

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE : RIDDER RENE VICTOR, HOOFDREDACTEUR

E. BOONEN, C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES : PROF. MR. RIDDER RENE VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

TIEN JAAR ARBEIDSGERECHTEN ERVARING EN EVALUATIE

Door de Belgische Vereniging voor Arbeidsverhoudingen werd op 28 maart 1981 aan de K.U. Leuven een studiedag gehouden over het thema «Tien Jaar Arbeidsgerechten — Ervaring en evaluatie». Het voorzitterschap werd waargenomen door prof. R. Blanpain.

Meer dan tien jaar geleden traden de arbeidsgerechten in werking. Door het organiseren van deze studiedag beoogde de Belgische Vereniging voor Arbeidsverhoudingen de meningen van deskundigen, politieke verantwoor-

delijken en betrokkenen met elkaar te confronteren en aldus tot een evaluatie van de verwezenlijkingen en leemten van de arbeidsgerechten te komen.

In de hierna gepubliceerde verslagen van de sprekers kan de lezer o.m. kennis nemen van de visie van de vertegenwoordigers van werknemers- en werkgeversorganisaties die bij de werking van deze gerechten rechtstreeks betrokken zijn.

DE ARBEIDSGERECHTEN: DOELSTELLING EN VERWEZENLIJINGEN

1. Doelstelling

Toen op 1 november 1970 het Gerechtelijk Wetboek in werking trad, kwam een grondige wijziging van de tot dan toe bestaande arbeidsgerechten tot stand.

De grootste verscheidenheid kenmerkte voordien de rechterlijke organisatie in verband met de beslechting van arbeids- en sociale geschillen.

In de eerste helft van de XIXe eeuw werden de werkrechtshraden opgericht. Deze paritaire gerechten, die uitsluitend uit werknemers en werkgevers bestonden, hoewel zij ook werden bijgestaan, met raadgevende stem, door een jurist, waren bevoegd voor de arbeidsgeschillen tussen werkgevers en werknemers. Ze werden opgericht in grote nijverheids- en handelscentra en hun territoriale bevoegdheid kwam niet noodzakelijk overeen met het rechtsgebied waarover de gemeenschappelijke gerechten hun bevoegdheid uitoefenden. Dit bracht mee dat, waar geen werkrechtshraad werd opgericht, de geschillen tussen werkgevers en werknemers voor de plaatselijk bevoegde vrederechter werden gebracht.

De beslissingen van de werkrechtshraden werden in hoger beroep aan de werkrechtshraden van beroep onderworpen. De samenstelling van deze gerechten in hoger beroep verschilde van de eerste aanleg hierin, dat het voorzitterschap steeds door een jurist moest worden

waargenomen. In de gevallen waarin de vrederechters bevoegd waren, werden hun beslissingen aan de rechtbanken van eerste aanleg in hoger beroep onderworpen.

De geschillen in verband met de arbeidsongevallen behoorden tot de bevoegdheid van de vrederechters en werden in hoger beroep door de rechtbanken van eerste aanleg beslecht.

De geschillen betreffende de beroepsziekten werden eerst bij het fonds aangebracht en vervolgens bij de vrederechter van de woonplaats van het slachtoffer.

Toen onmiddellijk na de oorlog de sociale zekerheid een bijzonder grote vlucht nam, werden meteen ook bestuurlijke commissies tot stand gebracht met het oog op de beslechting van de geschillen betreffende de rechten van de werknemers. Daar echter de aard zelf van die geschillen betwist werd, t.w. of ze al dan niet van civielrechtelijke aard waren en, grondwettelijk, enkel de rechtbanken van de rechterlijke macht daartoe bevoegd zijn, werd meestal bedongen dat partijen vrijwillig hun geschillen aan die commissies onderwierpen¹.

De inrichting van die commissies was van de meest uiteenlopende aard, zowel wat de samenstelling ervan betrof,

¹ LENAERTS, *Sociaal Procesrecht*, 1968, blz. 65 e.v.

als wat hun territoriale bevoegdheid aanging. Sommige commissies werden enkel op nationaal vlak georganiseerd, zodat alle geschillen op een enkele plaats moesten worden aangebracht, andere werden over het land verspreid, hoewel hun aantal verschild naar gelang van de aard van de te beslechten materie.

Ook het hoger beroep werd meestal aan commissies van hoger beroep onderworpen. In dit geval eveneens bestond er een vrij aanzienlijke verscheidenheid wat inrichting en territoriale bevoegdheid betrof.

De verplichtingen van de werkgevers werden steeds door gemeenrechtelijke gerechten beoordeeld, meestal de politierechtbanken; voor zover vervolgingen op strafrechtelijk gebied werden ingesteld. In hoger beroep werden die zaken door de rechtbanken van eerste aanleg be- slecht.

Terwijl de beslissingen van de werkrechtshraden in ho- ger beroep en de beslissingen van de rechtbanken van eerste aanleg, die in hoger beroep uitspraak hadden ge- daan, vatbaar waren voor een voorziening ingesteld bij het Hof van Cassatie, werden de beslissingen van de be- stuurlijke commissies aan de Raad van State onderwor- pen.

Uit deze zeer korte samenvatting van de toen vigerende regeling kan reeds worden afgeleid dat er noodzakelijk een zeer grote verscheidenheid van rechtspraak moest be- staan, terwijl er geen instelling was die de eenheid van die rechtspraak kon verwezenlijken.

Wie enigszins vertrouwd is met de praktijk, weet dat er, ondanks de verscheidenheid van de wettelijke regelingen, beginselen zijn die noodzakelijk het geheel van het ar- beids- en sociaal recht beheersen. Dat is overigens begri- pelijk, nu ook de activiteit van de werknemer noodzakelijk een geheel uitmaakt, waarvan de grondslag in de arbeids- verhoudingen werkgever/werknemer te vinden is. Er zijn algemene begrippen die de grondslag uitmaken van de be- trekkingen tussen werkgevers en werknemers, van de re- gelingen inzake arbeidsongevallen en beroepsziekten, en van alle sociale regelingen in verband zowel met ziekte en invaliditeit als met werkloosheid, pensioenen, fami- lietoelagen, betaald verlof, enz.

Een grote versnippering van de rechterlijke instellingen, zowel op materieel als op territoriaal vlak, brengt dan ook het nadeel mee, dat er uiteenlopende opvattingen kunnen bestaan nopens de draagwijdte van dezelfde grondbegrip- pen en dat de uiteindelijke oplossingen bijgevolg soms tegenstrijdig kunnen zijn.

Dit was dan ook de reden waarom, hoewel de bestaande gerechten ongetwijfeld zeer behoorlijk werk hebben ge- presteerd en jaren lang (men denke hier vooral aan de werkrechtshraden) vol toewijding de taken die hun wer- den opgedragen, hebben volbracht, er reeds kort na de oorlog voorstellen bij het Parlement werden ingediend met het oog op een eenmaking van deze rechterlijke inrichting.

Er dient overigens te worden onderstreept dat dit vraagstuk reeds tijdens de oorlog, in kleine kringen die de bevrijding hebben voorbereid, werd besproken, o.m. toen de beginselen die de grondslag van de sociale zekerheid zouden uitmaken werden vastgelegd. Ik denk o.m. aan de groep waaraan Achille Van Acker, Louis Major, Cyriel Deswaef en anderen zo ijverig deelnamen en die het mo- gelijk maakte dat reeds in december 1944, amper twee maanden na de bevrijding, de sociale zekerheid wettelijk in het leven werd geroepen.

De voorstellen waren evenwel vrij uiteenlopend, hoewel zij alle ertoe strekten de eenheid tot stand te brengen.

De voorstellen-Tahon² en -Lahaye³ kwamen ongeveer gelijktijdig op tafel (20 en 27 maart 1956). Het eerste or- ganiseerde arbeidsgerechten, samengesteld uit be- roepsmagistraten en lekenrechters. Het tweede breidde op aanzienlijke mate de bevoegdheid van de vrederechters uit.

Anderhalf jaar vroeger, op 30 november 1954⁴ had de heer Albert De Gryse ook een voorstel bij de Kamer inge- diend, waarbij de oprichting van arbeidsrechtbanken en arbeidshoven werd voorgesteld. In de toelichting werd o.m. onderstreept dat «tijdens de openbare behandeling (van het wetsontwerp op de arbeiderspensioenen) eenpa- rig werd erkend dat eenvormigheid moet gebracht worden in het bonte complex der bestaande instellingen voor ge- schillen en dat zij moeten worden ingeschakeld in een rechtsmacht, geleid door samenhangende beginselen en onderworpen aan eenvormige regelen».

Enkele maanden te voren, op 17 juni 1954⁵, had ook volksvertegenwoordiger Louis Major een voorstel bij de Kamer ingediend «tot instelling van het arbeidshof en de arbeidsrechtbanken».

Dat ik dit voorstel als laatste vermeld komt, enerzijds, omdat het het volledigste was, daar het een totaal onaf- hankelijk gerecht tot stand bracht, dat niet alleen op ci- vielrechtelijk, doch ook op strafrechtelijk gebied bevoegd zou zijn, en, anderzijds, omdat dit voorstel opnieuw werd ingediend op 7 juli 1959⁶, d.i. nadat de Koninklijke Com- missaris met de uitvoering van zijn opdracht was begon- nen (17 oktober 1958).

De opdracht van de heer Van Reepinghen was immers zeer ruim; zij luidde: de rechterlijke inrichting volledig te herzien en op peil te brengen naar aanleiding van de ontel- bare wijzigingen die zowel in verband met het materieel recht als met de bevoegdheid en de rechtspleging sinds een eeuw, waren aangebracht. In dit verband kwam het vraagstuk van de arbeidsgerechten noodzakelijk aan bod.

De betrachting van de Koninklijke Commissaris was echter duidelijk ook de arbeidsgerechten in de schoot van de rechterlijke macht onder te brengen. Hoe dit zou ge- beuren zou echter pas later worden bepaald. Hierdoor ontstond echter een meningsverschil met het voorstel van de heer Major.

Dit meningsverschil zou nog gevoeliger worden, toen bleek dat in het voorontwerp-Van Reepinghen de arbeids- gerechten niet alleen bij de rechterlijke macht werden in- gelijfd, doch zelfs een onderdeel zouden worden van een uitgebreid alleenstaand gerecht dat de naam zou dragen van arrondissementsrechtbank. Het voorstel sloot over- igens aan bij een merkwaardige studie van de h. Marc- Antoine Pierson, verschenen in de Nouvelles, verbo be- voegdheid, waarin de auteur de opheffing van alle be- staande gerechten voorstelde, om ze door één enkel ge-

² St. Kamer, zitt. 1955/1956, nr. 474.

³ St. Kamer, zitt. 1955/1956, nr. 489.

⁴ St. Kamer, zitt. 1954/1955, nr. 161.

⁵ St. Kamer, zitt. 1954, nr. 86.

⁶ St. Kamer, zitt. 1958/1959, nr. 316.

recht te vervangen. Dit zou alleszins uiteraard een eind maken aan alle bevoegdheidsgeschillen⁷.

Weliswaar behield het voorontwerp-Van Reepinghen verschillende afdelingen in de schoot van die arrondissementsrechtbank, t.w. een burgerlijke rechtbank, een correctionele rechtbank, een jeugdrechtbank, een rechtbank van koophandel en een sociale rechtbank, telkens met een eigen samenstelling voor elk van die afdelingen. De afdeling arbeidsrechtbank zou aldus uit beroepsrechters en lekenrechters hebben bestaan. Er werd echter bepaald dat alle beroepsrechters hun rechtsmacht zouden mogen uitoefenen in onverschillig welke afdeling van de arrondissementsrechtbank.

Op het niveau van de hoven van beroep werd een gelijkaardige inrichting bepaald (civiel, correctioneel, handel en arbeid).

Tegen dit laatste punt werd meer in het bijzonder de kritiek gericht die zich snel ontspon over het ontwerp-Van Reepinghen, nadat het in het Parlement door minister Vermeylen, op 10 december 1963 (d.i. vijf jaar nadat de Koninklijke Commissaris met de reeds vermelde opdracht belast was) werd ingediend. Er werd o.m. opgeworpen dat het sociaal recht, ruim genomen, los van de beginselen van het burgerlijk recht moest worden beoordeeld en dat dan ook niet kon worden aanvaard dat rechters, die door die beginselen werden beïnvloed, de geschillen tussen werkgevers en werknemers, alsmede van sociale zekerheidsrecht zouden beslechten.

De klemtoon werd aldus gelegd op de noodzaak de autonomie van het sociaal recht te waarborgen, dank zij de oprichting van autonome gerechten.

Nadat een scherpe bespreking van het ontwerp, in de Commissie voor Arbeid en Tewerkstelling van de Kamer, had plaatsgevonden, waarbij Louis Major het ontwerp krachtig had aangevallen, werd overleg gepleegd.

Aan de ene zijde werd de autonomie van de arbeidsgerechten uitdrukkelijk erkend en ten uitvoer gelegd, door de oprichting van afzonderlijke arbeidsrechtbanken en arbeidshoven, met eigen beroeps- en lekenrechters, die uitsluitend in deze gerechten zitting zouden hebben. Aan de andere zijde werd de noodzaak erkend die gerechten bij de rechterlijke macht in te lijven, zodat ze aan dezelfde grondwettelijke regels van onafzetbaarheid en onverplaatsbaarheid, in één woord van onafhankelijkheid, zouden voldoen.

Tevens werd de bevoegdheid van het Hof van Cassatie aanvaard, op voorwaarde dat in dit college ook een bijzondere kamer met het oog op de beslechting van de arbeidszaken, zou worden opgericht.

Er werd ook bepaald dat zou worden gestreefd naar een eenheid wat de rechtspleging betreft, hoewel ook in dit verband vooral de eigenschappen van het sociale-zekerheidsrecht in acht zouden worden genomen.

Dit plan werd dan ook ten uitvoer gelegd in de zomer van 1964, in nauwe samenwerking overigens met Louis Major, die de spil van de zaak was.

Het aldus geamendeerd ontwerp-gerechtelijk wetboek werd in het najaar 1964 aan de Senaat voorgelegd. Het werd er zonder meer in april 1965 goedgekeurd en aange-

nomen, nadat de Commissie van Arbeid en Tewerkstelling van de Kamer, officieus haar akkoord had betuigd.

Het werd vervolgens door de Kamer van Volksvertegenwoordigers grondig ingestudeerd, doch wat de oprichting van de arbeidsgerechten betreft niet geamendeerd. Het werd ten slotte door beide kamers goedgekeurd en het werd door de Koning afgekondigd op 10 oktober 1967. Van Reepinghen had helaas de bekroning van zijn werk niet mogen beleven; hij was op 9 februari 1966 overleden.

Drie jaar later, op 1 november 1970, stipt in overeenstemming met de timing die de wetgever had bepaald, liep het schip van stapel. De arbeidsgerechten waren geboren.

Er bleef echter een laatste hinderpaal te overwinnen. De Raad van State had opgeworpen dat de oprichting van de nieuwe gerechten grondwettelijk misschien niet ten volle verantwoord was. De grondwetgever van 1971 heeft dit bezwaar definitief uit de weg geruimd en artikel 105 van de Grondwet aangepast.

2. Verwezenlijkingen

Nu, tien jaar later, is het wellicht niet van belang ontbloot even na te gaan wat er van dit alles terecht is gekomen en welke leemten aan het licht zijn getreden.

Dit tweede aspect zal ik evenwel aan de andere sprekers overlaten, nu zij in de dagelijkse praktijk staan en dan ook in een veel betere positie verkeren om in dit verband uitleg te geven en kritiek uit te brengen.

De navolgende uiteenzetting zal dan ook beperkt blijven tot een inventaris van de verwezenlijkingen, in het licht van de doelstellingen die de ontwerpers van het nieuw wetboek hebben geleid.

1. Als eerste punt, dat trouwens beantwoordt aan het hoofddoel van de hervorming, dient de bevoegdheid te worden vermeld.

Voortaan behoren alle geschillen betreffende het arbeidsrecht en het sociaal recht tot de bevoegdheid van de arbeidsgerechten. Dit betekent niet alleen de arbeidsovereenkomsten, doch ook arbeidsongevallen, ongevallen op de weg naar en van de arbeid, al wat het sociale-zekerheidsrecht betreft en tevens de werking van de sociale instellingen, zoals de diensten en comités voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing van de werkplaatsen, en de ondernemingsraden.

De wetgever heeft overigens sinds het tot stand komen van de arbeidsgerechten de bevoegdheidsbepalingen nog verder uitgebreid. De artikelen 578 tot 583 werden reeds herhaaldelijk aangevuld met nieuwe instellingen. Hier moge o.m. verwezen worden naar het gewaarborgd inkomen voor bejaarden, het recht op een bestaansminimum, de toepassing van de administratieve geldboeten, enz.

De wet van 10 april 1971 op de arbeidsongevallen bepaalt bovendien, dat wanneer een prejudicieel geschil voor de strafrechter ontstaat in verband met de interpretatie van de Arbeidsongevallenwet, die rechter het prejudicieel geschil naar het arbeidsgerecht moet verwijzen (art. 74). Dit bewijst eens te meer de belangstelling die bij de wetgever voor de nieuw ingerichte arbeidsgerechten leeft.

Zeer recent, doch naar mijn oordeel minder geslaagd wat de uitvoering ervan betreft, is de toevoeging die uit artikel 130, § 3, van de wet van 8 augustus 1980 blijkt. De geschillen tussen zorgverstrekkers en verzekeringsor-

⁷ Nov., *Procédure civile*, I, *De l'organisation judiciaire et de la compétence*, nrs. 1403 e.v.

ganismen en verzekerden behoren voortaan ook tot de bevoegdheid van de arbeidsgerechten⁸.

Gaandeweg worden de arbeidsgerechten aldus de gemeenrechtelijke gerechten voor al wat het sociaal recht betreft.

Alzo wordt het hoofddoel van de hervorming ruimschoots bereikt. Niets is trouwens redelijker. Is het niet wenselijk, dat het begrip «arbeidsovereenkomst», welke ook de tak van het arbeidsrecht of van het sociaal-zekerheidsrecht zij, op dezelfde wijze wordt uitgelegd en bepaald? Geldt dat ook niet voor het begrip «loon», afgezien van de bepalingen van het basisloon, die uiteraard van meer technische aard zijn, enz. Ongetwijfeld zouden hier talrijke andere voorbeelden kunnen worden gegeven.

Die eenmaking kon echter slechts worden verwezenlijkt, voor zover bij dezelfde gerechten de algeheelheid van de geschillen die uit deze materie kunnen ontstaan, aanhangig wordt gemaakt. De verscheidenheid die voorheen bestond, zou hoe langer hoe meer een hinderpaal uitmaken voor de gezonde ontplooiing van een recht dat miljoenen justitiabelen in dit land rechtstreeks aanbelangt.

2. Die eenheid kon echter slechts worden verwezenlijkt dank zij de oprichting van nieuwe gerechten.

a) Hier werd gestreefd naar een beperkte centralisatie, terwijl evenwel rekening werd gehouden met het vereiste dat het gerecht steeds gemakkelijk bereikbaar moet wezen.

Ik moge eraan herinneren dat een van de voorstellen die in 1956 werden gedaan, erin bestond, de vrederechters voor alle sociale geschillen bevoegd te maken.

Afgezien van de aard van het gerecht, was de bedoeling klaarblijkelijk het arbeidsgerecht zo dicht mogelijk bij de justitiabele te brengen, zodat deze geen grote verplaatsingen hoefde te doen om zijn aanspraken te doen gelden.

Gelet echter op het aantal kantons zou een dergelijke regeling een aanzienlijke versnippering van de rechtspraak tot gevolg hebben gehad, hetgeen precies zou indruisen tegen de doeleinden van de hervorming.

De instelling van de arbeidsrechtbanken in de hoofdplaats van elk arrondissement beantwoordde dan ook beter aan de doelstellingen. Die regeling maakte het bovendien mogelijk een doelmatiger organisatie van elke rechtbank te verwezenlijken, zowel wat het personeel betreft als wat de materiële uitrusting aangaat. Dit zal wellicht in de toekomst nog veel belangrijker worden, wanneer de documentatie op computers zal worden gebracht en in elk arrondissement een terminal beschikbaar zal zijn.

Er werd evenwel rekening gehouden met de omstandigheid dat in sommige arrondissementen de bestuurlijke commissies en soms ook de werkrechtshoven hun zetel niet in de hoofdplaats van het arrondissement hadden, maar wel op een plaats waar de nijverheid belangrijk was en waar dus ook veel werknemers aanwezig waren. In die gevallen werden afdelingen van de arbeidsrechtbanken opgericht, zodat het de leden van de rechtbank zijn die de reis moeten doen. Op die manier wordt de eenheid van de rechtspraak niettemin behouden, aangezien het dezelfde rechters zijn die zowel in de hoofdplaats als in de afdelin-

gen zitting nemen. De ondervinding heeft echter in dit verband geleerd dat niet alle afdelingen verantwoord waren, zodat sommige dan ook zonder meer werden opgeheven.

Er dient overigens benadrukt te worden, dat inzake arbeidsgeschillen steeds de plaats die bestemd is voor de exploitatie van de onderneming, en inzake sociale-zekerheidsrecht steeds de woonplaats van de verzekeringsplichtige, de verzekerde of de rechthebbende, de territoriale bevoegdheid bepalen, zodat dank zij de artt. 627, 9°, en 628, 14°, het bevoegd gerecht zo bereikbaar mogelijk werd gesteld.

b) In verband met de rechterlijke inrichting dient dan verder de oprichting van eerst drie, daarna vijf arbeidshoven te worden vermeld.

Dit punt dient eveneens te worden beklemtoond, omdat het een element van de eenheid van de rechtspraak uitmaakt.

Ten opzichte van de toestand die voorheen bestond, is deze wijziging bijzonder opmerkenswaardig. Zoals reeds werd gezegd, was er vroeger volstrekt geen eenheid wat de inrichting van het hoger beroep betreft, daar nu eens de werkrechtshoven van beroep, dan weer de rechtbanken van eerste aanleg, of nog wel een bestuurlijke commissie in hoger beroep, voor zover het hoger beroep werd georganiseerd, enz., bevoegd waren.

Nu zijn er integendeel slechts vijf arbeidshoven, die tot taak hebben niet alleen de geschillen in hoger beroep te beslechten, hetgeen wellicht deels in feite plaatsvindt, doch ook en vooral een gelijke interpretatie van de wetten en reglementen te geven. Deze laatste opdracht, hoewel bijzonder belangrijk, wordt vaak door de rechtspractici uit het oog verloren. De hoven van beroep en de arbeidshoven hebben een regulariserende taak, zowel bij de interpretatie van de feiten als bij de toepassing van de wet.

De arbeidshoven hebben in dit verband een deel van de taak van de Raad van State overgenomen. Onder de gewezen organisatie van de bestuurlijke commissies, die gelet op hun verscheidenheid en hun territoriale verspreiding onmogelijk voor de vereiste eenmaking konden zorgen, moest die taak uiteraard door de Raad van State, althans gedeeltelijk, worden waargenomen.

Thans echter zijn het de arbeidshoven die ervoor moeten zorgen, en die overigens onder elkaar een uitstekend documentatiesysteem hebben uitgebouwd, zodat zij aanhoudend op de hoogte worden gehouden van de laatste stand van de rechtspraak en van de oplossingen die aan de laatste gerezen vraagstukken worden gegeven.

c) Meningsverschillen zijn uiteraard steeds mogelijk en een opperste controle blijft niettemin vereist. Dit is dan ook de alleszins beperkte zending van het Hof van Cassatie.

De wetgever van 1967 heeft in het Hof een derde kamer opgericht, die tot taak heeft kennis te nemen van de cassatieberoepen die tegen de uitspraken van de arbeidshoven worden ingesteld.

De leden van die kamer zijn meer in het bijzonder met het arbeids- en sociaal recht vertrouwd. Het Hof heeft er overigens voor gewaakt ten spoedigste leden van de arbeidshoven als raadsheer in het Hof voor te dragen. De drie laatstbenoemde raadsheren komen aldus uit de arbeidsgerechten en zullen in de komende jaren hun ambt voornamelijk in de derde kamer uitoefenen. Andere benoemingen staan ontegensprekelijk in het verschiet.

⁸ Er moet worden betreurd dat de wetgever nagelaten heeft die bepaling in het Gerechtelijk Wetboek in te lassen. Die vergetelheid zal hersteld moeten worden.

De taak van het Hof bestaat er hoofdzakelijk in voor de eenheid van de rechtspraak te waken. Dit moet echter beperkt blijven tot de gevallen waarin die eenheid niet tot stand kon komen door de regulerende werking van de arbeidshoven.

Maar al te vaak wordt uit het oog verloren dat het Hof geen derde aanleg uitmaakt. Er worden te veel louter vormmiddelen aangevoerd, die overigens meestal ongegrond zijn, en enkel worden aangewend met de bedoeling de zaak in feitelijke aanleg opnieuw te doen beslechten.

d) Het komt me overbodig voor het vraagstuk van de lekenrechters in de arbeidsrechtbank en in het arbeidshof te bespreken, omdat de instelling volstrekt geen nieuwigheid uitmaakt en overigens ten volle verantwoord is gebleven. Ook de aanwezigheid en zelfs het voorzitterschap van beroepsmagistraten kan geen innovatie worden geheeten, nu ook in de bestuurlijke commissies het voorzitterschap vaak door een beroepsmagistraat werd waargenomen. Alleen de werkrechtshoven bestonden uitsluitend uit lekenrechters. De jurist had er enkel raadgevende stem.

Ik zou evenwel in dit verband willen wijzen op het feit, dat de duur van het mandaat van de lekenrechters mij veel te kort lijkt. Een termijn van zes of zelfs negen jaar zou wellicht beter passen.

In dit verband wil ik erop wijzen dat het naar mijn bescheiden mening te betreuren valt dat de laatste wijziging die door de wet van 8 augustus 1980 werd ingevoerd, bepaald heeft dat voor de geschillen die erin vermeld werden (tussen zorgenverstrekkers en verzekerden of verzekeringsorganismen), de arbeidsrechtbank en het arbeidshof uitsluitend uit een beroepsmagistraat bestaan. Dit is dus een belangrijke afwijking van de regel die in het Gerechtelijk Wetboek werd gesteld.

3. Op het gebied van de rechtspleging zijn de verwezenlijkingen ten opzichte van het arbeids- en sociaal recht niet minder belangrijk.

Hoewel er in beginsel naar gestreefd werd de eenmaking van de rechtspleging bij alle gerechten, d.i. ongeacht de aard van het geding en zelfs de aanleg, te verwezenlijken, werd niettemin rekening gehouden met de bijzondere aard van het sociaal recht.

In beginsel wijkt de procedure in verband met het arbeidsrecht vrijwel niet van de gemeenrechtelijke procedure af.

Alleen bepaalt artikel 734, dat elk debat voor de arbeidsrechtbank, betreffende een van de vorderingen genoemd in artikel 578 (d.i. het arbeidsrecht) op straffe van nietigheid moet worden voorafgegaan door een poging tot minnelijke schikking.

Dit is een overblijfsel van de rechtspleging die voor de werkrechtshoven toepasselijk was. Toen echter gebeurde de rechtspleging in twee fasen. Maar de ondervinding had geleerd, dat de eerste fase, die aan een poging tot verzoening werd gewijd, praktisch niets opleverde. Thans ook blijft die poging, die aan het eigenlijk debat moet voorafgaan, meestal vruchteloos.

Een tweede bijzonderheid, die echter niet eigen is aan het arbeidsrecht, bestaat in de mogelijke vertegenwoordiging van de werknemer door een afgevaardigde van een representatieve organisatie van werknemers (arbeiders of bedienden). Dit was evenmin een innovatie, aangezien zulke vertegenwoordiging ook mogelijk was voor de werk-

rechtshoven en voor de toenmalige bestuurlijke commissies. Zulks vormde nochtans wel een nieuwigheid voor de gerechten die van de rechterlijke macht deel uitmaken.

Die regeling heeft meestal goede uitslagen opgeleverd en gaf tot nog toe geen aanleiding tot kritiek.

In verband met het sociaal recht zijn de afwijkingen ten opzichte van het gemene recht belangrijker.

Benevens de vertegenwoordiging waarvan zoëven sprake, die thans ook nog mogelijk is voor de zelfstandigen, wanneer zij een geschil hebben in verband met hun sociale zekerheid, moet in het bijzonder de procedure van inleiding van de zaak worden vermeld.

Zoals bekend mogen de meeste zaken van sociale-zekerheidsrecht (zie art. 704) door een verzoekschrift worden ingeleid. Dit verzoekschrift wordt ofwel ter griffie van de arbeidsrechtbank neergelegd, ofwel bij aangetekende brief opgezonden.

Die rechtspleging wijkt aldus op meer dan een punt van de gemeenrechtelijke rechtspleging af.

Er is geen rechtstreekse dagvaarding, door verzoeker tot de verweerder gericht. De verweerder zal van het bestaan van de vordering pas in kennis worden gesteld wanneer hij door de griffier wordt opgeroepen om voor de rechtbank op de door de rechter vastgestelde dag te verschijnen.

Het verzoekschrift is niet onderworpen aan formele regels, zoals dat wel het geval is voor de inleiding op dagvaarding. Voldoende is dat de verzoeker het voorwerp van de eis voldoende duidelijk omschrijft.

De inleiding van de zaak heeft niet op een bepaalde dag plaats. Bij dagvaarding moet de verweerder op de door de eiser in het exploit van dagvaarding bepaalde dag, voor de rechter verschijnen. Verschijnt hij op die dag niet, dan mag tegen hem verstek gevraagd worden.

Dit is, in verband met de procedure op verzoekschrift, uiteraard uitgesloten. Het verstek zal pas vastgesteld kunnen worden wanneer de verweerder op de door de rechter vastgestelde dag niet verschijnt.

Die bijzondere rechtspleging werd in het leven geroepen, enerzijds omdat zij voor de bestuurlijke commissies reeds toepasselijk was en de wetgever in dit verband zo weinig mogelijk wou veranderen, tevens omdat ze ook eenvoudiger en zogoed als kosteloos is, zodat ze in een ieders bereik ligt.

Er werd, anderzijds, ook beklemtoond dat de verweerder praktisch altijd een openbare instelling is, waarvan de zetel dus gemakkelijk te bepalen is, zodat de oproeping door de griffie geen moeilijkheden kan opleveren.

In dit laatste verband dient bovendien te worden beklemtoond, dat de verweerder vrijwel belangloos is of in elk geval zou moeten zijn, omdat het er alleen op aankomt de juiste wettelijke prestatie te bepalen en te doen uitvoeren. Er is bij de openbare instelling geen winstoogmerk of geen vermogensprobleem aanwezig, zoals dat wel het geval is bij de meeste gemeenrechtelijke zaken, zodat, theoretisch althans, van de verweerder verwacht zou mogen worden dat hij bij de behandeling van de zaak behulpzaam zal zijn. Dat zulks niet steeds het geval is, is onverdedigbaar.

Als ik zo zeer op dit vraagstuk meen te moeten drukken, dan is het vooral om aan te tonen dat zulk een rechtspleging niet bij alle zaken past.

Men heeft ze evenwel bij de recente wet van 8 augustus 1980 ook uitgebreid tot de geschillen tussen zorgenver-

strekken en verzekeren of verzekeringsorganismen.

Of dit nu een gelukkige uitvinding is zal de praktijk moeten uitmaken. Ik zou er echter willen op wijzen dat precies al wat zoëven werd aangehaald om het systeem te rechtvaardigen, in dit geval ontbreekt.

Hier is de verweerder niet noodzakelijk een openbaar organisme. De verweerder kan immers een geneesheer, een verpleger, een kinesist enz. zijn, wiens woonplaats niet steeds zo nauwkeurig zal vaststaan.

Van de verweerder moet ook niet noodzakelijk worden verwacht dat hij alles in het werk zal stellen om het geschil te helpen oplossen. Hij zal er misschien wel belang bij hebben de zaak zo lang mogelijk te rekken, verstek te laten nemen, om daarna verzet te kunnen aantekenen.

Het blijkt ons dat de waarborgen, die in de artikel 704 bedoelde gevallen wel bestaan, hier niet noodzakelijk aanwezig zijn.

Ik zou het dan ook betreuren als dit voorbeeld verder werd uitgebreid. Ik vrees dat de rechtszekerheid er niet door gediend zal worden en dat niet zelden aanzienlijke nadelen voor een der partijen zullen ontstaan.

Een overdreven formalisme is af te keuren en het Gerechtelijk Wetboek heeft het uitdrukkelijk afgewezen. Maar een vormeloze rechtspleging is al evenzeer een gebrek, want bepaalde vormen zijn er om de rechten van de partijen en om de gelijke behandeling voor de rechtbank te vrijwaren. Procedure mag niet tot willekeur ontaarden en een gebrek aan vormvereisten leidt tot willekeur.

Er is op sociaalrechtelijk gebied ook nog een ander belangrijk aspect, waardoor de daarop toepasselijke rechtspleging van het gemene recht afwijkt: het optreden van het arbeidsauditoraat.

Men weet dat in civielrechtelijke zaken het openbaar ministerie advies mag en in voorkomend geval moet uitbrengen. De regels die in dit verband toepasselijk zijn, werden neergelegd in de artikelen 764 en volgende.

In die zaken is het openbaar ministerie een raadgever voor de rechter. Hij brengt een eerste onpartijdig oordeel over de zaak uit.

Hij is uiteraard geen partij en daarom is de uitdrukking, die vroeger meer dan eens werd gebruikt: t.w. *toegevoegde* partij, volstrekt te verwerpen. Het openbaar ministerie brengt onpartijdig advies uit over de zaak.

Daarom moet het advies trouwens uitgebracht worden na de sluiting van de debatten, zodat de partijen na het advies van het openbaar ministerie het woord niet meer mogen voeren en evenmin op het advies antwoorden. Het advies heeft buiten de debatten plaats.

Die regels gelden zowel in sociale en arbeidszaken als in gemeenrechtelijke zaken.

Ik zou in dit verband willen zeggen dat niets belet dat thans, onder de bestaande wetgeving, de leden van het arbeidsauditoraat ambtshalve ook in arbeidszaken inzage van de rechtspleging vragen en advies uitbrengen. Dit geldt trouwens in alle zaken, van welke aard ook.

Maar de afwijking van de gemeenrechtelijke regels bestaat hierin, dat luidens artikel 138 het arbeidsauditoraat gerechtigd is vóór het begin van de debatten van de bevoegde minister of van de bevoegde openbare instellingen of diensten de nodige bestuurlijke inlichtingen te verdienen. Daartoe kan het om medewerking verzoeken van de ambtenaren die door de bestuurlijke overheid belast zijn met het toezicht op de toepassing van de wettelijke en

verordeningbepalingen die bedoeld zijn in de artikelen 578 tot 583.

Hoewel de tekst zeer algemeen is en het geheel van de materie die onder de bevoegdheid van de arbeidsgerechten ressorteert, bestrijkt, toch blijkt het dat hij noodzakelijk bedoeld is in verband met het sociale-zekerheidsrecht.

Het is immers in dit verband dat de medewerking van de openbare besturen van doorslaggevend belang is, daar zij meestal over alle vereiste inlichtingen beschikken en zelfs de dossiers in hun bezit hebben, die eventueel ter verantwoording van de eis moeten dienen.

Ik wens in dit verband te beklemtonen, dat de bevoegdheid van het arbeidsauditoraat aldus door de wet op nauwkeurige wijze is afgebakend en dat, nu het om een uitzonderlijke bevoegdheid gaat, die opdracht ook van strikte toepassing is.

Die opdracht is hoofdzakelijk bedoeld om te voorkomen dat openbare besturen in het bezit zouden wezen van inlichtingen die voor de beslechting van de geschillen van belang zijn, doch die inlichtingen niet uit eigen beweging zouden mededelen.

Het is echter in geen geval een onderzoeksmacht. Het openbaar ministerie wordt met geen onderzoeken belast. Zijn taak bestaat er niet in de zaken in staat van wijzen te brengen. Het is, zoals daarnet is aangestipt, geen partij. Het moet onpartijdig blijven. Onderzoeken doen in het belang van of tegen een partij, zou die onpartijdigheid noodzakelijk in het gedrang kunnen brengen.

Het zou bovendien klaarblijkelijk een machtsoverschrijding uitmaken, die door de partij die zich gegriefd zou achten, aan de kaak zou kunnen worden gesteld.

Dit belet evenwel niet, dat dank zij het optreden van het arbeidsauditoraat het dossier van de rechtspleging zodanig wordt aangevuld dat het de rechter mogelijk gemaakt wordt over de zaak met de vereiste spoed een uitspraak te geven.

Er is nog een punt dat ik zou willen aanhalen, t.w. het vraagstuk van de bevoegdheid van het arbeidsauditoraat op strafrechtelijk gebied.

Luidens artikel 155 van het Gerechtelijk Wetboek is de arbeidsauditeur bevoegd om de strafvordering uit te oefenen wanneer het gaat om een overtreding van de wetten en verordeningen over een van de aangelegenheden die tot de bevoegdheid van de arbeidsgerechten behoren.

In verband met de toepassing van die bepaling zijn moeilijkheden gerezen, doordat er meer dan eens wetten zijn waarvan slechts een deel verband houdt met een aangelegenheid die tot de bevoegdheid van de arbeidsgerechten behoort. Zeer onlangs, op 20 januari 1981, heeft het Hof van Cassatie, in de richting overigens die het was ingeslagen met het arrest van 6 december 1971, beslist dat het voldoende is dat het gaat om een wet over een aangelegenheid die tot de bevoegdheid van de arbeidsgerechten behoort, opdat de arbeidsauditeur bevoegd zou zijn, zelfs indien de overtreding verband houdt met een bepaling van die wet waarvan de regeling niet tot de bevoegdheid van het arbeidsgerecht behoort.

De moeilijkheid volgt hieruit dat de afbakening van de bevoegdheid van de procureur des Konings en van de arbeidsauditeur op een of andere manier moet geschieden.

De procureur des Konings heeft immers een algemene bevoegdheid: hij is in beginsel voor alle misdrijven bevoegd. Een van de uitzonderingen op die algemene bevoegdheid, t.w. inzake overtreding van de wetten betref-

fende de inkomstenbelastingen, werd kortelings met de wet van 8 augustus 1980 opgeheven.

Artikel 155 van het Gerechtelijk Wetboek heeft echter nog een andere uitzondering op die regel ingevoerd. Zoals meestal met uitzonderingen het geval is, heeft deze dan ook een limitatief karakter.

Dit betekent evenwel niet dat de in de wet gebruikte bewoordingen op beperkende en letterlijke wijze dienen te worden uitgelegd.

Het blijkt integendeel dat, als er in artikel 155 van het Gerechtelijk Wetboek wordt bepaald dat de arbeidsauditeur de strafvordering uitoefent wanneer het gaat om een overtreding van een wet of een verordening over een van de aangelegenheden die tot de bevoegdheid van de arbeidsgerechten behoren, de woorden «aangelegenheid die tot de bevoegdheid van de arbeidsgerechten behoort» zeer ruim moeten worden opgevat en dus niet mogen worden beperkt tot de bepalingen uit die wetten die meer speciaal tot die bevoegdheid behoren.

Men mag zich thans wel afvragen of die zo strikt en op straffe van niet-ontvankelijkheid van de strafvordering gestelde bevoegdheidsafbakening nog verantwoord is.

Oorspronkelijk bedoelde de wetgever de bevoegdheid voor de vervolgingen inzake misdrijven betreffende het arbeids- en sociaal recht in handen te geven van de arbeidsauditeurs, omdat deze magistraten een diepgaande kennis hebben van de instellingen die ermee verband houden.

Gelet echter op het feit dat men te doen had met een piepjonge instelling, waarvan men nog niet wist hoe ze zou werken, werd die bevoegdheid strikt beperkt, in zoverre dat, wanneer het misdrijf van arbeids- of sociaal recht samenhangt met een gemeenrechtelijk misdrijf, alleen de procureur des Konings bevoegd is.

Maar nu heeft het arbeidsauditoraat ruimschoots bewezen dat het ambt door al zijn leden op volwaardige wijze wordt uitgeoefend.

Zou het niet wenselijk zijn dat een minder strikte afbakening zou plaatshebben en dat de taakverdeling aan de procureur-generaal, in wiens ambt de eenheid van het openbaar ministerie wordt verwezenlijkt, zou worden overgelaten?

Er mag immers niet uit het oog worden verloren, dat het voor de beklagde van ondergeschikt belang blijft of de strafvordering door een lid van het parket van de procureur des Konings of door een lid van het parket van de arbeidsauditeur wordt uitgeoefend. Waar het voor de beklagde op aankomt, is dat de strafvordering wordt uitgeoefend door een magistraat die optimaal vertrouwd is zowel met de feitelijke als met de juridische aspecten van het probleem.

Is het nu mogelijk na tien jaar werking reeds een eerste evaluatie van de werking van de arbeidsgerechten te maken?

Mag ik vooraf opmerken dat het voor mij allesbehalve gemakkelijk is zelf een beoordeling te geven over de werking van de arbeidsgerechten in de loop van het eerste decennium van hun bestaan. Er zijn daar twee ernstige redenen voor: zoals misschien bekend is, heb ik aan de op-richting van deze gerechten meegewerkt en het valt begrijpelijk niet mee over eigen werk te spreken; maar bovendien heb ik die werking sinds die tijd van op een afstand moeten volgen zodat ik er geen rechtstreekse ervaring van heb.

Een eerste opmerking is dat er weinig of geen vertraging bij de behandeling van de zaken is ontstaan.

De oorzaak van deze bevredigende toestand moet voor-zeker in de eerste plaats worden gevonden in de uitstekende leiding die van meet af aan tot stand kwam, eerst in de drie arbeidshoven, daarna in de vijf. De geestdrift die de eerste voorzitters van de arbeidshoven bezield, stond borg voor de uitslagen die later werden geboekt. Van-zelfsprekend was die uitstekende geest ook aanwezig bij alle leden van de hoven en rechtbanken, zowel bij raadsheren en rechters als bij de leden van de arbeidsau-ditoraten van beroep en van eerste aanleg.

Maar er moet ook worden gelet op een factor die door-slaggevend is.

In de vrij korte periode die de wetgever had bepaald voor de inwerkingstelling van het nieuw wetboek, d.w.z. van 31 oktober 1967 tot 1 november 1970, heeft men zich niet alleen moeten inspannen om een degelijke huisvesting voor de nieuwe gerechten te vinden, doch ook en vooral om de personeelsformatie ervan te bepalen.

Dit laatste vraagstuk was des te ingewikkelder daar we moesten vertrekken, zoals reeds werd uitgelegd, van zeer uiteenlopende toestanden.

Om de personeelsformatie zowel van de magistraten als van het personeel van de griffies en van de parketten vast te stellen, heeft men dan ook zeer moeilijke schattingen moeten maken op grond van statistische gegevens met de beoordeling waarvan men soms zeer grote moeilijkheden en twijfels had.

Al met al is de uitslag zeker bevredigend geweest en hier mag worden onderstreept dat een van de redenen van de behoorlijke werking van de arbeidsgerechten te vinden is in de omstandigheid dat de personeelsformatie voldoening heeft gegeven.

Ik meen op dit aspect van de rechterlijke organisatie des te meer te moeten wijzen, omdat men in de laatste jaren soms wel zeer vlug de tekortkomingen van de rechts-pleging verantwoordelijk stelt voor de moeilijke toestan-den die in sommige gerechten te betreuren zijn. Als de personeelsformatie aan de noodwendigheden van de rechtsbedeling beantwoordt, dan kunnen de procedure-moeilijkheden meestal gemakkelijk overwonnen worden.

Wanneer men nu de statistieken van de laatste jaren overloopt, dan stelt men vast hoe indrukwekkend de wer-king van de arbeidsgerechten is.

Voor de jaren 1979 en 1980 werden respectievelijk 104.874 en 113.171 zaken ingeleid en werden 99.483 en 98.776 vonnissen door de arbeidsrechtbanken uitgespro-ken.

Wij beschikken helaas niet over de verdeling van die cijfers over de verschillende takken van het arbeidsrecht en van het sociaal recht, hetgeen ontegensprekelijk zeer leerrijk zou zijn.

Die cijfers wijzen evenwel op een buitengewone activi-teit en op het belang van de arbeidsgerechten in de schoot van de rechterlijke macht. Zij bevestigen overigens de cijfers die voor de vaststelling van de personeelsformatie als uitgangspunt werden genomen.

Wat de arbeidshoven betreft ziet de activiteit er als volgt uit:

In 1979 werden 5.395 zaken ingeleid en 4.518 arresten gewezen. In 1980 zijn die cijfers respectievelijk 5.208 en 4.795.

Er mag worden gezegd, dat er in dit verband een zekere

stabiliteit bestaat. Ook die cijfers beantwoorden aan de ramingen die vóór 1970 werden gemaakt.

Ten slotte, wat de derde kamer van het Hof van Cassatie aangaat, wijzen de cijfers aan hoe belangrijk de werking van het Hof op het gebied van het sociaal recht is.

Er werden in het jaar 1979-1980 125 nieuwe zaken ingeleid en er werden 158 arresten gewezen. Er was een kleine achterstand ontstaan die thans, zoals uit de cijfers blijkt, wordt ingelopen. Die achterstand wat de Nederlandstalige zaken betreft, is trouwens reeds volledig bijgewerkt.

Het valt bijgevolg op dat de toestand van de arbeidsgerechten bevredigend is. De cijfers wijzen echter uit, dat een grote waakzaamheid geboden is, nu een stijging van

het aantal zaken wordt waargenomen, terwijl het aantal gewezen vonnissen en arresten stabiel blijft.

Ik meen evenwel dat, gelet op de inspanning die klaarblijkelijk door alle leden van de arbeidsgerechten en van de arbeidsauditoraten wordt geleverd en de overgave die bij deze magistraten leeft, de toekomst gewaarborgd blijft. Laat ons nooit uit het oog verliezen dat recht spreken altijd op het hoogste peil moet worden gehouden, want het is en het moet steeds een van de meest hoogstaande diensten van de Gemeenschap zijn. De arbeidsgerechten leveren daarvan het bewijs!

Prof. dr. J. KRINGS

DE ARBEIDSRECHTBANKEN IN DE PRAKTIJK

1. Ter inleiding

Het kan vermetel lijken dat ik het als niet-jurist aandurf hier vandaag als spreker op te treden voor zo'n select publiek van professoren, rechtsgeleerden, magistraten, advocaten, hoofden van juridische diensten, auteurs in rechtskundige tijdschriften.

Ik heb dan ook gearzeld toen, door een samenloop van toevalligheden, de vraag bij mij belandde om de werkgeversvisie te vertolken over de werking van de arbeidsgerechten.

Toch ben ik ingegaan op die uitdaging en dit om drie redenen:

1) vooreerst kan ik bogen op 10 jaar ervaring als sociaal rechter-werkgever bij de Arbeidsrechtbank te Brussel en het is verrijkend zijn ervaring te kunnen mededelen en te kunnen toetsen aan de ervaring van anderen;

2) ten tweede hoop ik door mijn betoog heen de mens en de menselijke verhoudingen in het kader van dit rechtsbestel op de voorgrond te laten treden en onze rol als sociaal rechter-werkgever en de rechtvaardiging van onze aanwezigheid in de arbeidsrechtbank te belichten;

3) ten slotte wordt mij de gelegenheid geboden enkele voorstellen of wensen te formuleren die, daar ik daartoe niet gemandateerd werd door mijn organisatie, enkel op mijn persoonlijke rekening kunnen worden geschreven.

Mijn uiteenzetting steunt niet op voorafgaande studie of onderzoek, noch op intensieve lectuur van de rechtspraak en rechtsleer noch op raadpleging van collega's -sociale rechters of van patronale organisaties. Het enige dat ik wil en kan mededelen is mijn persoonlijke ervaring enerzijds als sociaal rechter in de rechtbank en anderzijds als buitenstaander wanneer de leden van mijn organisatie geconfronteerd worden met een geschil voor de arbeidsrechtbank.

Mijn evaluatie over de werking van de arbeidsgerechten zal dus per definitie subjectief zijn en patriciaal getint zijn.

Wanneer ik tijdens mijn betoog een ietsje kritisch wordt op een of ander punt dan moet U onthouden dat ik de arbeidsrechtbanken in hun geheel als positief ervaar:

1) er is een betrekkelijke eensgezindheid in de rechtspraak, in ieder geval toch op termijn, zelfs zonder de tussenkomst van het Hof van Cassatie; aldus wordt rechtszekerheid geschapen;

2) er is een goed opgebouwde infrastructuur ten dienste van de rechtbank, die het haar mogelijk maakt op een relatief korte termijn uitspraak te doen in het voorgelegde geschil; de eventuele vertragingen dienen hoofdzakelijk op de rekening van de aanleggende en de verwerende partij te worden geschreven;

3) het is een rechtsbedeling met een menselijk gelaat waarbij voor het juridische vooral de magistraat borg staat en voor het technische vooral de sociale rechters-bijzitters;

4) de vonnissen zijn over het algemeen billijk; men wordt zelden geconfronteerd met een zware rechterlijke dwaling of met een schandig vonnis dat zwaar wordt aangevallen in de syndicale of patronale pers.

II. Enkele bedenkingen over de werking van sommige kamers

Mijn ervaring als sociaal rechter werkgever heb ik opgedaan in de Arbeidsrechtbank te Brussel, waar ik sedert de oprichting van de arbeidsgerechten zitting heb. Deze arbeidsrechtbank heeft 24 kamers waarbij de pare nummers van 2 tot 12 Nederlandstalige kamers zijn.

De 2e kamer is de kamer die de geschillen in verband met de arbeidsovereenkomst voor bedienden behandelt.

De 4e kamer is de kamer die de geschillen in verband met de arbeidsovereenkomst voor arbeiders behandelt.

Op de werking van deze twee kamers zal ik verder in detail terugkomen maar vooreerst enkele woorden over de andere kamers waarin ik zitting heb gehad.

De kamer die de geschillen behandelt in verband met de werkloosheid

Deze kamer wordt enigszins gemonopoliseerd door de vakbond. Waarom door de vakbonden? Voor deze kamer komen hoofdzakelijk dossiers van georganiseerde werknemers die de beslissingen van de R.V.A.-directeur aangaande de tijdelijke uitsluiting van recht op werkloosheidsvergoeding betwisten. Er zijn immers weinig werknemers die het lef hebben op eigen houtje tegen een dergelijke beslissing in beroep te gaan. Daar de uitsluiting dan nog over het algemeen geldt voor vier tot max. dertien weken werkloosheidsvergoeding ligt het vanuit financieel

oogpunt niet zo voor de hand om een advocaat te nemen.

Waarom monopolie? Omdat men slechts één partij aan het woord hoort. Om een tot nog toe onverklaarbare reden laat de R.V.A. immers verstek gaan, zodat men maar één versie van de feiten verneemt. Men moet al een hardvochtig iemand zijn om, zonder daarom de sanctie kwijt te schelden, de sanctie niet tot een minimum te beperken wanneer de zaak wordt verdedigd van een moeder met kinderen thuis (die dan dikwijls nog ziek zijn), die b.v. tijdelijk ploegenarbeid weigert.

Indien daarop geen gemotiveerd antwoord komt vanwege de R.V.A., heeft men nogal de neiging zijn hart i.p.v. zijn verstand te laten spreken met de overweging dat de Rijksdienst zijn zaak maar moet komen bepleiten.

Dat heeft tot gevolg dat de overgrote meerderheid van de beslissingen van de directeur van de R.V.A. worden verzacht of zelfs tenietgedaan. Dit moet op lange termijn nogal frustrerend werken voor deze administratie, met de gevolgen vandien.

De kamer die de werkgeversverplichtingen t.o.v. de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid behandelt.

De werking van deze kamer is om het eufemistisch uit te drukken een lachertje. De eerste maal dat ik werd aangewezen voor deze kamer, was ik niet weinig verrast toen mij gevraagd werd een half uur voor de aanvang aanwezig te zijn om een zestigtal vonnissen te tekenen. Het gaat immers om werkgevers die niet of laattijdig de bijdragen aan de R.S.Z. storten en tegen wie de R.S.Z. een vonnis vraagt voor de termijnen van afbetaling. De zaal zit barstens vol werkgevers, over het algemeen kleine patroons die enkele mensen tewerkstellen. Er zijn ook enkele advocaten aanwezig die grotere ondernemingen verdedigen.

Daartegenover staat één advocaat als vertegenwoordiger van de R.S.Z., met een stapel dossiers voor zich, netjes gerangschikt volgens de volgorde waarop de zaken op de zittingsrol voorkomen. Eén na één worden de zaken opgeroepen; de partijen komen naar voren; een aanvaardbare termijn van afbetaling wordt vastgelegd en een akkoordvonnis wordt getekend. De afwezigen krijgen een verstekvonnis thuis besteld. Dit alles zonder dat er enige betwisting bestaat over het feit of de sommen al dan niet verschuldigd zijn.

Persoonlijk vind ik dit een ceremonie die mag worden afgeschaft: het belast nodeloos de griffier en de rechtbank met een vloed van dossiers, de sociale rechters zitten erbij voor spek en bonen, en het kost de R.S.Z. — dus de collectiviteit — een bom geld. Trouwens biedt artikel 40 van de wet van 27 juli 1969 de R.S.Z. de mogelijkheid om de verschuldigde en niet betwiste bijdragen te innen bij dwangmaatregel (zoals de fiscus). Men kan zich dan ook afvragen welk nut de R.S.Z. erin ziet om die zaken voor de rechtbank te brengen.

Over de kamers die arbeidsongevallen, ziekte en invaliditeit, beroepsziekte, kinderbijslag, pensioenen en jaarlijkse vakantie beslechten kan ik geen evaluatie geven aangezien ik niet of slechts uitzonderlijk in deze kamers zitting heb gehad.

Het zij mij nu toegestaan om in detail terug te komen op de werking van de kamers die de geschillen in verband met de arbeidsovereenkomsten beslechten.

III. De bedienden- en de arbeiderskamer

Het zijn de kamers die ik zou durven te noemen de «interessante kamers». Interessante gevallen, veelomvattende problematiek, belangrijke zaken op het vlak van de principes en het financiële vlak, vaak schitterende pleidooien. Het zijn de kamers waar de wisselwerking tussen magistraat en bijzitters, tussen de rechtbank en de partijen bij monde van vakbond en advocaten totaal is. De sociale rechters kunnen een belangrijke inbreng leveren en zelf kennis en ondervinding opdoen.

Wij gaan dit pogen nader te belichten vanuit drie gezichtshoeken: de personen die deelnemen aan de besluitvorming, enkele materiële elementen van de procedure en één van de meest frappante elementen van de behandelde materies.

A. De personen

1) *De voorzitter-magistraat.* Het is iedereen bekend dat er in 1970, toen de werkrechtshouders werden vervangen door de arbeidsgerechten, veel gegadigden waren voor deze openstaande betrekkingen van magistraat. De benoemingen die indertijd massaal moesten gebeuren zowel voor de zittende magistraten of voor de staande hebben een lange tijd in het centrum van de belangstelling gestaan.

Ik heb niet het recht en bezit evenmin de kennis om mij uit te spreken over de bevoegdheid en de kwaliteit van diegenen die indertijd tot deze aantrekkelijke en in aanzien staande betrekking werden benoemd, maar één zaak is zeker: het minste wat men van deze personen kan zeggen was dat zij zéér sociaal geëngageerd waren.

Men kan soms de indruk krijgen dat de magistraat, omdat het een sociale materie is, recht wilde spreken zoals hij wenste dat de sociale wetgeving zou zijn en niet zoals de wetgeving is. Dit bracht de eerste jaren van de werking van de arbeidsrechtbank wel enige spanningen teweeg. In de loop der jaren is er een en ander veranderd; de magistraten beschouwen ons niet meer als pottetekkers en dwarsdrijvers, zij appreciëren onze technische kennis en ik denk dat zij aanvaarden dat wij als «leken»-rechters onze plaats hebben veroverd in de arbeidsgerechten.

2) *De sociale rechter-werknemer.* Hoe eigenaardig het ook moge lijken, er waren minder moeilijkheden met onze natuurlijke tegenspelers dan met de magistraten. Hun kennis van de sociale reglementering en hun ervaring is zeker gelijkwaardig aan die van de patronale afgevaardigden en in sommige materies zoals sociale zekerheid overtreft hun kennis de onze, in ieder geval wanneer het om vrijgestelden gaat. Bij de werknemers-rechters die geen vrijgestelden zijn, maar dus in de privé-sector werken, is de toestand iets minder gunstig, voornamelijk door een gebrek aan een voldoende ruime kijk op de zaak en een gebrek aan voldoende vorming, dat inmiddels trouwens voor een deel verholpen is dank zij de vorming die ze vanwege de vakbondsinstanties krijgen. Ze hebben evenwel hun eigen specificiteit: ze kunnen sommige zaken los van juridische spitsvondigheden vanuit een menselijk invalshoek benaderen gestoeld op hun ondervinding in het bedrijf, hetgeen dikwijls uiteindelijk een determinerend element blijkt te zijn in de besluitvorming; ik denk aan de vele gevallen van afdanking om zwaarwichtige redenen.

3) *De sociaal rechter-werkgever.* Bij het instellen van de arbeidsrechtbanken werden de kandidaturen der werk-

geversvertegenwoordigers voorgedragen door de nationale overkoepelende werkgeversorganisatie, het V.B.O. Dit geschiedde op voorstel van de bedrijfsfederaties, zodat er een dubbele evaluatie en controle bestond aangaande de degelijkheid van de werkgeverskandidaten. Achteraf werd het voordragen van kandidaten-werkgevers overgelaten aan de regionale werkgeversorganisaties V.E.V., U.W.E. en V.O.B., waar allicht allerlei externe invloeden zich laten gelden. Zo komt het dat in sommige gevallen het niet meer zo duidelijk is of men te doen heeft met werkgevers of werknemers en het ook niet vaststaat of ze de patronale sociale filosofie aankleven.

4) *De partijen in het geschil: de werknemers.* In de bediendenkamer worden deze veelal verdedigd door de vakbond of door een advocaat die optreedt voor de vakbond van de bediende. Aangezien de geldelijke inzet van een geding omtrent een bediende veelal belangrijk is, zal de niet georganiseerde bediende bijna steeds een advocaat nemen en dus zelden zijn zaak zelf pleiten.

Zowel de vakbondsafgevaardigde, de advocaat aangewezen door de vakbond als de door de bediende gekozen advocaat zijn bijna steeds gespecialiseerd in sociale zaken. Ze kennen de materie grondig, zijn goed gedocumenteerd; ze kennen de geplogenheden van de rechtbank, de geaardheid van de rechters die de kamers samenstellen.

In de arbeiderskamer is de toestand ongeveer dezelfde op één punt na, dat de niet georganiseerde werknemer af en toe zal trachten zijn zaak zelf te verdedigen omdat de financiële inzet van zijn eis niet voldoende is om een advocaat te nemen. Die man is daarom niet zo onbemiddeld dat hij geen advocaat kan nemen, maar de soep is de kool niet waard. Meestal is dat voor die man of die vrouw een onbegonnen zaak zodat de voorzitter aanraadt zich toch tot de vakbond of tot een advocaat te wenden. Uiteraard stuit die situatie mij tegen de borst. Het moet mogelijk zijn in de Orde van Advocaten een systeem uit te werken waarbij deze mensen worden verdedigd zonder dat, wanneer ze gelijk halen, het grootste deel van de verkregen vergoeding naar de honoraria gaat.

5) *De andere partij in het geschil: de werkgever.* Het is mijn persoonlijke ervaring als sociaal rechter en als vertegenwoordiger van een beroepsvereniging dat de werkgever in geschillen van sociale aard niet altijd goed wordt verdedigd.

Deze lacune werd het scherpst gevoeld bij de overgang van de werkrechtshouders naar de arbeidsrechtbanken. Advocaten die tot op dit ogenblik weinig of geen sociale geschillen behandelden, kregen plotseling een belangrijk aantal geschillen toegeschoven. Bekende namen waren dikwijls technisch niet opgewassen tegen de pleiters van de vakbonden die reeds een lange ervaring achter de rug hadden.

Gekoppeld aan de aanvangsperikelen met sommige magistraten deed dit al vlug bij de werkgevers een gevoel van onbehagen ontstaan. Dit heeft in de loop van de jaren zijn weerslag gevonden in het opstellen van de teksten van de C.A.O.'s waarvan de lengte der bijgevoegde commentaren omgekeerd evenredig is met het vertrouwen dat men in de arbeidsgerechten heeft.

Inmiddels kon een evolutie in gunstige zin worden waargenomen, hoewel ik toch nog een onderscheid zou willen maken tussen de grote steden (Brussel, Antwerpen, Gent) en de andere steden en plattelandsgemeenten.

Gelet op het groot potentieel aan cliënten kan een ad-

vocaat in de grote stad zich specialiseren in sociale zaken, hetgeen minder het geval is in de provincie. In de grote steden neemt men steeds meer zijn toevlucht tot groepspraktijk waarin men de specialist in sociale zaken terugvindt. De sociale materie is zo veelomvattend, zo specifiek, zo technisch en vooral zo onderhevig aan wijzigingen dat het geen tak van het recht is die men er zo maar bijneemt.

Aangezien de werkgevers zich niet mogen laten bijstaan door hun beroepsvereniging, zullen ze, wanneer ze buiten de grote steden zijn gevestigd, een beroep doen op de advocaat die hun commerciële geschillen behartigt. De afloop van het geschil is dan ook dikwijls vooraf gekend.

Wanneer nu al deze protagonisten die in een geschil voor de arbeidsrechtbank optreden, toevallig volgens mijn meest pessimistische visie acteren, dan is het niet te verwonderen dat na verloop van tijd in patronale kringen de mening geldt dat het ijdel is te hopen een zaak te winnen voor de arbeidsrechtbank met zetel te x, en het maar best is onmiddellijk te denken aan het arbeidshof.

B. Enkele materiële elementen van de procedure

1. *Behandeling van de dossiers.* Vaak hoort men klachten over de traagheid waarmee de dossiers worden behandeld. Bijna steeds is dit te wijten aan de partijen in het geschil. Te veel tijd gaat immers verloren tussen de dagvaarding en de eigenlijke pleidooien, hetzij omdat verweerder niet komt opdagen of uitstel heeft gevraagd, hetzij omdat de conclusies nog moeten worden gemaakt, meegegeeld of aangevuld.

2. *De verzoening.* Alvorens het woord aan de aanleggende partij te geven spreekt de voorzitter van de rechtbank het zinnetje uit dat enkel een symbolische betekenis heeft: «Is er mogelijkheid tot verzoening?». Dit is nooit mogelijk. Men kan dan ook de indruk hebben dat men steeds met een principieel en fundamenteel geschil te doen heeft. Niet is minder waar. Veel geschillen handelen over de duur van de opzegtermijn en de eraan gekoppelde vergoeding. Met een beetje verbeelding moet het mogelijk zijn om dienaangaande tot een vergelijk te komen. Hetzelfde kan gezegd worden over achterstallige bezoldigingen, commissielonen van handelsvertegenwoordigers, men heeft de indruk dat de advocaten per se deze zaken wensen te pleiten; toch geeft een goed compromis mijns inziens recht op een even behoorlijk honorarium als een goed pleidooi. Ook vind ik het jammer dat de voorzitter-magistraat niet meer aandringt op een regeling, zelfs al moet hij daarvoor enigszins kleur bekennen; het volstaat dienaangaande vooraf eens met de sociale rechters van gedachten te wisselen. Dit zou hem en zijn griffier veel werk besparen en meer ruimte laten voor ernstige en interessante geschillen.

3. *De pleidooien.* Behoudens, voor uitzonderlijke gevallen kijken de sociale rechters het dossier niet in. Dit betekent dat ze de volle toedracht van de zaak moeten vernemen door de pleidooien. De vakbonden en advocaten weten dit en stemmen hun pleidooien erop af. Zij weten ook dat wij, wanneer de pleidooien op het technische vlak niet duidelijk zijn, bijkomende uitleg vragen.

In het begin van de werking van de arbeidsrechtbank heb ik daar wel enige moeilijkheden mee gehad, enerzijds omdat bepaalde advocaten, meestal van de oude garde, dergelijke vragen niet verwachtten en dus ook het ant-

woord schuldig bleven, anderzijds omdat ik voelde dat de voorzitter daar niet zo gelukkig mee was.

Een typisch voorbeeld waren de achterstallige wedden. Men had dikwijls de indruk dat er maar één P.C. voor bedienden bestaat, nl. het A.N.P.C. Ondervroeg men de partijen niet dienaangaande en kwam men bij de deliberatie tot de vaststelling dat het een bediende was tewerkgesteld in een onderneming die afhangt van een ander P.C., dan moesten de debatten heropend worden.

Met de jaren zijn de pleiters gaan inzien dat ook vanuit technisch oogpunt het dossier duidelijk moet zijn, zodat tegenwoordig de sociale rechters nog maar zelden naar bijkomende uitleg moeten vragen, ook al omdat de voorzitter zelf steeds meer bijkomende vragen stelt.

4) *De beraadslaging.* Dit is natuurlijk voor onze sociale rechters het meest delicate ogenblik van de procedure. De beraadslaging is in ieder geval niet zoals eens iemand zei: «De vakbond wit, de werkgever zwart en de voorzitter die beslist».

Over de feitenappreciatie kan na enige discussie wel een vergelijk gevonden worden tussen de drie tegenspelers. De hardnekkigste discussie gaat bijna steeds over principiële zaken en dan dikwijls tussen de magistraat en de sociale rechter-werkgever.

Zo heb ik b.v. jaren gediscuteerd en zelfs getwist met een voorzitter over het al dan niet incorporeren van het vakantiegeld in de basisbezoldiging voor de berekening van de opzeggingsvergoeding. Uiteindelijk heeft het Hof van Cassatie noch de magistraat noch mij gelijk gegeven daar enkel het dubbel vakantiegeld moet worden ingerekend.

Wat ik in ieder geval van de beraadslaging kan getuigen, is dat ze waardig verloopt met respect voor de overtuiging van een ieder. Nu en dan stelt men wel een schoonheidsfoutje vast, maar dit kan dan gemakkelijk weggevoerd worden.

5) *Het vonnis.* Ongeacht de uitslag van de deliberatie, heb ik steeds veel interesse betoond voor de manier waarop het vonnis gestructureerd en verwoord wordt. Voor zeer belangrijke zaken heb ik mij zelfs veroorloofd vooraf aan de voorzitter te vragen welke de grote trekken zullen zijn van de gedachtengang van het vonnis. Anderzijds mag ik beweren dat ik de overgrote meerderheid der vonnissen volledig gelezen heb alvorens ze te ondertekenen. Voor mij is dit immers, vanuit professioneel oogpunt bekeken, het interessantste van heel de procedure. Het is daar, dat wij als sociale rechters bijkomende kennis opdoen.

C) *De materie en haar evolutie*

Daarover zal ik maar kort uitweiden gelet op de tijd die mij is toegemeten en mij beperken tot één enkel onderwerp, nl. de opzegvergoeding. Zoals ik reeds zei, zijn 90% van de gevallen die wij voor deze twee kamers krijgen, geschillen ontstaan omtrent of ter gelegenheid van de verbreking van het contract. Een van de belangrijkste onderdelen van een dergelijk geschil is de hoegrootheid van de opzegvergoeding te bepalen.

Twee componenten zijn daarin van belang, nl. het vaststellen van de refertebezoldiging en de duur van de niet nageleefde opzegtermijn.

Het bepalen van de refertebezoldiging heeft in de loop der jaren een enorme evolutie ondergaan. In het begin

relatief eenvoudig heeft de rechtspraak in de loop der jaren er talloze elementen bijgeleurd: dertiende maand, vakantiegeld, patronale bijdrage, groepsverzekering, tussenkomst middagmaal, persoonlijk gebruik auto van de onderneming + verzekeringen allerhande voordelen in natura enz...

Wat de duur van de opzegtermijn betreft doet zich een eigenaardige evolutie voor. Men weet dat de opzegtermijn in verhouding staat tot de moeilijkheid, waarmee theoretisch de bediende af te rekenen heeft om een gelijkaardige betrekking te vinden. Om dit te evalueren worden criteria als anciënniteit, leeftijd, functie en niveau van de wedde in aanmerking genomen. In de jaren dat het economisch goed ging en de bediende dus vrij gemakkelijk een nieuwe betrekking kon vinden, heb ik moeten vaststellen dat soms overdreven lange termijnen werden vastgesteld. De onuitgesproken redenering die daaraan ten grondslag lag was ongetwijfeld: de ondernemingen hebben het goed, dus ze kunnen ertegen.

Nu wij in een economische crisis zitten en de bedienden veel moeilijker een nieuwe betrekking kunnen vinden, stellen wij eigenaardig genoeg vast dat de opzegtermijnen inkrimpen om allicht de omgekeerde motivering: de ondernemingen hebben het moeilijk, dus moeten wij opletten dat we ze niet de genadestoot geven.

Conclusie: men laat zich beïnvloeden door het economisch motief en minder door de individuele situatie van de bediende.

Deze rechtspraak die omgekeerd staat t.o.v. de rechtsleer, schept aldus een rechtsonzekerheid voor beide partijen, die mijns inziens moet verholpen worden.

Een aandachtige toehoorder zal ongetwijfeld aangevoeld hebben dat in mijn betoog enkele voorstellen onderhuids aanwezig zijn. Om te eindigen zal ik mij dan ook veroorloven ze aan de oppervlakte te brengen en ze concreet te formuleren.

IV. *Voorstellen*

1. De mogelijkheid openstellen voor de patronale organisaties om hun leden voor de arbeidsgerechten te vertegenwoordigen, in ieder geval in eerste aanleg.
2. Bij de benoemingen tot magistraat bij de arbeidsgerechten oog hebben voor de kandidaten vanuit werkgeverskringen.
3. De aanwijzing van de sociale rechters werkgevers zou in overleg met het V.B.O. moeten gebeuren, dat zijn veto kan stellen.
4. De voorzitter van de rechtbank zou sterker de partijen moeten aanmanen om de duur van de procedure in te korten.
5. De voorzitters zouden meer werk moeten maken van de mogelijkheid tot verzoenen.
6. De reglementering zou een vaste opzegtermijn voor de bedienden moeten vaststellen.
7. Voor geschillen met geringe financiële inzet zouden de rechtzoekenden moeten kunnen een beroep doen op rechtsbijstand tegen forfaitaire prijs.

V. *DE GRIJSE*

Adviseur Fabeltex

Rechter in sociale zaken bij de Arbeidsrechtbank te Brussel

DE ARBEIDSGERECHTEN IN DE PRAKTIJK

I. Arbeidsrechtbanken tegenover administratieve commissies

Hoe ervaart een werknemersorganisatie de arbeidsrechtbanken? Ik zou kunnen antwoorden dat wij geleerd hebben ermee te leven, maar dat zou de waarheid geweld aandoen. Juister is, dat wij nog steeds pogingen doen om ermee te leven. Maar dit is niet eigen aan de arbeidsrechtbanken.

Diezelfde indruk hadden wij over de administratieve commissies. Het is mij overkomen, dat een collega-syndicalist, die vernam dat ik lid was van de Commissie van Beroep in zaken van werkloosheid, de opmerking maakte: «Dat zijn de mensen die de werklozen opnieuw uitsluiten als wij hen in de Klachtencommissie hebben vrijgesproken.»

Ik was langer lid van de administratieve commissies in zaken van werkloosheid dan dat ik raadsheer in sociale zaken ben. En indien men mij nu de vraag stelt waaraan ik mijn voorkeur zou geven, dan moet ik het antwoord schuldig blijven. De administratieve commissies hadden hun voordelen en hun nadelen en hetzelfde geldt voor de arbeidsrechtbanken. Beide waren of zijn samengesteld uit mensen en mensenwerk is niet altijd volmaakt. Het is wel zo, dat wij uit gebeurtenissen die lang achter ons liggen, alleen het goede onthouden. Vermoedelijk is dat de reden waarom ik de werking van de administratieve commissies gemoedelijker vond.

Een kritiek van de werknemersorganisaties tegen de arbeidsrechtbanken is dat de rechtspraak beïnvloed wordt door beroepsmagistraten. Toch stond aan het hoofd van de administratieve commissies ook een magistraat. Men verwijt de voorzitter van een arbeidsrechtbank of een arbeidshof soms aan beïnvloeding en sfeerschepping te doen door vóór de pleidooien een subjectieve samenvatting van het dossier te geven. Iets dergelijks kon eveneens gebeuren in de administratieve commissies, maar in mindere mate.

Tijdens een persoonlijke verschijning kan de voorzitter door zijn vragen het geding in een bepaalde richting beïnvloeden. Dat kon ook in de administratieve commissies, maar in mindere mate.

De afhandeling van een geding gebeurde immers anders in de administratieve commissies dan in de rechtbanken. Ik kan uiteraard alleen maar spreken over de klachtencommissies en de commissie van beroep in zaken van werkloosheid. In deze commissies werd van elk geval een omstandig verslag opgemaakt, dat in het bezit werd gesteld van de leden van de commissie, minstens één week tevoren. Elk lid had rustig de tijd elk geval grondig te bekijken. Bij dit omstandig verslag kon de secretaris van de klachtencommissie of de griffier van de commissie van beroep een schriftelijk advies «in rechte» voegen. Voor de commissie van beroep werd bovendien een schriftelijk advies «in rechte» gegeven door de regeringscommissaris. Het standpunt van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening werd gegeven in de klachtencommissie door de directeur van het gewestelijk bureau en in de commissie van beroep door de hiervoor gemachtigde afgevaardigde. Persoonlijke verschijningen waren vrij gewoon in de klachtencommissies maar nogal zeldzaam in de commissie van

beroep. De werklozen werden soms bijgestaan door een afgevaardigde van de werknemersorganisatie waartoe hij behoorde. Vertegenwoordiging door een advocaat was uiterst zeldzaam, wat te maken had met de zeer gespecialiseerde materie. De beraadslagingen kwamen neer op pleidooien, zowel van werkgevers- als van werknemerszijde. Tot slot werd gestemd op paritaire basis. Bij staking van stemmen was de stem van de voorzitter, magistraat, van doorslaggevende aard. Het is duidelijk, dat dit in een gemoedelijke sfeer verliep, in de hand gewerkt werd doordat vier of vijf werkgevers en evenveel werknemers tegelijkertijd in dezelfde commissie zitting hadden. Zij behoorden tot verschillende sectoren, die door de wederzijdse kennis van de arbeidssituatie gemakkelijk begrip voor elkaars mening konden opbrengen.

De zittingen van de rechtbanken zijn plechtiger en daarvoor stroever, hoewel de beraadslagingen in een even gemoedelijke sfeer verlopen.

Een eigenaardige toestand bestond tot 1961. Er was slechts één trap van rechtspraak in feite: de klachtencommissie. De commissie van beroep mocht alleen maar oordelen in rechte. Na de beslissing van de commissie van beroep kon de werkloze zich nog tot de Raad van State wenden, zodat er twee trappen van rechtspraak in rechte waren. Als nu in werknemerskringen soms de kritiek tot uiting komt, dat arbeidshoven een principiële gelegenheid tot een feitenkwestie maken, zodat voorziening in cassatie onmogelijk wordt, dan was het grote verwijt destijds aan de commissie van beroep dat, vooral op advies van de regeringscommissaris, een feitenkwestie werd herleid tot een aangelegenheid in rechte, zodat de commissie de zaak tot zich kon trekken.

II. Twee tegengestelde uitspraken

In dit verband zou ik twee arresten willen aanhalen. Eén uit de tijd van toen, en een cassatiearrest van 1977. Beide arresten hebben heel wat beroering verwekt. Ik moet uiteraard meer details geven over de oude zaak omdat zij vermoedelijk niet meer bekend zal zijn.

Een werknemer werd afgedankt door zijn werkgever, nadat deze laatste ondervonden had dat de arbeider vóór de indiensttreding een diefstal had gepleegd ten nadele van zijn latere werkgever. Door de R.V.A. werd een sanctie opgelegd op grond van het toenmalig artikel 100, dat inhield dat de werknemer, die ontslagen werd om een reden afhankelijk van zijn wil van het recht op werkloosheidsuitkeringen moest worden uitgesloten voor een periode van vier tot dertien weken. De klachtencommissie was van oordeel dat, daar de feiten gebeurd waren vóór de indiensttreding, zij met de latere arbeidsrelatie niets te maken hadden en vernietigde de sanctie. De Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening ging in beroep en hoewel het een zuivere feitenkwestie was, trok de commissie van beroep de zaak toch tot zich. Hiertoe keerde zij de feitenkwestie om tot een aangelegenheid in rechte, verklaarde het beroep ontvankelijk en gegrond en herstelde de beslissing van de R.V.A. De werknemersorganisatie waartoe de werkloze behoorde, diende in diens naam een verzoekschrift in bij de Raad van State. De verslaggever, die de zaak goed beoordeelde, besloot dat, daar het een

zuivere feitenkwesitie was, de commissie van beroep de zaak had moeten afwijzen als niet ontvankelijk. De Raad van State nochtans, die duidelijk de bedoeling te kennen gaf, dat hij zijn mening wilde zeggen over artikel 100, zegde voor recht, dat het wel degelijk een aangelegenheid in rechte was, maar vernietigde de beslissing van de commissie van beroep en als dusdanig ook de sanctie, op grond van de overweging dat de werkloze zijn ontslag niet had uitgelokt met de bedoeling werkloosheidsvergoedingen te gaan genieten.

Het is zonder meer duidelijk dat ingevolge dit arrest geen enkele werkloze nog kon worden geschorst in zijn recht op werkloosheidsuitkeringen wegens betwistbaar ontslag.

Het cassatiearrest dat ik daartegenover wil stellen, is naar ik meen, meer bekend. Het dateert van 1977 en werd gepubliceerd. Het zegt voor recht, dat de werknemer die vrijwillig werkloos wordt, definitief van het recht op werkloosheidsuitkeringen moet worden uitgesloten op grond van art. 126.

In het *Tijdschrift voor Sociaal Recht* heeft R. Elst de gevolgen van dit arrest bijna grappig, ware het niet zo tragisch genoemd, in een artikel dat nochtans handelt over negatieve nevenaspecten van de sociale zekerheid.

Ik heb die twee arresten willen tegenover elkaar stellen. Het ene handelt over ontslag afhankelijk van eigen wil, het andere over vrijwillige werkloosheid. Twee begrippen waar zeer zeker een subtiel onderscheid in bestaat, maar die aan de andere kant toch niet zo ver uit elkaar liggen. De arresten nochtans staan als twee uitersten lijnrecht tegenover elkaar.

Ik pleit hier niet voor een rechtspraak die steeds naar een gemiddelde zoekt, want dan wordt zij kleurloos. Geen van beide arresten bevredigt nochtans.

In het eerste geval werd korte tijd nadien door de wetgever de tekst van het K.B. veranderd. Het zou goed zijn dat de wetgever ook in verband met artikel 126 meer duidelijkheid zou scheppen.

Het staat in elk geval vast dat de commissie van beroep de teksten met meer soepelheid interpreteerde. Het grote voorbeeld hiervan is het toekennen van provisionele werkloosheidsvergoedingen bij ontslag zonder of met onvoldoende opzegging, op voorwaarde dat de werkloze een

geding aanhangig maakt bij de rechtbank. De tekst die dit principe vastlegt, is het gevolg van een constante rechtspraak van de commissie van beroep.

Hoewel ik het meest ervaring heb in de werkloosheidsreglementering, heb ik de indruk, dat de rechtspraak ook in andere materies enger en enger wordt, minder ten gunste van de sociaal verzekerde. De arbeidsongevallen bijvoorbeeld. De kleine percentages arbeidsongeschiktheid worden niet vergoedbaar verklaard. Het gevolg is dat de verzekeringsmaatschappijen, bij kleine percentages, automatisch beroep aantekenen om aan de vergoedbaarheid ervan te ontsnappen. Mij is het geval bekend van een mijnwerker die het slachtoffer werd van een opeenvolgende reeks van zeer kleine arbeidsongevallen, volledig arbeidsongeschikt werd, maar niet vergoed wordt. Het is mijn mening dat elke schade, hoe klein ook, moet worden vergoed. Ik denk bijvoorbeeld aan de economische arbeidsongeschiktheid bij arbeidsongevallen. Een interessant werk werd door een werkgroep uit deze universiteit over dit probleem gepubliceerd en heeft lang als leidraad gediend voor de rechtspraak. Men zegt nu dat de leider van de werkgroep de studie beschouwt als een jeugdzonde. En de rechtspraak trekt hieruit haar conclusies. Als de bewering over de jeugdzonde inderdaad met de werkelijkheid overeenstemt, dan heeft zij in elk geval zeer verstrekkende gevolgen gehad, zowel bij het vestigen van de rechtspraak als bij het verlaten ervan.

Een gelijkaardige trend doet zich voor bij de contracten, maar hierover handelen mijn collega's.

Er wordt wel eens beweerd dat dit enger worden van de rechtspraak, dit minder ten voordele van de sociaal verzekerde uitspreken, een reactie is op de gulheid uit de golden sixties. De tijd van de matiging is aangebroken. Bij die bewering verliest men dan toch uit het oog, dat de arbeidsrechtbanken zelf een voortvloeisel zijn uit de golden sixties.

P. CRAM

Provinciaal secretaris ABVV
Raadsheer in sociale zaken bij het
Arbeidshof te Antwerpen, afd. Hasselt

DE ARBEIDSGERECHTEN IN DE PRAKTIJK

1. Ervaring

A. Kamerverdeling en frequentie van het bijwonen van zittingen

a) De verdeling wordt hoofdzakelijk bepaald door het intern reglement. In de praktijk stelt men vast dat in de mate van het mogelijke rekening wordt gehouden met de voorkeur en de specialiteit. Moet bij de kandidatuurstelling reeds een specialiteit worden opgegeven (bv. sociale zekerheid, contracten)?

b) Inzake frequentie lijkt het mij aangewezen op voortdurende wijze te kunnen zitting nemen, maar dan slechts eenmaal op twee weken. Dit laat meer ruimte in de eigen

werkverdeling. Het brengt tevens mee dat weinig zittingen alleen voor uitspraken dienen te worden bijgewoond, wat bijkomend een besparing betekent. Bovendien zouden vervangingen eerder zeldzaam zijn, wat tal van voordelen biedt.

B. Dossier

a) Veelal is er *overbelasting*, zodat de zittingen relatief lang uitlopen. Anderzijds worden tal van zaken uitgesteld of naar de bijzondere rol verwezen.

b) *Vooraf* nemen de rechters (raadsheren) in sociale zaken *geen kennis* van het dossier. Het wordt evenmin besproken. De voorzitter geeft veelal een korte situering van

de feiten en/of de juridische knelpunten. Soms wordt het vonnis a quo ingekeken tijdens de pleidooien.

C. Pleidooien

a) De pleidooien zijn dus zeer belangrijk, aangezien zij de sociale rechters wegwijs moeten maken in het dossier. Het is jammer dat zoveel pleidooien gewoonweg slecht zijn. Is het gebrek aan scholing en ervaring van vele pleiters, ofwel gebrek aan inzet en dossierkennis? Of beide?

O.i. moet een pleidooi:

- kort en zakelijk de *feiten* schetsen en alleen die feiten die relevant zijn (zonder de inleiding van de voorzitter te herhalen);
- ordelijk zijn in zijn opbouw, d.w.z. stelselmatig iedere eis weergeven met motivering;
- de juridische knelpunten onderscheiden van wat tussen partijen geen betwisting vormt;
- het essentiële van het toekomstige onderscheiden;
- naar belangrijke stukken in het dossier verwijzen met eventueel een letterlijk citaat;
- in zijn geheel gezien *kort* gehouden worden. Dit is mogelijk als alle toekomstige literatuur en pathos achterwege worden gelaten.

D. Uitspraak

a) Partijen, als zij al verschijnen, vragen te gemakkelijk uitspraak. Zij worden daardoor voor een groot stuk verantwoordelijk voor de zeer lange duurtijd van de afhandeling van een zaak. De aanleggende partij moet veel agressiever zijn en haar wettelijke mogelijkheden (art. 751) benutten. De voorzitter moet echter medewerken, zodat een geest wordt geschapen in de richting van een snellere behandeling van de zaak.

b) De rechtbank heeft derhalve een naam die zij veelal niet verdient. Toch zou een onderzoek per rechtbank nuttig zijn om te zien of er voldoende kamers, zittingen en rechters zijn om het normale werk aan te kunnen. In het Arbeidshof te Gent moet men meer dan één jaar wachten op een rechtsdag.

E. Auditoraat

a) Over het algemeen verloopt de samenwerking zeer goed. De meeste adviezen zijn technisch zeer goed en bevorderen in belangrijke mate een goede besluitvorming. Dat ter zake de persoonlijke verhouding tot de voorzitter en de rechters meespeelt, is evident. Soms is dat misschien een lichte handicap bij de besluitvorming.

b) Het auditoraat stelt weinig strafrechtelijke vervolgingen in. Toch zou de wetgeving wellicht beter worden toegepast indien het openbaar ministerie dit recht (of die plicht?) meer zou gebruiken.

F. Deliberatie

a) De persoon van de voorzitter is hier van het grootste belang. Zijn luisterbereidheid is belangrijk. Beter nog, hij moet de rechters in sociale zaken laten aanvoelen dat zij mee de beslissingen nemen. Tevens moet hij als raadgever optreden zonder dat hij dwang uitoefent. Tussen de rechters in sociale zaken is over het algemeen een goede

dialoge mogelijk, die in vele gevallen leidt tot een unaniem standpunt. De voorzitter hoeft dus niet als scheidsrechter op te treden. Dient hij dit wel te doen, dan moeten de rechters zich daarbij neerleggen.

b) De voorzitter moet tijdens de deliberatie het dossier uiteraard volledig meedelen, zodat conclusies of stukken geraadpleegd kunnen worden (cf. belang pleidooien).

c) De rechters in sociale zaken kunnen aan de voorzitter vragen dat hij een bepaald punt (juridisch) uitdiept.

d) Na de principebeslissing wordt ofwel het vonnis (arrest) definitief uitgeschreven, ofwel wordt een ontwerp gemaakt dat de rechters nog kunnen wijzigen.

3. Evaluatie

O.i. moeten de arbeidsgerechten recht spreken:

- omtrent een eigen en specifieke «conflictmaterie», nl. arbeidsverhoudingen en sociale zekerheid;
- met beoordeling door «gelijken»;
- op een democratische wijze;
- op een vlugge manier;
- op een goedkope manier.

A. Eigen conflictmaterie

a) De bevoegdheid «ratione materiae» is voldoende afgebakend. Het past hier de *ingewikkeldheid* van de sociale wetgeving aan te halen, die zeker niet bevorderlijk is voor een goede, rechtvaardige en verstaanbare rechtsbedeling.

b) De indeling in «kamers» maakt het mogelijk een deskundigheid te verwerven in deze moeilijke materie. Evenwel kan een té verregaande specialisatie eenzijdigheid in de hand werken.

B. Beoordeling door gelijken

a) Wij kunnen ons niet van de indruk ontdoen dat teveel gestreefd wordt naar «juridisch geschoolden», die derhalve de zaak alleen technisch-juridisch beoordelen. Zo'n beoordeling is uiteraard nodig, doch volstaat niet. De essentie van de speciale samenstelling van de arbeidsrechtbank is vooral, dat naast de juridische aspecten (voorzitter?), ook elementen van sociale, psychologische en morele aard, die eigen zijn aan de partijen, werkgever en werknemer, en aan de werkplaats, aan bod komen.

b) Tegenstellingen werkgever/werknemer kunnen er natuurlijk bestaan, maar de praktijk heeft toch de waarde van de paritaire samenstelling bewezen. Onze ervaring is dat veelal een akkoord kan worden bereikt als er voldoende openheid is en een gemeenschappelijke wil om rechtvaardig te oordelen, uiteraard rekening houdend met de juridische imperatieven.

Illustratief is ook dat «wraking» weinig voorkomt.

C. Democratische wijze

a) De gerechtelijke hervorming heeft zeker de arbeidsgerechten op een «waardig niveau» gebracht en gelijkgesteld met andere rechtbanken. Ook het hele apparaat werd gelijkgesteld. Of dit de «democratie» en de toename tot de rechtzoekende heeft bevorderd, blijft evenwel zeer de vraag.

b) Het uiterlijk vertoon, de manier van werken, de veelal pompeuze plaatsen, scheppen een zware psychologische afstand. Praktisch geen enkele rechtzoekende ver-

schijnt echter *in persoon* en de pleiters zijn blijkbaar niet onder de indruk van deze «psychologische afstand».

c) De *verzoeningspoging* is een loutere formaliteit geworden of heeft in het geheel geen plaats meer. Een verschil met de vroegere werkrechtshraden komt hier toch tot uiting. Een *verplichte* verzoeningspoging kan nochtans resultaten opleveren en de partijen zelf beter vertrouwd maken met het hele bestel. De verplichte verzoeningspoging is evenwel slechts relevant als de partijen *in persoon* moeten verschijnen. Bovendien (met het oog op het vermijden van «prejugeren») zou bv. kunnen worden gedacht aan een *permanent verzoeningsbureau* dat een inherent deel van de procedure zou kunnen vormen. Dit middel werkt niet alleen de democratie in de hand, maar versnelt ook de procedure. Bovendien is het zeer kostenbesparend.

D. *Vlugge rechtsbedeling*

a) Wij hebben reeds gewezen op het vele nutteloze uitspreken door de *partijen* zelf. Het Gerechtelijk Wetboek zou hierin een strakkere procedure moeten voorzien met als sanctie het afvoeren van de zaak.

b) De voorzitter kan evenwel een «psychologische sfeer» scheppen, zodat partijen geen behoefte voelen om steeds maar uitstel te vragen.

E. *Goedkope manier*

a) De *procedure* is relatief goedkoop, behalve bij expertises. Kan er geen officiële expertisedienst opgericht worden? Kan de inspectie niet ingeschakeld worden?

b) Het pleitrecht van de representatieve vakbonden maakt het de economisch zwakke partij mogelijk zonder financiële remmen recht te zoeken. Waarom is de *rechtsplegingsvergoeding* niet toepasselijk op deze pleiters? Er zijn o.i. geen principiële redenen om het pleitrecht te ontzeggen aan de *patronale* organisaties. Daardoor zou echter de belangstelling van de advocatuur voor het sociaal recht verminderen. Of dit een goede zaak is, kan worden betwijfeld.

L. STRAGIER

Algemeen secretaris L.B.C.
Raadsheer in sociale zaken bij het
Arbeidshof te Brussel

ENKELE BESCHOUWINGEN M.B.T. DE PROCEDURE VOOR DE ARBEIDSGERECHTEN

Bevoegdheid

Alvorens de eigenlijke procedure aan te pakken zou ik van de gelegenheid willen gebruik maken om een en ander kwijt te raken in verband met de materiële bevoegdheids-sfeer van de arbeidsgerechten.

1. Het valt te betreuren dat de wetgever het mooi, afgerond werk dat indertijd geleverd werd door in een paar artikelen (van 578 tot 583) de hele bevoegdheid van de arbeidsgerechten af te bakenen, achteraf heeft verknoeid door niet systematisch de latere uitbreidingen, in die artikelen op te nemen;

Het is wel gebeurd voor: de sluiting van ondernemingen in 1971; de administratieve geldboeten in 1971; het bestaansminimum in 1974; het bijzonder brugpensioen in 1977; de gelijke behandeling van mannen en vrouwen in 1978.

Maar het is niet gebeurd voor: de kredieturen in 1973; de stages voor jongeren in 1977; het wettelijk brugpensioen in 1977; het bijzonder tijdelijk kader in 1977; de spoedprocedure tot afdanking wegens dringende reden van een beschermde werknemer in 1978; de geschillen met zorgenverstrekkers in 1980, waarbij dan nog met één enkele pennetrek het principe van de paritaire samenstelling door het venster werd gegooit.

2. Voor sommigen komt het nog steeds ietwat vreemdend over dat een weliswaar gering in aantal zijnde maar toch niet onbelangrijke reeks geschillen in verband met het sociaal recht niet aan de arbeidsgerechten toegewezen schijnt te zijn, nl. de collectieve geschillen; de vraag naar het al dan niet bevoegd zijn is zeker niet van belang ontbloeit en af en toe komt ze concreet aan de op-

pervlakte (Acec in 1979, Boel en Clare in 1981); er is geen haar op mijn hoofd dat eraan denkt de onbevoegdheidsverklaringen te betwisten, maar ik wil toch even in het midden werpen of een geschil tussen vakbonden inzake de toepassing in een welbepaalde onderneming van een sectorale C.A.O. betreffende het statuut van de syndicale delegatie al dan niet voor de arbeidsgerechten — of voor de rechtbank van eerste aanleg? — kan worden uitgevochten.

3. De arbeidsgerechten hebben de facto nog af te rekenen met een andere beperking van hun bevoegdheid, nl. de impact van de correctionele rechtbank; het is een feit dat om de handhaving van de sociale wetgeving te verzekeren, vrij overvloedig strafsancities werden uitgestrooid; in de praktijk betekent dit dat aan de correctionele rechtbank een sociaalrechtelijke bevoegdheid wordt toegekend, die normaal tot het domein van de arbeidsgerechten behoort; deze strafvonnissen kunnen verregaande gevolgen hebben bij de beoordeling van een latere vordering bij de arbeidsrechtbank, gezien de kracht van gewijsde die erga omnes geldt.

Een oplossing — tenzij men oordeelt dat de huidige situatie alles bij elkaar genomen toch nog voldoening schenkt — kan in twee richtingen gevonden worden;

— toewijzing van een strafrechtelijke bevoegdheid aan de arbeidsgerechten;

— depenalisatie.

4. Inzake de bevoegdheid van de voorzitter van de arbeidsrechtbank in kort geding:

— valt op dat eigenlijk veel te weinig gebruik wordt gemaakt van deze snelle procedure (o.a. voor alle medische kwesties);

— moet betreurd worden dat de minister van Justitie het verzoek dat in 1974 door de vakbonden werd geformuleerd om de voorzitter, op verzoekschrift, in welbepaalde gevallen beslissingen ten gronde te laten nemen (halve dagen om ander werk te zoeken tijdens de opzeggingstermijn, vastleggen van individuele vakantieperiode) naast zich heeft neergelegd;

— werd onlangs (arrest van het Hof van Beroep te Gent van 12 maart 1981 in de zaak van de Boelwerf) nog gewezen op een hiaat in het Gerechtelijk Wetboek, want wanneer gedagvaard werd voor de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg in een materie die duidelijk in de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank ligt, zou op dat ogenblik de exceptie van onbevoegdheid niet kunnen worden opgeworpen (de bepaling in het tweede lid van artikel 568 Ger. W. wordt in artikel 584 niet herhaald).

Procedure

Wat nu de eigenlijke procedure voor de arbeidsgerechten betreft, stellen wij vast dat van een sociaal procesrecht als zodanig geen gewag kan worden gemaakt. Van de drie-eenheid (eenheid rechterlijke organisatie, eenheid parket, eenheid procedure) die ten grondslag lag aan het ontwerp van Gerechtelijk Wetboek, is het derde principe wel het meest gevrijwaard gebleven in de uiteindelijke tekst. Het procesrecht bestaat uit regelen die van toepassing zijn voor alle rechtbanken en hoven. Alleen heeft men hier en daar een variëteit aangebracht die verantwoord werd door de specifieke aard van het geschil of door de kwetsbaarheid van één der partijen. De verschillen zijn vrij minime te noemen en wij moeten dat betreuen, want het is duidelijk dat de regels van het actueel procesrecht ongetwijfeld de expeditieve behandeling van de sociaalrechtelijke gedingen bezwaren of vertragen, al kan dan meteen de retorische vraag gesteld worden of dit dan niet evenzeer geldt voor de andere gerechten. Ik wil mijn kritiek op de ontegensprekelijk logge procedure nochtans nuanceren door op te merken dat enerzijds de mogelijkheden die momenteel reeds vervat liggen in deel IV van het Gerechtelijk Wetboek niet ten volle benut worden en dat anderzijds — en hierover kunnen wij ons verheugen — een niet onbelangrijk aantal magistraten blijken geven van durf en zin voor innovatie door de bestaande procedureregelen aan te wenden met het oog op een snelle en efficiënte rechtsbedeling, waarbij dan in sommige gevallen zelfs min of meer wordt afgeweken van een al te letterlijke toepassing van het Gerechtelijk Wetboek.

De tijd beperkt zijnde kan ik niet anders dan zowat streepje per streepje enkele punten aanstippen die vatbaar zijn voor verbeteringen, waarbij een oplossing kan worden gevonden hetzij *de lege late* door een meer precieze en dynamische toepassing van de bestaande teksten, hetzij *de lege ferenda* door het bijschaven of zelfs het radicaal wijzigen van onze procedureregeling.

1. Inleiding bij verzoekschrift

Als ik een beetje de chronologie wil in acht nemen, moet ik beginnen met de inleiding van de zaak en daar stoten wij meteen op een bijzondere situatie die eigen is aan de arbeidsgerechten; art. 704 laat de inleiding bij verzoekschrift toe en stelt deze wijze van inleiding zelfs als algemene regel voorop voor sociale zekerheidszaken. Verheugend is

de vaststelling dat de meeste arbeidsrechtbanken en -hoven de draagwijdte van art. 704 begrepen hebben en dus aannemen dat de vordering ontvankelijk is zodra de wilsuiting van de sociaal verzekerde om zijn rechten te doen gelden, vaststaat. Het overboord gooien van elk formalisme dient toegejuicht te worden. De hoop mag uitgesproken worden dat de magistraten die nu nog aarzelend of afwijzend staan tegenover bv. het verzoekschrift dat niet ondertekend is en het verzoekschrift dat ingediend is door een lasthebber, die niet een van de personen is die op grond van art. 728 partijen mogen vertegenwoordigen, het goede voorbeeld van hun andersdenkende collega's zullen navolgen.

Steeds in verband met het verzoekschrift dient aangestipt te worden dat er geen ernstige argumenten bestaan om deze vorm van inleiding niet toe te staan (*de lege ferenda*) voor de arbeidsongevallen en de beroepsziekten.

Een zelfde onbegrip heb ik voor de huidige situatie waar inzake sociale verkiezingen alle vorderingen bij verzoekschrift kunnen worden ingeleid, uitgenomen daar waar het gaat om de vordering tot instelling van een ondernemingsraad of een comité.

Dat de sociale magistratuur zich niet blind staart op punten en komma's, leid ik af uit het veralgemeend aangaan van de inleiding bij verzoekschrift voor de speciale procedure tot erkenning van een dringende reden t.a.v. een beschermde werknemer, ook al staat dat nergens uitdrukkelijk in de tekst vermeld.

Hoewel ik mij zojuist een vurige aanhanger getoond heb van de inleiding bij verzoekschrift, moet ik toch wijzen op een voor de werknemer nadelig gevolg van deze manier van inleiding, nl. het verlies van de controle op de procedure. In tegenstelling tot de dagvaarding, waarbij men meteen de datum van de zitting kent, komt men in geval van inleiding bij verzoekschrift voor onbepaalde tijd in een vacuumsituatie terecht. Dit is op zichzelf niet zo erg wanneer de tijdsspanne die verloopt, slechts een tweetal maanden is; maar jammer genoeg stellen wij in de praktijk vast dat er tussen de arbeidsrechtbanken nogal wat verschillen bestaan op dat punt en dat de periode schommelt tussen twee maanden en een jaar. Als men weet dat in een aantal gevallen de sociaal verzekerde ondertussen zonder enig bestaansinkomen zit, dan valt het gemakkelijk te begrijpen dat er hier en daar protestacties op gang komen.

2. Vertegenwoordiging van de partijen

Niemand zal ontkennen dat de uitzondering die men in art. 728 gemaakt heeft een goede zaak moet worden genoemd. Het doet trouwens altijd plezier zo tussendoor van beroepsmagistraten te mogen vernemen dat de volmacht dragers het over het algemeen beter doen dan de meeste advocaten. Toch vinden wij dat het Gerechtelijk Wetboek nog meer consequent geweest moest zijn en de volmacht dragers integraal had moeten gelijkstellen met de advocaten. Ik verwijs bv. naar artikel 729 (schriftelijke verschijning), naar de artikelen 755 en 756 (schriftelijke behandeling) en naar de rechtsplegingsvergoeding. Negatief is dat, hoewel in 1975-76 iedereen akkoord ging om de artikelen 729, 755 en 756 te wijzigen, de respectieve ministers van Justitie na vijf jaar nog niet de mogelijkheid hebben gezien om de wijziging te laten goedkeuren. Positief is daarentegen dat heel wat arbeidsgerechten *de facto* de schriftelijke verschijning uitgaande van een vol-

macht drager aanvaarden en dat in het Arbeidshof te Brugge onlangs het initiatief werd genomen om de volmachtdragers te betrekken in een ad hoc toepassing van artikel 755. Wat van vakbonds zijde ook nog als hinderlijk wordt ervaren, is de onmogelijkheid voor de volmachtdrager om voor de rechtbank van koophandel te verschijnen in verband met de opname in het passief van een schuld vordering van een failliete werknemer. Evenzo pleiten wij voor de mogelijkheid om in pensioenzaken te verschijnen voor de kamer der zelfstandigen wanneer het gaat om een werknemer die ook enkele jaren als zelfstandige gewerkt heeft, en steeds in dezelfde zin betreuren wij dat in bepaalde rechtbanken de volmachtdragers geweerd worden wanneer het gaat over tegemoetkoming aan minder-vali den.

Ik kan, om de rij af te sluiten, nog wijzen op de naar mijn gevoelen nogal absurde situatie inzake sociale verkiezingen waar de volmachtdrager wel het lid van de organisatie mag vertegenwoordigen maar niet de organisatie zelf.

3. *Poging tot minnelijke schikking*

Artikel 734 Ger. W. bepaalt dat elk debat voor de arbeidsrechtbank (vorderingen genoemd in art. 578 — arbeidsovereenkomsten) op straffe van nietigheid moet voorafgegaan worden door een poging tot minnelijke schikking. In de praktijk moeten wij vaststellen dat dit artikel een nutteloze stijlfiguur is geworden. Persoonlijk heb ik op de 7 ½ jaar dat ik op de arbeidsrechtbank in de bediendenkamer zitting heb, geen enkel geval van verzoening meegemaakt en in andere rechtbanken zullen de zaken al niet veel anders liggen. Dat er nooit een minnelijke schikking komt, is niet verwonderlijk want welke partij zal er nu, na een maandenlange procedure op de dag dat — eindelijk — de zaak gepleit kan worden, nog vatbaar zijn voor enige verzoening? En toch is het jammer dat aan de poging tot minnelijke schikking niet meer aandacht wordt besteed, want hier ligt toch een prachtige mogelijkheid om snel, efficiënt en zonder kosten een hele reeks geschillen van de overbelaste rollen verwijderd te houden (ik denk bv. aan al die betwistingen i.v.m. de duur van de opzeggingstermijn en de berekening van de verbrekingsvergoeding). Uiteraard is hiervoor een wetwijziging nodig. Als suggestie verwijs ik naar een voorstel dat aan bod is gekomen tijdens een colloquium in Gent begin 1979: afschaffing van de verplichte verzoening en een procedure van poging tot minnelijke schikking vóór dagvaarding waarbij dan — en dit is ook interessant in het kader van het streven naar een snelle en goedkope rechtspleging — de rechtbank in geval van niet-verzoening meteen de zaak naar de rol zou kunnen verwijzen, m.a.w. het P.V. van niet-verzoening zou gelijk staan met een P.V. van vrijwillige verschijning. Een andere suggestie, ingegeven door de bekommernis dat links en rechts van een «overbelasting» wordt gesproken en dat er geen kredieten zijn voor personeelsuitbreiding: kan men zich eventueel niet spiegelen aan het Franse voorbeeld en toestaan dat in de arbeidsrechtbank een paritair verzoeningsbureau zou functioneren?

4. *Behandeling van de vordering*

Artikel 735 laat toe dat de zaken waarvoor slechts korte debatten nodig zijn, behandeld worden op de inleidende

zitting of verdaagd worden op een vaste datum. Hier beschikken wij over een artikel dat een snelle afhandeling van een hele reeks zaken mogelijk maakt en toch stellen wij vast dat er heel wat rechtbanken (inclusief arbeidshoven of kamers ervan) zijn die duidelijk aan de partijen laten aanvoelen dat op de inleidende zitting (ik spreek dan wel over de kamers voor contractenrecht) alleen maar verstek en verwijzing naar de bijzondere rol mogelijk is. Het valt te betreuren dat sommige magistraten — ik zal het maar een beetje brutaal zeggen — uit gemakzucht de zaken op die manier op de lange baan schuiven.

In verband met de conclusies merk ik op dat sommige advocaten (er zijn er nog zo'n paar die de vakbonden niet kunnen zien) weigeren hun conclusies aan de volmachtdrager te bezorgen (art. 745).

Steeds in verband met de conclusies moet ik betreuren dat de termijnen van art. 748 in 80 of 90% van de gevallen niet nageleefd worden en dat de sanctie nog met geen tien vergrootglazen in het Gerechtelijk Wetboek te vinden is.

Het zal u niet verwonderen dat mijn ervaringen i.v.m. artikel 751 ronduit ontgoocheland zijn. De ontgoocheling slaat zowel op de draagwijdte van de huidige tekst, die toelaat dat men op de dag van de zitting nog met conclusies komt aandraven, hetgeen uitstel onvermijdelijk maakt, als op de houding van een aantal rechtbanken en hoven die, ook in het geval dat de partijen akkoord gaan om te pleiten, dit zonder meer weigeren en zelfs niet eens bereid zijn om een vaste datum te geven. Wat dan nog meer onbegrijpelijk overkomt is dat sommige van diezelfde rechtbanken wanneer men toepassing maakt van art. 751 een rechtsdag bepalen voor zes maanden later! Het belang van een goede rechtsbedeling eist dat hier zo spoedig mogelijk op wetgevend vlak initiatieven worden genomen.

Na het wisselen van de conclusies moet er gepleit worden en ook hier rijzen er weer problemen:

a) enerzijds om een rechtsdag te krijgen. Hoe begrijpend wij ook staan tegenover de argumenten die aangehaald worden om die vertraging uit te leggen, toch kunnen wij het maar moeilijk aanvaarden dat een zaak die in staat is om gepleit te worden in september 1980 en waarvan de pleidooien niet meer dan twintig minuten in beslag zullen nemen, pas in maart 1982 aan de beurt kan komen;

b) anderzijds is er de moeilijkheid wanneer tegenpartij van slechte wil is en allerlei uitvluchten zoekt om de zaak op de lange baan te sturen; want wat gedaan wanneer de rechtsdag bepaald is volgens art. 750 voor pleidooien en de raadsman van verweerder niet opdaagt? Het is nogal bevreemdend te moeten vaststellen dat de houding van de rechtbanken vrij uiteenlopend is en dat — een beetje naar gelang van voorliefde van de rechtbank of de magistratuur — moet geput worden uit een arsenaal van mogelijkheden (gaande van het verlenen van een verstekvonnis op 750 alover 730, 803 en 804 tot een nieuwe fixatie op 751). Enige klaarheid en uniformiteit — steeds met het oog op een snelle procedure — is hier wenselijk en als het niet gaat op grond van de bestaande teksten, dan moet de wetgever ook hier voor een nieuwe make-up zorgen.

5. *De bewijsoverlevering*

De artikelen 870 tot 1016 van het Gerechtelijk Wetboek houden geen bijzondere regelen in voor de sociaalrechtelijke procedures. Dit hoeft ook niet per se, maar wat wel

noodzakelijk is — en dat wordt toch niet altijd ten volle door de beroepsmagistraten gevoeld — is dat de toepassing en de interpretatie van de diverse bewijsmogelijkheden steeds in relatie moet worden gebracht met de specificiteiten van het arbeidsmilieu. De arbeidsrechtbank mag nooit uit het oog verliezen dat een werknemer — en ik bedoel hiermee zowel de werknemer-eiser als de werkmaker-getuige — zich bestendig in een inferioriteitspositie bevindt t.o.v. zijn werkgever. Concreet betekent dit bv. dat van een doorsnee werknemer niet kan worden verlangd dat hij zich in de loop van zijn tewerkstelling gaat afzetten tegenover zijn werkgever om in het bezit te komen van alle nuttige stukken voor het geval dat er later een procedure zou moeten worden gevoerd.

Zo kan evenmin aan de werknemer verweten worden dat zijn getuigen, werkmakers nog in dienst van het bedrijf, nogal vaag over bepaalde feiten heenstappen en men kan het ook deze mensen niet kwalijk nemen dat ze hun job proberen te redden door een en ander niet goed gehoord of gezien te hebben.

Inzake het getuigenverhoor moet mij nog van het hart dat ik nogal heb opgekeken bij het lezen van een vonnis dat het bewijs door getuigen afwijst met als argument dat een getuigenverhoor 2½ jaar na de feiten niets meer kan opleveren, terwijl het ging om een zaak waarin de rechtbank de rechtsdag op twaalf maanden had gesteld! Men moet maar durven, zou ik zeggen!

6. Het deskundig onderzoek

In het kader van de bewijslevering kan ik niet voorbijgaan aan het deskundig onderzoek. Wij worden er immers in de sectoren ziekteverzekering, arbeidsongevallen, beroepsziekten permanent mee geconfronteerd. Ik zou kunnen wijzen op de steeds maar aandikkende kostprijs ervan, maar onze leden hebben daarvan geen last omdat — gelukkig — artikel 1.017 Ger. W. die uitgaven op de rug van de tegenpartij schuift. Wel hebben wij kritiek op het somwijlen zeer lang aanslepen van een expertise.

Art. 963 Ger. W. schrijft weliswaar voor dat in het vonnis een termijn wordt bepaald (meestal drie maanden) en art. 975 dat de expert desnoods verlenging moet vragen; maar in de praktijk loopt de termijn bij sommige dokters op tot gemiddeld een jaar en meer. Het is dan ook onbegrijpelijk dat dergelijke dokters steeds weer worden aangesteld en zich soms in hun arrondissement zowat kunnen beroemen op een «exclusiviteitscontract».

Ik weet wel, de partijen hebben op grond van art. 977 het recht om de vervanging te vragen, maar dat doen wij uiteraard bijna nooit, enerzijds omdat er intussen reeds bepaalde expertisehandelingen verricht zijn en de nieuwe expert weer van nul zou moeten beginnen en anderzijds omdat wij de expert die wij er een keertje hebben laten uitgooien, morgen, overmorgen en de volgende dagen opnieuw ontmoeten in andere expertises en het zou wel eens een paar procenten verschil kunnen uitmaken in de beoordeling van de invaliditeitsgraad.

Mag ik er voor pleiten dat inzake deskundigenonderzoek elke arbeidsrechtbank voor zich een evaluatie zou maken van het werk van de bij haar geattitueerde experts (een soort van medisch profiel zoals in de Z.I.V.) en hen in voorkomend geval erop zou wijzen dat bij voortdurende traagheid zal afgezien worden van hun diensten?

7. Interesten en gerechtskosten

Inzake interesten stellen wij met genoegen vast dat de jongste drie jaar een bevestigend antwoord gekomen is op de vraag of interesten (zowel gerechtelijke als moratoire interesten) mogelijk zijn met betrekking tot sociale prestaties.

Diegenen die zich meer wensen te verdiepen in deze kwestie verwijs ik naar drie cassatiearresten (het jongste dateert van 19 mei 1980) en naar de uiteenzetting van de procureur-generaal Leclercq op de openingszitting van het Arbeidshof te Bergen (2 september 1980).

In de discussie of de interesten moeten worden berekend op het bruto- of het nettoloon, kiezen wij uiteraard partij voor de eerste tendens en wij stellen vast dat in Vlaanderen daaromtrent geen moeilijkheden zijn. Evenmin zijn er moeilijkheden inzake de wettelijke interesten op de verbrekingsvergoeding, hoewel er toch nog een paar magistraten blijven tegenstribbelen.

Steeds in verband met de interesten moet ik mijn teleurstelling uitspreken over bepaalde vonnissen die de gerechtelijke interesten niet toekennen omdat de eiser de zaak zou hebben laten slabakken. Deze visie lijkt mij de nodige wettelijke grondslag te missen en de tegenpartij vindt trouwens in het Gerechtelijk Wetboek de nodige middelen om de zaak aan te porren.

Of de rentevoet nu 8%, 10% of 12% is, maakt niet zoveel uit als de periode waarvoor de berekening moet worden gemaakt slechts een paar maanden bedraagt. Wanneer een procedure evenwel drie jaar aansleept, dan wordt dat verschil in rentevoet wel belangrijk. Mag ik mij dan ook aansluiten bij diegenen die pleiten voor een aanpassing van de rentevoet?

Over de eigenlijke gerechtskosten hebben wij vanuit de vakbeweging niet te klagen omdat de arbeidsgerechten op dat vlak een geprivilegieerde positie innemen t.o.v. de andere gerechten. Een lelijke doorn in ons oog — en wij kunnen niet genoeg ons beklag maken — is evenwel het nog steeds bestaan van de rechtsplegingsvergoeding. Deze vergoeding, waarvoor geen serieuze reden van bestaan kan worden aangehaald, begint steeds zwaarder door te wegen op de rechtzoekende die het doen gelden van zijn recht moet afwegen tegen het financieel risico van een eventueel geen gelijk halen.

8. Betekening vonnis

Over de rechtsmiddelen (verzet, hoger beroep, cassatie) valt er niets bijzonders op te merken, tenzij misschien dat het verstek-verzet in bepaalde gevallen een louter dilatoir karakter heeft en dat het in zaken van sociale zekerheid aangewezen ware om de kennisgeving bedoeld bij artikel 792 Ger. W. als betekening te laten gelden zodat de termijn om hoger beroep in te stellen meteen zou lopen.

Het is niet onwaarschijnlijk dat mijn betoog hier en daar ietwat negatief overgekomen is, maar ik leg er de nadruk op dat het geenszins mijn bedoeling geweest is de magistratuur in het algemeen, noch een bepaalde rechtbank of hof in het bijzonder aan te vallen. Wanneer ik soms een beetje gechargeerd heb, dan is het enkel en alleen om een vruchtbare voedingsbodem te creëren voor de discussie van deze namiddag. In naam van de Algemene Centrale

der Liberale Vakbonden van België kan ik trouwens nadrukkelijk stellen dat onze algemene ervaring met betrekking tot de werking van de arbeidsgerechten positief, bijzonder positief is.

L. DE VOS

Hoofd Rechtskundige Dienst A.C.L.V.B.

Rechter in sociale zaken bij de
Arbeidsrechtbank te Oudenaarde

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER — 1 JUNI 1981

Voorzitter: de h. Janssens

Raadsheer-rapporteur: de h. Sury

Advocaat-generaal: de h. Lenaerts

Advocaat: mr. Bützler

1. Ondernemingsraad — Beschermde werknemer — Ontslag om dringende reden — Begrip — Geen verplichting van de werkgever tot tewerkstelling tot aan de definitieve uitspraak van het arbeidsgerecht — Geen loonplicht als de dringende reden aangenomen wordt — Terugvordering van het eventueel betaalde loon — 2. Rechtsvordering en vordering — Tussenvordering — Bijzondere procedureregeling bij ontslag om dringende reden van beschermde werknemers — Terugvordering van het tijdens de procedure betaalde loon — Toepassing van art. 807 Ger. W.

1. Art. 21, §2, van de bedrijfsorganisatorische wet 1948, als gewijzigd bij K.B. nr.4 van 11 oktober 1978, schrijft weliswaar een bijzondere procedureregeling voor, maar wijkt niet af van het begrip dringende reden.

Derhalve is de werkgever niet verplicht de beschermde werknemer, tegen wie hij een dringende reden aanvoert, verder te werk te stellen totdat het arbeidsgerecht definitief uitspraak heeft gedaan omtrent de aanneming van de dringende reden.

Wanneer het arbeidsgerecht de dringende reden aanneemt, is de werkgever geen loon verschuldigd vanaf het ogenblik dat hij de werknemer niet meer heeft tewerkgesteld; heeft hij wel loon betaald, dan is hij gerechtigd het onverschuldigd betaalde terug te vorderen.

2. De desbetreffende terugvordering van het onverschuldigd betaalde loon kan, overeenkomstig art. 807 Ger. W., als tussenvordering worden ingesteld bij de rechter bij wie het geschil tot erkenning van de dringende reden aanhangig is.

N.V. R. t/ S., in aanwezigheid
van de A.C.L.V.B.

Conclusie van de advocaat-generaal Lenaerts

Het arrest oordeelt dat de door eiseres aangevoerde dringende reden verweerders ontslag op staande voet rechtvaardigt. Deze beslissing is genomen met toepassing van de bijzondere procedureregeling voorgeschreven door artikel 21, §2, van de wet van 20 september 1948, gewijzigd door het koninklijk besluit nr.4 van 11 oktober 1978. Krachtens deze bepaling moet de dringende reden vooraf door het arbeidsgerecht worden aangenomen, zo het gaat

om een werknemersafgevaardigde in de ondernemingsraad of, zoals ten deze, een kandidaat bij de verkiezingen¹. Voor het aanhangig maken van de zaak bij de arbeidsrechtbank en het instellen van hoger beroep gelden bij zonder korte termijnen.

Aangezien het arrest de dringende reden aanneemt, komt eiseres tegen de desbetreffende uitspraak uiteraard niet op.

De voorziening is uitsluitend gericht tegen de beslissing, waarbij de tussenvordering van eiseres tot terugbetaling van loon wordt afgewezen. Hoewel eiseres verweerder vanaf het instellen van de procedure niet meer tewerkgesteld had, had zij het loon toch doorbetaald en dit vorderde zij door uitbreiding van de oorspronkelijke eis terug.

Volledigheidshalve moge worden opgemerkt dat het arbeidshof niet alleen «de vordering tot terugbetaling van het uitgekeerde loon» niet toelaatbaar verklaart, maar evenmin «de vorderingen op grond van de artikelen 1184, 1168 en 1181 B.W.». Eiseres roept deze artikelen in haar voorziening weliswaar ook in tot staving van het middel, maar zij vraagt niet de vernietiging van de verwerping van de op die gronden ingestelde tussenvorderingen.

Ten aanzien van de enige aangevochten beslissing — het niet toelaatbaar verklaren van de vordering tot terugbetaling van loon — rijzen twee vragen:

1° Heeft de werkgever in de beschreven omstandigheden recht op terugbetaling?

2° Zo ja, kan hij de desbetreffende vordering instellen door uitbreiding van de eis tot erkenning van de dringende reden, die aanhangig is gemaakt overeenkomstig de bijzondere procedure bepaald door artikel 21, §2, van de wet van 20 september 1948?

Wat vooreerst het recht op terugbetaling betreft, deze kwestie hangt natuurlijk nauw samen met de vraag of de werkgever verplicht is de werknemer tijdens de procedure tewerk te stellen en, indien hij hem mag verbieden de bedongen arbeid te verrichten, of hij dan niettemin verplicht is het loon te blijven doorbetalen.

Het koninklijk besluit nr.4 van 11 oktober 1978 bevat in verband met deze problematiek geen enkele aanwijzing en het verslag aan de Koning rept evenmin erover.

Ofwel zijn de opstellers van het besluit zich niet bewust geweest van de juridische moeilijkheden die hun tekst in het leven riep; ofwel hebben zij gedacht dat deze moeilijkheden in de praktijk te verwaarlozen waren, omdat zij in

¹ Zie in verband met de rechtspositie van de beschermde werknemer die zonder inachtneming van deze procedure wordt ontslagen: Cass., 28 april 1980, R.W., 1980-81, 2699.

een bijzonder snelle rechtspleging hadden voorzien, zodat het ontslag in elk geval binnen enkele dagen definitief zou zijn geregeld.

In beide hypothesen hebben de opstellers zich helaas deerlijk vergist. Van de juridische moeilijkheden heeft iedereen zich onmiddellijk na de publikatie van het besluit rekenschap gegeven, zowel werkgevers en vakbonden als advocaten en magistraten². En men moet zeer weinig vertrouwd zijn met de rechtsbedeling in arbeidszaken om de illusie te koesteren dat geschillen omtrent het bestaan en het bewijs van een dringende reden in een handomdraai kunnen worden beslecht. In de onderhavige zaak heeft de procedure voor de arbeidsgerechten anderhalf jaar geduurd en het dossier doet niet blijken van enige ongewone vertraging in het normale verloop van het proces.

Om te trachten het juridisch vacuüm dat het besluit heeft doen ontstaan, op te vullen, hebben de werkgevers en de rechtspractici naar oplossingen gezocht in gekende rechtsfiguren uit het burgerlijk recht. De onderhavige zaak illustreert dit duidelijk. Om haar recht op terugbetaling van het loon te rechtvaardigen heeft eiseres vooreerst een beroep gedaan op de artikelen 1168 en 1181 van het Burgerlijk Wetboek betreffende de opschortende voorwaarde; zij voerde aan dat zij verweerder onmiddellijk ontslag had gegeven onder de opschortende voorwaarde van erkenning van de dringende reden door het arbeidsgerecht. Bovendien had zij in ondergeschikte orde de ontbinding van de overeenkomst gevraagd met toepassing van artikel 1184 van het Burgerlijk Wetboek.

Deze en andere gekende rechtsfiguren vertonen weliswaar enige aanknopingspunten met de regeling van het koninklijk besluit nr. 4; en het is begrijpelijk dat men zijn toevlucht zoekt in analoge regelingen, wanneer het besluit zelf geen enkel houvast voor een oplossing biedt. Dit neemt evenwel niet weg dat het besluit een originele regeling bevat die ondanks de vergelijkingspunten toch wezenlijk verschillend is; het gaat werkelijk om een regeling *sui generis*, en dan wel van een zeer speciale genus.

Daarom zou ik rechtstreekse toepassing van andere rechtsfiguren liever vermijden en de oplossing willen zoeken in de eigen regeling van het koninklijk besluit nr. 4, d.i. artikel 21, § 2, van de wet van 20 september 1948, althans in zoverre dit mogelijk is. Voor de oplossing van het door de voorziening gestelde probleem lijkt mij dit mogelijk.

Artikel 21, § 2, bepaalt alleen — wat het ontslag wegens dringende reden betreft — : 1° dat deze reden vooraf door het arbeidsgerecht moet worden aangenomen; 2° wanneer het desbetreffende geschil moet worden ingeleid; 3° hoe het door de arbeidsgerechten moet worden behandeld.

Deze bepaling — evenals het verslag aan de Koning overigens — rept met geen woord over het begrip «drin-

gende reden». Er wordt dus niet afgeweken van de betekenis en de draagwijdte die dit begrip in het arbeidsovereenkomstenrecht heeft. Wezenlijk is er geen verschil tussen het ontslag wegens dringende reden van een beschermd werknemer en het ontslag wegens dringende reden van een andere werknemer. Alleen de procedure verschilt.

Hieruit volgt dat ook voor de toepassing van artikel 21, § 2, de definitie geldt die artikel 35 van de Arbeidsovereenkomstenwet van 3 juli 1978 van de dringende reden geeft. En wezenlijk voor het bestaan van een dringende reden is, volgens dit artikel, dat zij elke professionele samenwerking tussen werkgever en werknemer *onmiddellijk en definitief* onmogelijk maakt.

Onmiddellijk wil zeggen dat de werknemer in geen geval nog langer de bedongen arbeid kan verrichten, dus niet langer meer kan worden tewerkgesteld. Definitief betekent dat niet alleen aan de tewerkstelling, maar ook aan de dienstbetrekking — dus de rechtsverhouding — een einde moet komen. Het volstaat niet dat de uitvoering van de arbeidsovereenkomst wordt geschorst; want schorsing wijst op een uiteraard tijdelijk, voorlopig — niet definitief — onmogelijk zijn van het voortzetten van de arbeidsverhouding. Dit blijkt o.m. uit artikel 26, eerste lid, van de wet van 3 juli 1978 en werd onlangs door het Hof bevestigd in het arrest van 5 januari 1981³. Ook het Sociaalrechtelijk Woordenboek omschrijft de schorsing als «het *tijdelijk* buiten werking stellen of gesteld zijn van een geldende rechtsregel, rechtsverhouding of beslissing».

Een dringende reden maakt het dus totaal onmogelijk dat niet alleen de tewerkstelling, maar ook de dienstbetrekking nog langer voortduurt. Het begrip dringende reden is gewoon onverenigbaar met de regel dat de werkgever de werknemer eerst mag ontslaan, nadat het arbeidsgerecht uitspraak heeft gedaan, ook al zou dat binnen de korte tijdspanne van enkele weken zijn. En zo luidt nochtans het voorschrift van artikel 21, § 2, van de wet van 20 september 1948.

Deze wetsbepaling stelt zowel de werkgevers als de rechters voor onoverkomelijke moeilijkheden, waaraan alleen de wetgever een algemeen bevredigende oplossing kan geven. Intussen moet de rechterlijke macht niettemin de haar voorgelegde geschillen berechten en is zij verplicht daarvoor ten minste gedeeltelijke oplossingen te zoeken, waarbij zo goed en zo kwaad als het gaat de grondbeginselen van het ontslagrecht worden geëerbiedigd. En één van die grondregels is dat de dringende reden het voortduren van de dienstbetrekking onmogelijk maakt.

In de onderhavige zaak gaat het uitsluitend om het recht op terugbetaling van loon, wanneer de werkgever zijn werknemer niet langer tewerkgesteld heeft maar hem niettemin verder heeft betaald. De vraag wanneer het ontslag moet worden gegeven en wanneer het ingaat, komt hierbij niet rechtstreeks ter sprake; evenmin de vraag of de werkgever verplicht is het loon te betalen wanneer hij de werknemer niet tewerkstelt.

Kern van het probleem is of de werkgever het *recht* heeft de werknemer te verhinderen de bedongen arbeid te verrichten, waarbij dan buiten beschouwing kan blijven of

² Zie o.m. J. Mallié, «Travailleur protégé et congé pour motif grave», *T.S.R.*, 1979, 210; J. Van Drooghenbroeck, «Le nouveau statut protecteur des candidats et délégués au conseil d'entreprise et au comité de sécurité et d'hygiène», *J.T.T.*, 1980, 72; Van Honsté, «Réflexions sur quelques nouvelles procédures devant les juridictions du travail», nrs. 33 e.v., *T.S.R.*, 1979, 378; D. Votquenne, «Het ontslag om dringende reden van de beschermde leden van de ondernemingsraad en het comité voor veiligheid en hygiëne», *R.W.*, 1978-79, 2753; *id.*, noot bij Arbh. Antwerpen, 11 febr. 1980, *ib.*, 1979-80, 2867.

³ *R.W.*, 1980-81, 2401, en *J.T.T.*, 1981, 184, met conclusie van advocaat-generaal Declercq.

de dienstbetrekking in stand wordt gehouden en dus ook wanneer het ontslag ingaat.

Aangezien de dringende reden de samenwerking tussen werkgever en werknemer onmiddellijk en definitief onmogelijk maakt, is het gewoon ondenkbaar dat de werkgever ertoe verplicht zou kunnen zijn de werknemer nog verder tewerk te stellen. Men zou zich zelfs kunnen afvragen of de werkgever die zijn werknemer laat voortwerken, niet zelf het onomstootbaar bewijs levert dat de samenwerking niet onmogelijk was geworden en er dus geen dringende reden voorhanden was.

Heeft de werkgever het recht de werknemer te verbieden de bedongen arbeid te verrichten, dan ligt het voor de hand dat, wanneer hij van dat recht gebruik maakt, hij ook het recht heeft geen loon te betalen. Want zoals het Hof reeds in menig arrest heeft onderstreept, is loon tegenprestatie voor de ter uitvoering van de arbeidsovereenkomst verrichte arbeid⁴; en het arrest van 24 december 1979 voegt er uitdrukkelijk aan toe «dat, behoudens afwijkende wettelijke of contractuele regeling, de werknemer geen aanspraak op loon heeft voor de periode gedurende welke hij, zelfs door toedoen van de werkgever, geen arbeid verricht»⁵.

Uit dit laatste arrest volgt dat de werkgever in beginsel zelfs geen loon verschuldigd is, wanneer hij de werknemer onrechtmatig weigert tewerk te stellen, wat bijvoorbeeld kennelijk het geval zou zijn wanneer de arbeidsgerechten de dringende reden niet zouden aannemen. Het is hier niet de plaats om te onderzoeken wat in die hypothese de rechtstoestand t.a.v. het recht op loon — eventueel op een vergoeding — is. Want ten deze stelt het arbeidshof vast dat de gedraging van verweerder een dringende reden vormde. Alsdan lijdt het geen twijfel dat eiseres geen loon verschuldigd was voor de periode dat zij verweerder na de vaststelling van de dringende reden niet tewerkgesteld heeft.

Heeft de werkgever, zoals ten deze, het loon toch doorbetaald, dan was die betaling onverschuldigd en heeft hij, krachtens artikel 1235, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek, het recht het onverschuldigde terug te vorderen.

Heeft de werkgever recht op terugbetaling, dan rijst de tweede vraag of hij de desbetreffende vordering kan instellen door uitbreiding, overeenkomstig artikel 807 van het Gerechtelijk Wetboek, van de vordering die strekt tot erkenning van de dringende reden en die is ingesteld met toepassing van de bijzondere procedureregeling van artikel 21, § 2, van de wet van 20 september 1948.

Het arbeidshof acht zulks onmogelijk «wegens het door de wetgever nagestreefte doel», d.i. «de snelle berechting van een nieuwsoortige vordering, met name die tot voorafgaande erkenning van het bestaan van dringende redenen tot ontslag van beschermde werknemers».

Men kan bezwaarlijk als beginsel stellen dat de terugvordering van het loon de snelle berechting van de vraag

tot erkenning van de dringende reden *noodzakelijk* in de weg staat. Zeker kan men niet zeggen dat de bijzondere rechtspleging van artikel 21, § 2, wordt geregeld door rechtsbeginselen waarvan de toepassing niet verenigbaar is met de toepassing van artikel 807 van het Gerechtelijk Wetboek en dat artikel 2 van dit wetboek de daardoor geregelde uitbreiding van de vordering zou uitsluiten.

Het recht op terugbetaling is het rechtstreekse gevolg van de erkenning van de dringende reden. Zonder enige vertraging kan de rechter in zijn vonnis of arrest over de dringende reden de werknemer meteen tot terugbetaling veroordelen. De enige mogelijke complicatie zou kunnen ontstaan door een betwisting over het bedrag van het terug te betalen loon. Maar in dat geval kan de rechter de principiële veroordeling tot terugbetaling onmiddellijk uitspreken, samen met de vaststelling van de dringende reden, en de uitspraak over het bedrag tot later uitstellen.

Tegen de betwiste uitbreiding van de vordering bestaan naar mijn mening principiële noch praktische bezwaren.

In zoverre de schending wordt aangevoerd van de artikelen 21, § 2, van de wet van 20 september 1948, 1235, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek en 807 van het Gerechtelijk Wetboek, is het middel gegrond en leidt het tot cassatie van de aangevochten beslissing, waartoe ik concludeer.

Arrest

Gelet op het bestreden arrest, op 16 juni 1980 door het Arbeidshof te Antwerpen gewezen;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 21, § 2, van de wet van 20 september 1948 houdende organisatie van het bedrijfsleven, gewijzigd bij de wetten van 18 maart 1950, 15 juni 1953, 28 januari 1963 en 16 januari 1967 en door het koninklijk besluit nr. 4 van 11 oktober 1978, 4, 6, 17, 20, 26 tot en met 31, 32, 35, 70 tot en met 77, 87 van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten, 2 van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers, 1102, 1131, 1134, derde lid, 1135, 1142, 1146, 1147, 1168, 1179, 1181, 1184, 1235, eerste lid, 1376 van het Burgerlijk Wetboek, 2 en 807 van het Gerechtelijk Wetboek,

doordat het arrest zijn beslissing tot vernietiging van het vonnis van 26 maart 1980, in zoverre dit verweerder had veroordeeld tot terugbetaling van de som van 204.937 fr., onder meer grondt op de volgende redenen: «Uit de bepalingen inzake de versnelde bijzondere rechtspleging die ingesteld werd bij artikel 5, § 1, van het koninklijk besluit nr. 4 van 11 oktober 1978, vloeit voort dat de beschermde leden en de kandidaten voor de ondernemingsraad pas om dringende reden kunnen worden ontslagen nadat deze vooraf door de arbeidsgerechten erkend is; deze nieuwe wettelijke regeling laat dus geen ruimte voor een ontslag om dringende reden onder opschortende voorwaarde, ontslag dat door de erkenning van de aangevoerde dringende reden door het arbeidsgerecht met terugwerkende kracht effect zou sorteren; de door (eiseres) ingeroepen artikelen 1168 en 1181 van het Burgerlijk Wetboek kunnen dus in de onderhavige zaak geen rechtsgrond bieden waarop (verweerder) tot terugbetaling van de door hem sedert 5 december 1979 ontvangen wedde veroordeeld wordt; de bijzondere procedure ingesteld bij het koninklijk besluit nr. 4 van 11 oktober 1978 werd door de wetgever speciaal ge-

⁴ Cass., 20 april 1977 (A.C., 1977, 862) met conclusie van het openbaar ministerie in R.W., 1977-78, 1871; 12 sept. 1977 (A.C., 1978, 41), 3 mei 1978, drie arresten (*ibid.*, 1978, 872 en 876) met conclusie van het openbaar ministerie in R.W., 1977-78, 2443; 9 okt. 1978 (A.C., 1978-79, 156); 26 febr. 1979 (*Pas.*, 1979, I, 764); 29 okt. 1979, (*J.T.T.*, 1980, 138).

⁵ *J.T.T.*, 1981, 52 (vertaling).

creëerd met het oog op de snelle berechting van een nieuwsoortige vordering, met name die tot voorafgaande erkenning van het bestaan van dringende redenen tot ontslag van beschermde werknemers; in het raam van deze bijzondere rechtspleging is er, wegens het door de wetgever nagestreefde doel en krachtens artikel 2 van het Gerechtelijk Wetboek, geen ruimte voor andere, nieuwe vorderingen die in de gemeenrechtelijke rechtspleging op grond van artikel 807 van het Gerechtelijk Wetboek bij conclusies kunnen worden ingesteld; de vorderingen die (eiseres) in de loop van het geding instelde, met name de vorderingen op grond van de artikelen 1184, 1168 en 1181 van het Burgerlijk Wetboek alsmede de vordering tot terugbetaling van het uitgekeerde loon, zijn derhalve niet toelaatbaar».

terwijl, eerste onderdeel, noch artikel 21, § 2, van de wet van 20 september 1948, gewijzigd door het koninklijk besluit nr. 4 van 11 oktober 1978, noch enige andere wetsbepaling eiseres kon beletten verweerder op 5 december 1979 op staande voet te ontslaan, onder de opschortende voorwaarde evenwel, overeenkomstig de artikelen 1168 en 1181 van het Burgerlijk Wetboek, van de voorafgaande vaststelling van de ingeroepen dringende reden door de arbeidsrechtbank, aangezien verweerder aldus wel degelijk was beschermd tegen gebeurlijke willekeur van de werkgever (eiseres) en de goede werking van de ondernemingsraad eveneens was gewaarborgd, zonder dat zulks in het gedrang zou worden gebracht door de gevolgen van de terugwerkende kracht van de vervulde voorwaarde, met name het aannemen door de arbeidsrechtbank van een dringende reden tot ontslag; eiseres derhalve, met toepassing van voormelde principes, sinds 5 december 1979 — temeer daar, luidens het arrest, elke verdere samenwerking definitief en onmiddellijk onmogelijk geworden was vanaf die datum — niet langer tot betaling van het loon gehouden was en hiervan, overeenkomstig artikel 807 van het Gerechtelijk Wetboek, in de onderhavige procedure terugbetaling mocht vorderen (schending van de artikelen 21, § 2, van de wet van 20 september 1948, gewijzigd door artikel 5 van wet van 20 september 1948, gewijzigd door artikel 5 van het koninklijk besluit nr. 4 van 11 oktober 1978, 1131, 1168, 1179, 1181, 1235 eerste lid, 1376 van het Burgerlijk Wetboek, 2 en 807 van het Gerechtelijk Wetboek);

tweede onderdeel, de verbintenissen voortspruitende uit de arbeidsovereenkomsten ook een einde kunnen nemen volgens de algemene wijze waarop de verbintenissen tenietgaan en onder meer door de ontbinding die met toepassing van artikel 1184 van het Burgerlijk Wetboek in rechte wordt gevorderd; noch artikel 21, § 2, van de wet van 20 september 1948, gewijzigd door het koninklijk besluit nr. 4 van 11 oktober 1978, noch enige andere wetsbepaling de toepassing van dit principe uitsluiten ten aanzien van de beschermde leden van de ondernemingsraad of de kandidaten in die functie; voormeld artikel 21, § 2, immers, ter bescherming van deze werknemers tegen gebeurlijke willekeur van de werkgever en als waarborg voor de goede werking van de ondernemingsraden, als afwijkende bepaling strikt dient te worden geïnterpreteerd en uitsluitend voorschrijft dat bedoelde leden en kandidaten slechts kunnen worden ontslagen om een dringende reden die vooraf door het arbeidsgerecht aangenomen is of om economische of technische redenen die vooraf door het bevoegd paritair comité zijn erkend, waarbij als ontslag

wordt beschouwd: 1° elke beëindiging van de overeenkomst door de werkgever, gedaan met of zonder opzeggingsvergoeding, zonder opzegging of met een opzegging die werd betekend gedurende de periode bedoeld bij § 3 of § 4 van hetzelfde artikel; 2° elke beëindiging van de overeenkomst door de werknemer wegens feiten die voor hem een reden uitmaken die de beëindiging zonder opzegging of vóór het verstrijken van de termijn rechtvaardigt (schending van de artikelen 21, § 2, van de wet van 20 september 1948, gewijzigd door artikel 5 van het koninklijk besluit nr. 4 van 11 oktober 1978, 4, 6, 17, 20, 32, 35 van de wet van 3 juli 1978 en 1184 van het Burgerlijk Wetboek); overigens, aangezien de oorzaken tot schorsing van de arbeidsovereenkomsten in voormelde wet van 3 juli 1978 niet op beperkende wijze zijn opgesomd, eiseres de exceptie van niet-uitvoering (exceptio non adimpleti contractus) rechtens had kunnen inroepen tot schorsing niet alleen van haar verbintenis tot tewerkstelling maar tevens van haar verbintenis tot betaling van het loon, temeer daar deze exceptie, die gegrond is op de onderlinge afhankelijkheid van de wederzijdse verbintenissen, inherent is aan de aard van het wederkerig contract en het arrest vaststelt dat een normale samenwerking met verweerder sedert 5 december 1979 voor eiseres definitief en onmiddellijk onmogelijk geworden was; bijgevolg, mede rekening houdend met de omstandigheid dat loon slechts de tegenprestatie is van arbeid die ter uitvoering van een arbeidsovereenkomst wordt verricht, eiseres de betaling van dit loon niet verschuldigd was, bij gebreke van een andersluidende wetsbepaling, en derhalve hiervan terugbetaling mocht vorderen (schending van de artikelen 17, 20, 26 tot en met 31, 70 tot en met 77, 87 van de wet van 3 juli 1978, 2 van de wet van 12 april 1965, 1102, 1134, derde lid, 1135, 1142, 1146, 1147, 1235, eerste lid, en 1376 van het Burgerlijk Wetboek); ten slotte, artikel 807 van het Gerechtelijk Wetboek — naar luid waarvan «een vordering die voor de rechter aanhangig is, kan worden uitgebreid of gewijzigd, indien de nieuwe, op tegenspraak genomen conclusies berusten op een feit of akte in de dagvaarding aangevoerd, zelfs indien hun juridische omschrijving verschillend is» — een algemene draagwijdte heeft en derhalve van toepassing is op elke contradictoire procedure, waaronder de huidige procedure, door eiseres, op grond van artikel 5 van voormeld koninklijk besluit nr. 4 van 11 oktober 1978, bij verzoekschrift ingeleid voor de Arbeidsrechtbank te Antwerpen en die geenszins wordt geregeld door wetsbepalingen of rechtsbeginselen waarvan de toepassing niet verenigbaar is met de toepassing van de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek, en zonder dat zulks onverenigbaar zou zijn met de door de werkgever beoogde snelle berechting van de vordering tot voorafgaande erkenning van het bestaan van dringende redenen tot ontslag van beschermde werknemers (schending van de artikelen 21, § 2, van de wet van 20 september 1948, gewijzigd door artikel 5 van het koninklijk besluit nr. 4 van 11 oktober 1978, 2 en 807 van het Gerechtelijk Wetboek);

Overwegende dat artikel 21, § 2, van de wet van 20 september 1948, gewijzigd bij koninklijk besluit nr. 4 van 11 oktober 1978, voor het ontslag wegens dringende reden van de werknemersafgevaardigden in de ondernemingsraden en de kandidaten bij de verkiezingen, weliswaar een bijzondere procedureregeling voorschrijft, doch niet af-

wijkt van het begrip «dringende reden», zoals dit omschreven is in artikel 35 van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten;

Dat, nu de dringende reden luidens dit artikel 35 «elke professionele samenwerking tussen de werkgever en de werknemer onmiddellijk en definitief onmogelijk maakt», het begrip «dringende reden» als zodanig onverenigbaar is met het zelfs voor korte tijd voortduren van de dienstbetrekking;

Dat, ook al bepaalt het genoemde artikel 21, §2, dat de dringende reden vooraf door het arbeidsgerecht moet worden aangenomen, de werkgever niet verplicht kan zijn de werknemer tewerk te stellen totdat het arbeidsgerecht definitief uitspraak heeft gedaan;

Overwegende derhalve dat, wanneer het arbeidsgerecht de dringende reden aanneemt, de werkgever geen loon verschuldigd was vanaf het ogenblik dat hij de werknemer niet meer tewerkgesteld heeft; dat, indien hij zoals ten deze het loon is blijven doorbetalen, hij gerechtigd is het onverschuldigd betaalde terug te vorderen krachtens artikel 1235, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek;

Dat de desbetreffende vordering kan worden ingesteld als tussenvordering, overeenkomstig artikel 807 van het Gerechtelijk Wetboek, bij de rechter voor wie het geschil bedoeld in artikel 21, §2, van de wet van 20 september 1948 aanhangig is;

Overwegende dat het arbeidshof de voornoemde wetsbepalingen schendt door de tussenvordering van eiseres tot terugbetaling van 204.937fr. loon niet toelaatbaar te verklaren;

Dat het middel gegrond is;

Om die redenen, Vernietigt het bestreden arrest in zoverre de tussenvordering van eiseres tot terugbetaling van 204.937fr. loon niet toelaatbaar wordt verklaard en eiseres in de helft van de kosten van het hoger beroep wordt veroordeeld.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

6e KAMER — 22 JANUARI 1981

Voorzitter: de h. Caron

Raadsheren: de hh. Slachmuylder en Van Malderen

Advocaten: mrs. Sosnowski loco Grégoire en Coulier

1. Lastgeving — Bewijs — Derden — 2. Nakoming van verbintenissen — Betaling — a) Aan wie moet worden betaald — b) Betaling via een bank — Tijdstip van betaling — 3. Bevoegdheid — Tergend en roekeloos beroep.

1. Derden mogen het bestaan van een lastgeving door alle middelen van recht bewijzen.

2.a) De betaling moet worden gedaan aan de schuldeiser of aan iemand die volmacht van hem heeft.

b) De betaling door een schuldeiser, via een bank, is slechts geldig uitgevoerd op het ogenblik dat de begunstigde in het bezit gesteld wordt van de gelden en erover kan beschikken.

3. Het hof van beroep is bevoegd om kennis te nemen van een vordering, gegrond op het tergend en roekeloos karakter van het hoger beroep.

N.V. G.B. t/ Vennootschap
naar Nederlands recht, B.V. Jan P.

Overwegende dat de principiële twistvraag die partijen verdeelt, of de Bank V., die bij vonnis van 22 januari 1978 failliet werd verklaard, optrad als lasthebber van een van beide partijen of niet;

Overwegende immers, dat een lastgeving een contract is waarbij de lastgever aan de lasthebber of mandataris (vol)macht geeft om iets voor hem en in zijn naam te doen en op voorwaarde dat de lasthebber aanvaardt (art. 1984, eerste en tweede lid, B.W.);

Overwegende dat derden het bestaan van een lastgeving door alle middelen rechtens mogen bewijzen;

Overwegende dat vaststaat dat de facturen betreffende de leveringen van zeevruchten gedaan door geïntimeerde aan appellante, tot augustus 1977 aan appellante werden toegestuurd — appellante bevestigt dit feit bij conclusie; dat appellante verklaart dat zij die facturen heeft aangezuiverd via haar rekeningen bij verschillende Belgische banken; dat, ofschoon appellante beweert geen rekening te hebben gehad bij de Bank V., zij niettemin op die bankier een beroep heeft gedaan om aan geïntimeerde vroegere leveringen te betalen aangezien geïntimeerde op 4 januari 1977 een telex ontving waarbij de Bank V. berichtte dat zij «in opdracht van GB-INNO-BM ... haar per aangetekende zending een bankcheque deed geworden ... in vereffening van facturen...»;

Overwegende dat, in strijd met de stelling gehuldigd door appellante, de betalingen gedaan via de bank V. — welke aantonen dat die bankier handelde als lasthebber van appellante — na 23 augustus 1977 geen betalingen aan de Bank V. als lasthebber van geïntimeerde zijn geworden; dat bedoelde telex integendeel de lastgeving van appellante aan die bankier bevestigt door het verzoek, gericht tot de schuldeiser, de facturen rechtstreeks aan de Bank V. te bezorgen «ten einde spoediger betaling te ontvangen», hetgeen onderstelt dat appellante aan die bankier opdracht heeft gegeven voor haar en in haar naam verder de facturen van geïntimeerde te betalen en dat appellante, om de betaling te bespoedigen, aan die bankier bovendien opdracht heeft gegeven die facturen na te zien;

Overwegende dat de omstandigheid dat andere leveranciers aan de Bank V. krediet op facturen zouden hebben gevraagd — hetgeen niet het geval is geweest wat betreft geïntimeerde — de bewijskracht niet aantast van de telexen van 4 januari en 23 augustus 1977 die naar genoegen van recht het bestaan aantonen van de lastgeving gegeven door appellante aan de Bank V. om haar schulden ten aanzien van geïntimeerde aan te zuiveren;

Overwegende dat de eerste rechter bovendien pertinent als betekenisvol heeft geacht de vaststelling dat de cheques welke appellante ten voordele van de Bank V. heeft getrokken, niet met het bedrag van de schuldvorderingen van geïntimeerde (bedrag der facturen) overeenstemmen, zodat uitgesloten is dat bedoelde cheques zouden zijn getrokken om als rechtstreekse betalingsmiddelen voor de schuldvorderingen van geïntimeerde te worden aangewend; dat die cheques trouwens niet aan geïntimeerde werden overgemaakt;

Overwegende dat de betaling moet worden gedaan aan de schuldeiser of aan iemand die volmacht van hem heeft; dat ten deze in hoofde van geïntimeerde geen lastgeving aan de Bank V. is bewezen; dat het enkel feit dat geïntimeerde op verzoek van appellante de facturen aan de Bank V. heeft overgemaakt, geen lastgeving aan die bankier uitmaakt noch het bestaan van een lastgeving laat vermoeden;

Overwegende dat vaststaat, eensdeels, dat de Bank V. vanwege appellante lastgeving had gekregen om geïntimeerde te betalen en, anderdeels, dat geïntimeerde die geen lastgeving aan de Bank V. had gegeven, door de bankier-lasthebber van appellante niet werd betaald; dat de cheques getrokken door appellante ten gunste van de Bank V. derhalve niet schuldbevrijdend zijn geweest ten aanzien van de schuldvorderingen van geïntimeerde;

Overwegende dat appellante, die beweert bevrijd te zijn, noch het bewijs levert van de betaling, noch van enig feit dat het tenietgaan van haar schuld zou hebben teweeggebracht;

Overwegende dat, in strijd met wat appellante beweert, de door haar verrichte betalingen aan de Bank V. niet bevrijdend noch geldig noch tegenwerpelij zijn ten opzichte van geïntimeerde;

Overwegende dat de betaling door een schuldenaar, via een bank, slechts geldig uitgevoerd is op het ogenblik dat de begunstigde in het bezit gesteld wordt van de gelden en erover kan beschikken (Cass., 6 januari 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 441);

Overwegende dat de leveringen van de zeevruchten en het verschuldigd bedrag ten belope van 832.499,79 Hollandse gulden, niet betwist wordt door appellante;

Overwegende dat het verschuldigd zijn en het bedrag van 236.731,10 Hollandse gulden, bij tegeneis gevorderd, evenmin betwist worden door geïntimeerde;

Overwegende dat het hof van beroep bevoegd is kennis te nemen van een vordering, gegrond op het roekeloos en tergend karakter van het hoger beroep (Cass., 4 oktober 1979, *R.W.*, 1979-80, 2007);

Overwegende dat appellante zich heeft kunnen vergissen aangaande het al dan niet verschuldigd zijn van het bedrag tegen haar bij hoofdvordering in eerste aanleg gevorderd, dit in het licht van een verkeerde interpretatie van de draagwijdte van het mandaat of overdracht van schuldvordering, te meer daar zij er ook belang bij had definitief te horen statueren over de gegrondheid van haar oorspronkelijke tegeneis, zodat het incidenteel beroep van geïntimeerde als ongegrond dient te worden afgewezen, bij gebrek aan bewijs van het roekeloos en tergend karakter van het beroep van appellante;

(...)

NOOT—1. Betreffende het bewijs van het bestaan van een lastgeving door een derde: Cass., 17 november 1976, *R.W.*, 1976-77, 1517; Cass., 12 september 1977, *R.W.*, 1977-78, 1044.

2. Betreffende het tijdstip van betaling, wanneer deze per cheque of overschrijvingsorder gebeurt, in dezelfde zin: Cass., 6 januari 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 441; H. De Page, *Traité élémentaire de droit civil belge*, III, Brussel, 1967, 480-481, nr. 476, A; zie hierover ook: P. Van Ommeslaghe, «Examen de jurisprudence (1968 à 1973). Les obligations», *R.C.J.B.*, 1975, 671-674, nr. 98.

ARBEIDSHOF TE BRUSSEL

5e KAMER — 28 APRIL 1980

Voorzitter: de h. Van de Velden

Raadsheren in sociale zaken: mevr. Van den Avont en de h. Persoons

Advocaten: mrs. Eeckhout en Standaert

Arbeidsongeval — Basisloon — Werknemer tewerkgesteld sedert minder dan één jaar — Onderneming waarvan een deel heel het jaar in werking is en een ander deel slechts een bepaald seizoen — Toepassing art. 36, § 2, Arbeidsongevallenwet.

Wanneer de werknemer sedert minder dan één jaar in de onderneming werkt op het ogenblik van het ongeval, wordt, krachtens het bepaalde van artikel 36, § 2, A.O.W., voor de periode die voorafgaat aan die arbeid, het hypothetisch loon berekend op het gemiddelde dagelijks loon van de werknemers met dezelfde beroepskwalificatie. Dit geldt ook in het geval van de werknemer die is tewerkgesteld in een onderneming waarvan een deel voortdurend in werking is, terwijl een bepaalde afdeling niet het gehele jaar werkt. De hele onderneming is dan als permanent te beschouwen, te meer daar ze haar deuren niet werkelijk sluit.

N.V. D. t/ Van D.

(...)

Overwegende dat in het onderhavig geval de referteperiode onvolledig is, zodat dient uitgemaakt te worden of art. 36, § 2, A.O.W. of art. 36, § 3, A.O.W. toegepast dient te worden;

Overwegende dat appellante ten onrechte beweert dat geïntimeerde tewerkgesteld was in een onderneming waar slechts gedurende een beperkte periode van het jaar gewerkt wordt;

dat, om uit te maken of art. 36, § 3, A.O.W. moet toegepast worden, niet de functie van de werknemer, doch wel de aard van de onderneming bepalend is (Cass., 5 november 1953, *Pas.*, 1954, I, 166); dat de bepaling van de aard van de onderneming een feitelijke kwestie is; dat het hof, zoals de Arbeidsrechtbank te Gent, beslist dat in casu het bedrijf van X. niet een bedrijf is waar slechts gedurende een beperkte periode van het jaar gewerkt wordt, maar wel een bedrijf is dat een volledig jaar actief is;

dat inderdaad het voorwerp van de onderneming van X. technische land- en tuinbouwwerken omvat; dat deze onderneming van technische land- en tuinbouwwerken niet beschouwd kan worden als een seizoenbedrijf, d.w.z. een bedrijf dat gedurende een «weerkundig seizoen» in werking is of minstens haar hoofdactiviteit uitoefent gedurende een «weerkundig seizoen» (vergelijk: Cass., 25 september 1965, *T.S.R.*, 1965, 330); dat het onjuist is het bedrijf voor te stellen als een bedrijf dat slechts de landbouwers helpt bij het binnenhalen van de oogst en het dorsen ervan, nu daar in casu intengendeel nog vele andere activiteiten bijkwamen (o.m. de grond bewerken en gereed maken voor het zaaien; het zaaien, enz.);

dat deze onderneming ook tuinbouwwerken deed, die gedurende heel het jaar uitgevoerd worden; dat er ook nog

diende te worden gezorgd voor onderhoud en herstellingen van machines, eventueel uit te voeren wanneer bepaalde gronden bevroren lagen of te modderig waren; dat de wet vereist dat gedurende een periode van het jaar de onderneming als onbestaanbaar moet worden beschouwd en dat het geen tijdelijke onderneming is, wanneer het met of *zonder* personeel blijft verder werken en niet werkelijk zijn deuren sluit (Cf. M. Vandeur, *De Arbeidsongevallen*, 1973, blz. 193);

dat het bedrijf van X. in werkelijkheid een gemengde onderneming is, waarvan een deel voortdurend in werking is, terwijl één bepaalde afdeling (dorsen) minder dan één jaar werkt, waardoor de hele onderneming als permanent te beschouwen is, daar dit bedrijf daarenboven zijn deuren niet werkelijk sluit; dat art. 36, §3, A.O.W. in casu derhalve niet toepasselijk is, maar wel art. 36, §2, A.O.W., m.n. het geval van de referteperiode die onvolledig is omdat de werknemer nog geen jaar in dienst is in de onderneming;

(...)

NOOT—Tegen bovenstaand arrest is cassatieberoep ingesteld.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE MECHELEN

1e KAMER — 7 APRIL 1981

Voorzitter: de h. Wauters

Rechters: de hh. Peeters en Simons

Openbaar ministerie: de h. Van Hamme

Advocaten: mrs. Hermans en Cools

Afstamming — Ontkenning van vaderschap — Termijn voor het instellen van de vordering.

Wanneer de echtgenoot op de hoogte is van de zwangerschap van zijn vrouw, dient hij de vordering tot ontkenning in te stellen binnen drie maanden vanaf de geboorte.

E.J. t/ P.M. en W.M.

Overwegende dat uit de brief van 28 oktober 1977 van tweede verweerster aan aanlegger duidelijk blijkt dat aanlegger wist dat tweede verweerster in verwachting was;

Dat uit de verklaring van de getuige W. blijkt dat aanlegger op de hoogte was van de zwangerschap van tweede verweerster;

Dat er geen redenen aanwezig zijn om te twijfelen aan de waarde van deze getuigenis;

Overwegende dat «het verborgen houden van de geboorte» bestaat in het feit dat de vrouw de geboorte of de zwangerschap opzettelijk verborgen heeft gehouden voor haar man (Cass., 15 sept. 1977, *R.W.*, 1978-79, 34);

Dat er derhalve in casu geen sprake is van verborgen houden van de geboorte door tweede verweerster;

Dat dientengevolge, de vordering tot ontkenning ingeleid bij dagvaarding van 31 augustus 1978 van het kind E.K., geboren op 31 december 1977, laattijdig is;

*Om die redenen,
De Rechtbank,*

Overeenkomstig het schriftelijk advies van het openbaar ministerie;

Verklaart de vordering onontvankelijk.

NOOT—Het begrip «verborgen houden van de geboorte» inzake ontkenning van vaderschap

1. Toen de wetgever van 1804 het *verborgen houden van de geboorte* voor de echtgenoot enerzijds als een van de elementen voor een grond tot ontkenning van vaderschap aanmerkte (huidig art. 313, eerste lid, B.W.), en anderzijds in aanmerking nam als een van de bijzondere gevallen m.b.t. het lopen van de termijn voor het verloop waarvan de vordering tot ontkenning moet worden ingeleid (art. 316 B.W.), had hij het ongetwijfeld over een en hetzelfde begrip. Door de jurisprudentiële uitbreiding die het begrip «verborgen houden van de geboorte» in de zin van art. 313, eerste lid, B.W. gekregen heeft, is zulks nu niet meer het geval.

2. Zoals men weet, neemt de rechtspraak sinds geruime tijd aan dat de verberging van de zwangerschap voor de echtgenoot, volgens de omstandigheden, gelijkgesteld kan worden met de voor de ontkenning van vaderschap op grond van art. 313, eerste lid, B.W. vereiste verberging van de geboorte, en dat de ontkenning aanvaard kan worden zelfs al werd de zwangerschap bekendgemaakt vóór de geboorte en al werd deze laatste niet verborgen gehouden; deze pretoriaanse assimilatie werd intussen bezegeld door het Hof van Cassatie (Cass., 7 nov. 1963, *Pas.*, 1964, I, 256, advies O.M., *R.W.*, 1964-65, 195, *J.T.*, 1964, 597; Cass., 15 september 1977, *R.W.*, 1978-79, 34, noot Pauwels, *Pas.*, 1978, I, 60, noot, *Arr. Cass.*, 1978, 65, noot, *J.T.*, 1978, 82, *Rev. Trim. Dr. Fam.*, 1979, 185).

Deze jurisprudentiële uitbreiding van het begrip «verborgen houden van de geboorte» geldt evenwel niet voor de toepassing van art. 316 B.W. immers, terwijl in art. 313 B.W. de verberging van de geboorte fungeert als een impliciete bekentenis van het overspelige karakter van de verwekking, brengt in art. 316 B.W. de verberging van de geboorte mee dat de termijn, vóór het verloop waarvan de man dient op te treden, niet begint te lopen tot de dag van de ontdekking van het bedrog, zodat niet valt in te zien dat de verberging van de zwangerschap en de daaropvolgende ontdekking ervan vóór de geboorte dezelfde functie zouden kunnen vervullen (Vgl. conclusie O.M. bij Cass., 7 november 1963, *aangeh.*; Rb. Brussel, 21 februari 1973, *Pas.*, 1973, III, 38; Vieujean, «Examen de jurisprudence (1960 à 1964) — Personnes et biens», nr. 38, *R.C.J.B.*, 1966, p. 200). In art. 316 B.W. kan uitsluitend het verborgen houden van de bevalling bedoeld zijn (Rb. Gent, 15 januari 1913, *Pas.*, 1913, III, 345, *Pand.péc.*, 1914, nr. 712).

Uit het voorgaande volgt aan de ene kant dat wanneer de geboorte niet verborgen werd maar wel de zwangerschap, de termijn begint te lopen vanaf de geboorte, niettegenstaande de verberging van de geboorte in de zin van art. 313, eerste lid, B.W. bewezen kan zijn, en aan de andere kant dat, wanneer de zwangerschap niet verborgen werd maar nadien door de ene of andere omstandigheid de geboorte van het kind wél verborgen werd gehouden, de termijn maar begint te lopen vanaf het ogenblik waarop de

man kennis krijgt van het bestaan van het kind, hoewel de verberging van de geboorte in de zin van art. 313, eerste lid, B.W. in zulk geval niet aanvaard kan worden. Het al of niet voorhanden zijn van een verberging van de geboorte ingeval de echtgenoot op de hoogte gebracht werd van de zwangerschap van zijn vrouw, is natuurlijk een feitenkwestie. Het is evenwel ten onrechte dat de Rechtbank te Mechelen, in het geannoteerde vonnis, uit de vaststelling dat de zwangerschap voor eiser niet verborgen werd gehouden, afleidt dat er geen sprake is van het verborgen houden van de geboorte in de zin van art. 316 B.W. en aldus tot de laattijdigheid van de vordering besluit.

3. Overigens is zelfs m.b.t. de toepassing van art. 313, eerste lid, B.W. niet vereist dat de verberging van de zwangerschap is voortgezet gedurende de hele duur van de zwangerschap (De Page, I, nr. 1085; Rigaux, I, nrs. 2600-2601; Delva, «De ontkenning van vaderschap», nr. 31, *T.P.R.*, 1975, p. 302), anders zou er vanzelfsprekend geen verschil meer zijn tussen het vereiste van de verberging van de geboorte en dat van de verberging van de zwangerschap. Wel moet de verberging van de zwangerschap voldoende lang zijn volgehouden om als betekenisvol voor het verdachte karakter van de verwekking te kunnen doorgaan (vgl. conclusie O.M. bij Cass., 7 november 1963, *aangeh.*), maar deze verberging volstaat, met het oog op de toepassing van art. 313, eerste lid, B.W., wanneer het stilzwijgen van de vrouw omtrent haar zwangerschap niet doorbroken werd door een bekentenis die gemotiveerd is door het loyale en oprechte verlangen om een tot dan verwaarloosde plicht na te komen, dit volgens een in de rechtspraak klassiek geworden formulering.

In elk geval mag de analogische interpretatie die door de rechtspraak wordt voorgestaan m.b.t. het eerste element in de ontkenning op grond van art. 313, eerste lid, B.W. niet omgekeerd worden. Wanneer de zwangerschap van de vrouw bij de man bekend was, maar de geboorte van het kind voor hem verborgen werd gehouden, is er geen reden om de ontkenning uit te sluiten (Hof Brussel, 25 februari 1969, *Pas.*, 1969, II, 112; Hof Brussel, 21 april 1969, *Pas.*, 1969, II, 172, noot; Rb. Brussel, 7 februari 1977, *Pas.*, 1977, III, 64). Hoewel de verdeling van de bevalling normalerwijze die van de zwangerschap veronderstelt, is het frauduleuze karakter van de houding van de vrouw in zo'n geval immers niet uitgesloten, zelfs niet wanneer de vrouw zelf haar man ervan op de hoogte heeft gebracht dat ze zwanger is (Hanotiau, «La notion de recel de la naissance en matière de désaveu de paternité», *J.T.*, 1963, 723-724, nr. 7). Het zou daarenboven paradoxaal zijn om, na de gelijkstelling, onder zekere omstandigheden, van de verberging van de zwangerschap met de verberging van de geboorte te hebben aangenomen met het oog op een ruimer openstellen van deze grond tot ontkenning, te gaan vereisen dat in alle gevallen naast het bewijs van de verberging van de bevalling ook dat van de verdeling van de zwangerschap geleverd wordt; de tekst van art. 313, eerste lid, B.W. spreekt alleen van het verborgen houden van de geboorte, zodat geenszins als algemene regel vereist kan worden dat ook de zwangerschap verheeld werd (Hanotiau, *art. cit.*, p. 723, nr. 6).

Patrick Senaevé
Instituut voor familierecht
K.U.Leuven

VREDEGERECHT TE BRUGGE

3e KANTON — 11 JULI 1980

Rechter: de h. De Ketelaere

Advocaten: mrs. Kenis loco Geerinckx en Demeestere

Huur — Tijdelijke huurwetgeving — 1. Opzegging van de huur en intrekking van de huurverlenging — Onderscheid — 2. Intrekking van de huurverlenging wegens persoonlijke ingebruikneming — Beoordelingsbevoegdheid van de rechter.

1. De huuropzegging is, mits zij gegeven is overeenkomstig het huurcontract, geldig zonder noodzaak van motivering, terwijl de intrekking van de huurverlenging, ontstaan uit kracht van de wet vanaf het verstrijken van de opzeggingstermijn, slechts mogelijk is mits het verzoek tot intrekking steunt op een van de drie in artikel 5, §1, van de wet van 27 december 1977 vermelde motieven.

2. Het is de rechter niet geoorloofd de opportuniteit of de gepastheid van de gevraagde intrekking van de huurverlenging wegens persoonlijke ingebruikneming te onderzoeken. De uitgedrukte wil «het goed effectief en persoonlijk te betrekken» volstaat om de eis tot intrekking van de huurverlenging te verantwoorden.

H. t/ K.

Bij schriftelijk huurcontract, door partijen ondertekend op 24 april 1971, geregistreerd te Knokke-Heist op 13 juli 1971, heeft eiseres aan verweerster in huur gegeven een ongemeubeld gelijkgronds appartement, voor een duur van 3-6-9 jaar, ingaande op 1 mei 1971, met verlenging van drie jaar, bij gebreke van huuropzegging minstens drie maanden voor de vervaldag.

Bij brief van 26 november 1979, aangetekend verstuurd op 27 november 1979, gaf eiseres huuropzegging tegen 30 april 1980. In deze opzeggingsbrief schrijft eiseres dat zij de opzegging geeft wegens al de moeilijkheden die verweerster veroorzaakt aan de medebewoners van het huis en aan haarzelf, en ook wegens de herhaalde laattijdige betaling van de huurprijs en het verzuim de wettelijke huurprijsverhoging in acht te nemen.

In haar verzoekschrift vraagt eiseres de intrekking van de wettelijke huurverlenging vanaf 30 april 1980, wegens de redenen vermeld in haar opzeggingsbrief en bovendien om het huurgoed persoonlijk te betrekken (artikel 5, §1, nrs. 1 en 3, van de wet van 27 december 1977, zoals gewijzigd bij de wetten van 13 november 1978 en van 24 december 1979).

Ten onrechte concludeert verweerster primair tot ongeldigheid van de opzegging, op grond dat daarin geen melding is gemaakt van de bedoeling van eigen bewoning, doch enkel van tekortkomingen van de huurster aan haar huurverplichtingen.

Verweerster verwacht de opzegging, die een einde maakt aan het huurcontract, en de intrekking van de huurverlenging, die een einde maakt aan de verlenging van de huur uit kracht van wet.

De huuropzegging is, mits zij gegeven is overeenkomstig het huurcontract, geldig, zonder noodzaak van motivering, terwijl de intrekking van de huurverlenging, ontstaan uit kracht van wet vanaf het verstrijken van de op-

zegtermijn, enkel mogelijk is mits het verzoek tot intrekking steunt op een van de drie motieven bedoeld in artikel 5, § 1, van de wet van 27 december 1977.

Daar eiseres haar verzoek in de eerste plaats doet steunen op haar bedoeling zelf het huurgoed te bewonen — reden tot intrekking van huurverlenging bedoeld in artikel 5, § 1, nr. 1, van voormelde wet — is het overbodig de beweerde ernstige tekortkomingen van verweerster aan haar huurverplichtingen te onderzoeken.

Wij dienen ook niet de opportuniteit of de gepastheid van de gevraagde intrekking van de huurverlenging wegens persoonlijke ingebruikneming te onderzoeken. De wet laat dat niet toe (Van Oevelen, «De wet van 13 november 1978 tot tijdelijke regeling van de huurovereenkomsten», *R.W.*, 1978-79, 2193 e.v., nrs. 45 en 46; Jos. Van Kerckhove, «Loyers et revenus mobiliers en 1979», *J.T.*, 3 maart 1979 onder nr. 29).

De uitgedrukte wil «het goed effectief en persoonlijk te betrekken» volstaat om de eis tot intrekking van huurverlenging te verantwoorden.

Het verzoek van eiseres is dus principieel gegrond.

Wel kan een termijn worden toegestaan ter intrekking van de huurverlenging, om motieven van billijkheid en noodzaak.

Met inachtneming van de ouderdom en de ziekte-toestand van beide partijen, en rekening houdend met de moeilijkheid om in volle seizoenperiode een andere woning te vinden, doch anderzijds met het plaatselijk hoog woningaanbod, lijkt het verantwoord de intrekking van de huurverlenging toe te staan vanaf 30 september 1980.

Tot alsdan is geen bezettingsvergoeding verschuldigd doch wel betaling van de huurprijs zoals contractueel bepaald en wettelijk voorgeschreven.

Zaak 90/79 — Commissie/Franse Republiek — 3 februari 1981 — *Niet-nakoming verdragsverplichtingen — Heffing op het gebruik van repro-apparatuur*

De Commissie heeft het Hof verzocht vast te stellen dat de Franse Republiek door een heffing op het gebruik van repro-apparatuur in te stellen, de verplichtingen niet is nagekomen die op haar rusten krachtens de artikelen 12 en 113 EEG-Verdrag alsmede krachtens de bepalingen van de verordening regeling betreffende het gemeenschappelijk douanetarief.

Bij de Franse «Loi des finances» voor het dienstjaar 1976 werd een heffing (redevance sur l'emploi de la reprographie) ingesteld van 3% over de verkoop en de levering aan eigen bedrijf van repro-apparaten door ondernemingen die deze apparaten in Frankrijk vervaardigen of laten vervaardigen, alsmede op de import van deze apparaten. De lijst van de betrokken apparaten werd in een later ministerieel besluit vastgesteld; daarop stonden onder meer offsetdrukpersen, hectografen, stencilmachines, speciale fotografische apparaten voor het kopiëren van documenten, microlezers met reproductieapparaat, optisch werkende fotokopieerapparaten, thermokopieerapparaten en bepaalde fotokopieerapparaten voor contactdruk.

De opbrengst van de heffing zou integraal gaan naar het Centre national des lettres, dat deze en de andere inkomsten waarover het beschikt, besteedt aan tegemoetkomingen aan de publikatie van kwaliteitswerken en aan de aankoop van boeken door de bibliotheken. Volgens de Franse regering vormt deze bestemming een soort van collectieve compensatie die — zij het slechts gedeeltelijk — het verlies moet goedmaken dat voor auteurs en schrijvers voortvloeit uit de steeds groeiende toepassing van de reprografie.

Op grond dat de nationale Franse productie van repro-machines slechts een gering aandeel (de jongste jaren ongeveer 1%) vertegenwoordigt van de totale afzet op de Franse markt, heeft de Commissie geoordeeld dat de betwiste heffing in feite enkel ingevoerde producten treft en mitsdien een schending vormt van artikel 12 EEG-Verdrag, voor zover het uit andere Lid-Statens afkomstige apparaten betreft, en van artikel 113 EEG-Verdrag en van de bepalingen van het gemeenschappelijk douanetarief, voor zover het om machines uit derde landen gaat.

Het Hof erkent deze kwalificatie van de heffing als heffing van gelijke werking als een douanerecht niet. Gelijk uit een vaste rechtspraak blijkt, zijn niet als heffingen van gelijke werking te beschouwen, doch als een binnenlandse belasting in de zin van artikel 95 EEG-Verdrag, geldelijke lasten die een uit een andere Lid-Staat ingevoerde produkt, waar geen gelijksoortig binnenlands produkt tegenover staat, treffen, wanneer zij deel uitmaken van een algemeen stelsel van binnenlandse heffingen en wanneer de last volgens objectieve criteria die ongeacht de herkomst van de produkten worden toegepast, op gehele categorieën van produkten wordt gelegd. Op grond van de kenmerken van de betwiste heffing moet worden erkend dat zij deel uitmaakt van een dergelijk algemeen belastingstelsel, met name op grond dat zij een onderdeel vormt van een belastingregeling die haar ontstaan dankt aan de aantasting van de rechtsbescherming van auteurs- en uitgeverrechten door de verbreiding van de reprografie en waarmee de gebruikers van deze procédés een last wordt

EUROPEES RECHT

Overzicht van rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen

Zaak 45/80 — Commissie/Italië — 4 februari 1981 — *Niet-nakoming verdragsverplichtingen — Uitvoering van een richtlijn*

Deze zaak betreft een niet-nakomen van een verdragsverplichting door de Italiaanse Republiek doordat deze niet binnen de voorgeschreven termijn richtlijn nr. 76/767 van de Raad van 27 juli 1976 over de onderlinge aanpassing van de wetgevingen van de Lid-Statens inzake gemeenschappelijke bepalingen betreffende toestellen onder druk en keuringsmethodes voor deze toestellen, heeft toegepast.

Het Hof verklaart voor recht dat de Italiaanse Republiek, door niet binnen de voorgeschreven termijn de noodzakelijke bepalingen vast te stellen ter voldoening aan richtlijn nr. 76/767 van de Raad van 27 juli 1976, een krachtens het Verdrag op haar rustende verplichting niet is nagekomen.

opgelegd ter compensatie van die welke zij normaliter zouden te dragen hebben.

Het Hof verwerpt het beroep en verwijst verzoekster in de kosten.

Zaak 53/80 — Strafzaak tegen Koninklijke Kaasfabriek Eyssen BV — 5 februari 1981 (prejudiciële zaak) — *Vrij verkeer van goederen — Verbod van toevoegingsmiddelen.*

De vraag is gerezen in het kader van een strafvervolgning door de Nederlandse instanties ingesteld tegen een Nederlandse fabrikant die smeltkaas vervaardigt voor verkoop op de binnenlandse markt en voor export naar andere Lid-Staten, en die ervan wordt verdacht, met het oog op wederverkoop in Nederland, bepaalde hoeveelheden voor de handel en voor menselijke voeding bestemde smeltkaas in voorraad te hebben gehad, waaraan nisine was toegevoegd, een stof waarvan de toevoeging volgens de toepasselijke Nederlandse wetgeving niet is toegestaan.

Nisine is een antibioticum dat het bederfproces van het produkt vertraagt. Toevoeging van nisine aan smeltkaas is in Nederland verboden.

Verdachte heeft betoogd dat de in casu gebruikte hoeveelheden nisine geen gevaar voor de volksgezondheid opleverden en dat de toevoeging van deze stof aan kaas in andere Lid-Staten is toegestaan.

De nationale rechter heeft het Hof gevraagd of de verdragsbepalingen betreffende het vrije verkeer van goederen binnen de Gemeenschap, gelet op artikel 36, aldus moet worden uitgelegd dat zij in de weg staan aan een nationale regeling die de toevoeging van nisine aan producten zoals smeltkaas verbiedt, en of een dergelijk verbod verenigbaar is met het Verdrag met name omdat het enkel geldt voor producten bestemd voor de verkoop op de binnenlandse markt, en niet voor producten die naar andere Lid-Staten worden uitgevoerd.

Opgemerkt zij dat de toevoeging van nisine aan smeerkaas niet in alle Lid-Staten op eenvormige wijze is geregeld. Gezien deze uiteenlopende regeling kan niet worden ontkend dat het verbod of het toestaan van de toevoeging van nisine aan smeerkaas naargelang van de Lid-Staat, een maatregel van gelijke werking als een kwantitatieve beperking kan vormen.

Artikel 36 EEG-Verdrag laat zekere, uit hoofde van de bescherming van de gezondheid van personen gewettigde afwijkingen toe. Een beoordeling van het gevaar voor de gezondheid van personen, gaat evenwel met grote moeilijkheden en onzekerheden gepaard. Dit kan het ontbreken van een eenvormige wettelijke regeling in de Lid-Staten inzake het gebruik van dit conserveermiddel verklaren en tevens de beperkte strekking rechtvaardigen die het verbod van het gebruik van nisine in een bepaald produkt zoals smeltkaas, heeft in sommige Lid-Staten, waaronder Nederland.

Als antwoord op de door de nationale rechter gestelde vraag verklaart het Hof voor recht: «De bepalingen van het EEG-Verdrag inzake het vrije verkeer van goederen staan bij de huidige stand van de gemeenschapsregeling inzake conserveermiddelen in voor menselijke voeding bestemde waren, niet in de weg aan nationale maatregelen van een Lid-Staat waarbij, om redenen ontleend aan de bescherming van de gezondheid in de zin van artikel 36 EEG-Verdrag, de toevoeging van de nisine aan binnenlands

geproduceerde of ingevoerde smeltkaas wordt verboden, zelfs wanneer dit verbod enkel geldt voor produkten bestemd voor verkoop op de binnenlandse markt van die Staat.»

Zaak 108/80 — Strafzaak tegen R. Kugelman — 5 februari 1981 (prejudiciële zaak) — *Aanpassing van wetgevingen — Conserveermiddelen*

De Cour d'appel te Colmar heeft een prejudiciële vraag gesteld over de uitlegging van richtlijn nr. 64/54 van de Raad betreffende de aanpassing van de wetgevingen van de Lid-Staten inzake conserveermiddelen die mogen worden gebruikt in voor menselijke voeding bestemde waren.

Het hoofdgeding betreft een strafvervolgning tegen een directeur van een vennootschap die ervan wordt verdacht produkten — in casu «cocktail gelei» die sorbinezuur of derivaten daarvan bevatte — die zich lenen voor het vervalsen van voor menselijke voeding bestemde waren te koop te hebben aangeboden, terwijl hij de bestemming van het produkt kende.

Het Tribunal d'instance had overwogen dat sorbinezuur en zijn derivaten conserveermiddelen zijn waarvan het gebruik in vleeswaren en pekervlees verboden is. De Cour d'appel heeft zich afgevraagd of deze regeling niet strijdig was met het gemeenschapsrecht, met name met richtlijn nr. 64/54.

Met de gestelde vraag wenst de Cour d'appel te weten of het feit dat een Lid-Staat in zijn nationale wetgeving het gebruik verbiedt van een conserveermiddel in voor menselijke voeding bestemde waren, terwijl dat gebruik is toegestaan bij richtlijn nr. 64/54, een inbreuk vormt op het gemeenschapsrecht waarop een particulier die ter zake van vervalsing van voedingswaren door middel van sorbinezuur wordt vervolgd, zich kan beroepen.

Als antwoord op deze vraag verklaart het Hof voor recht: «Een particulier die wordt vervolgd ter zake van het gebruik van sorbinezuur in bepaalde voor menselijke voeding bestemde waren, kan zich niet beroepen op de bepalingen van richtlijn nr. 65/54 waarbij het gebruik van dat conserveermiddel wordt toegestaan, indien de toepasselijke nationale wetgeving het gebruik van sorbinezuur in andere voor menselijke voeding bestemde waren toestaat.»

Zaak 50/80 — Jozsef Horvath/Hauptzollamt Hamburg-Jonas — 5 februari 1981 (prejudiciële zaak) — *Heffing van douanerechten — Smokkelwaar.*

Het Finanzgericht Hamburg heeft het Hof vier prejudiciële vragen gesteld over de douanewaarde van in het douanegebied van de Gemeenschap binnengesmokkelde goederen. Het hoofdgeding betreft de vaststelling van de douanewaarde van een hoeveelheid op de zwarte markt te Amsterdam gekochte heroïne die aan de Nederlands-Duitse grens werd ontdekt. De heroïne werd in beslag genomen en vernietigd; de smokkelaar werd door een Duitse strafrechter veroordeeld tot vijf jaar gevangenisstraf. De Duitse douane heeft vervolgens een bedrag van DM 1296 nagevorderd uit hoofde van douanerechten op de binnengesmokkelde waar.

De vierde vraag, waarover de nationale rechter heeft opgemerkt dat een bevestigend antwoord daarop een onderzoek van de overige vragen overbodig zou maken, luidt

als volgt: «Moeten de bepalingen van het EEG-Verdrag over de douane-unie (artikel 9, lid 1, en de artikelen 12 tot en met 29) aldus worden uitgelegd, dat een Lid-Staat niet gerechtigd is douanerechten te heffen voor drugs die in strijd met een verbod zijn ingevoerd en later zijn vernietigd, wanneer alle overige Lid-Staten geen douanerechten heffen voor drugs die in strijd met een verbod zijn ingevoerd, in beslag genomen en vernietigd; vormt het slechts in één Lid-Staat heffen van douanerechten eventueel ook een schending van artikel 7 EEG-Verdrag?»

Er moet op worden gewezen dat een produkt als heroïne niet in beslag wordt genomen en vernietigd enkel omdat de importeur de douaneformaliteiten niet heeft vervuld, doch vooral omdat het een als schadelijk erkend verdovend middel betreft waarvan invoer en verhandeling in alle Lid-Staten verboden zijn, behoudens de beperkte en streng gecontroleerde handel met het oog op het toegelaten farmaceutisch gebruik.

Gelet hierop kan de vermelding van een dergelijk produkt in de indeling van het gemeenschappelijk douanetarief enkel betrekking hebben op de voor het toegelaten gebruik bestemde import. Een douanerecht ad valorem kan immers niet worden vastgesteld voor waren die wegens hun aard in geen enkele Lid-Staat in het verkeer mogen worden gebracht, doch door de bevoegde instanties bij de ontdekking in beslag moeten worden genomen en uit de handel worden genomen.

Het Hof verklaart voor recht: «Na de instelling van het gemeenschappelijk douanetarief is een Lid-Staat niet meer bevoegd douanerechten toe te passen op als smokkelwaar ingevoerde en na hun ontdekking vernietigde verdovende middelen. Hij blijft echter volkomen vrij de gepleegde overtredingen strafrechtelijk te vervolgen met alle gevolgen van dien, ook op geldelijk gebied.»

Zaak 154/80 — Staatssecretaris van Financiën/ Coöperatieve vereniging — Coöperatieve Aardappelbewaarplaats G.A. — 5 februari 1981 — BTW — *Dienstverrichtingen — Tegenwaarde.*

De Hoge Raad der Nederlanden heeft het Hof een prejudiciële vraag gesteld over de uitlegging van de Tweede richtlijn van de Raad inzake het gemeenschappelijk stelsel van belasting over de toegevoegde waarde.

De vraag is gerezen in een geschil tussen de Staatssecretaris van Financiën en een landbouwcoöperatie die een bewaarplaats voor aardappelen exploiteert; het betreft het feit dat de coöperatie, die besloten had in de jaren 1975 en 1976 aan haar leden geen bewaarloon in rekening te brengen voor de opslag van hun aardappelen, van mening was dat over deze zonder vergoeding verrichte diensten geen omzetbelasting is verschuldigd.

De belastingdienst evenwel meende dat de coöperatie haar leden wel degelijk een tegenprestatie in rekening had gebracht, bestaande in de waardedaling van hun aandelen als gevolg van het niet heffen van bewaarloon over de twee betrokken jaren.

De nationale rechter vraagt zich af of in een dergelijk geval sprake kan zijn van tegenwaarde in de zin van artikel 8, aanhef en sub a, van de Tweede richtlijn.

Het Hof onderzoekt de ter zake toepasselijke bepalingen van de richtlijn en stelt vast dat een dienst belastbaar is wanneer hij onder bezwarende titel wordt verricht terwijl dan de belastinggrondslag bestaat in al hetgeen als tegen-

waarde voor die dienst wordt ontvangen. Er moet dus een rechtstreeks verband bestaan tussen de verrichte dienst en de ontvangen tegenwaarde. Dit is niet het geval wanneer de tegenwaarde zou bestaan in een — niet nader bepaalde — waardedaling van de aandelen van de leden van de coöperatie, want een dergelijke waardedaling kan niet worden beschouwd als een vergoeding die door de dienstverlenende coöperatie wordt ontvangen.

Het Hof verklaart voor recht dat geen sprake kan zijn van een tegenwaarde in de zin van artikel 8, aanhef en sub a, van de Tweede richtlijn van de Raad van 11 april 1967 betreffende de harmonisatie van de wetgevingen der Lid-Staten inzake omzetbelasting — Structuur en wijze van toepassing van het gemeenschappelijk stelsel van belasting over de toegevoegde waarde (richtlijn nr. 67/228; PB 1967, blz. 1303), in het geval van een coöperatieve vereniging, exploitante van een bewaarplaats, die aan haar leden geen bewaarloon in rekening brengt voor de verrichte dienst.

Zaak 133/80 — Commissie/Italië — 17 februari 1981 — *Niet-uitvoering richtlijn — Plaatsen van overheidsopdrachten.*

De Commissie heeft het Hof verzocht te verklaren dat de Italiaanse Republiek, door niet binnen de voorgeschreven termijn de nodige bepalingen vast te stellen voor het volgen van richtlijn nr. 77/62 van de Raad van 21 december 1976 houdende coördinatie van de procedure voor het plaatsen van overheidsopdrachten, een krachtens het verdrag op haar rustende verplichting niet is nagekomen.

De door de Italiaanse Republiek aangevoerde omstandigheden doen inzake het verweten niet-nakomen niets af. Volgens een vaste rechtspraak kan een Lid-Staat zich niet op zijn interne rechtsorde beroepen om het niet-nakomen van uit gemeenschapsrichtlijnen voortvloeiende verplichtingen te rechtvaardigen.

Het Hof verklaart voor recht dat de Italiaanse Republiek, door niet binnen de voorgeschreven termijn richtlijn nr. 77/62 van de Raad te volgen, een krachtens het Verdrag op haar rustende verplichting niet is nagekomen.

Zaak 171/80 — Commissie/Italië — 17 februari 1981 — *Niet-nakomen verdragsverplichtingen — Gevaarlijke stoffen en preparaten*

De Commissie heeft bij het Hof beroep ingesteld en het verzocht vast te stellen dat de Italiaanse Republiek, door niet binnen de voorgeschreven termijn de nodige maatregelen te nemen ter voldoening aan richtlijn nr. 76/769 van de Raad betreffende de onderlinge aanpassing van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen der Lid-Staten inzake de beperking van het op de markt brengen en het gebruik van bepaalde gevaarlijke stoffen en preparaten, een krachtens het Verdrag op haar rustende verplichting niet is nagekomen.

Het Hof verklaart voor recht dat de Italiaanse Republiek, door niet binnen de voorgeschreven termijn de nodige maatregelen vast te stellen om richtlijn nr. 76/769 van de Raad te volgen, een krachtens het Verdrag op haar rustende verplichting niet is nagekomen.

Zaak 104/80 — R. Beeck/ Bundesanstalt für Arbeit (prejudiciële zaak) — 19 februari 1981 — *Gezinstoelagen voor grensarbeiders*.

Vragen betreffende de uitlegging van verscheidene bepalingen van verordening nr. 1408/71 zijn gerezen in het kader van een geschil tussen enerzijds een grensarbeider van Duitse nationaliteit die met zijn echtgenote en zijn beide kinderen in Denemarken woont en in Flensburg in de Bondsrepubliek Duitsland in loondienst is, en de Bundesanstalt für Arbeit, vertegenwoordigd door het Arbeitsamt Flensburg; verzoeker in het hoofdgeding reist dagelijks van zijn woonplaats in Denemarken naar zijn werk; hij beschikt daar niet over een verblijfplaats; zijn echtgenote is als werknemer in Denemarken werkzaam en geniet in dat land kinderbijslag (Börnetilskud) voor beide kinderen. Overeenkomstig de Duitse wet op de gezinsbijslagen (Bundeskindergeldgesetz, hierna BKGG) volgens welke de helft van het normaal voorziene bedrag van de bijslag voor ten laste zijnde kinderen kan worden uitgekeerd wanneer de door de andere Lid-Staat toegekende uitkering minder dan 75% van het kindergeld bedraagt, had verzoeker gevraagd om betaling in de Bondsrepubliek Duitsland van de helft van de eventueel voor zijn tweede kind verschuldigde bijslag; deze uitkering werd hem geweigerd.

Het Sozialgericht te Schleswig heeft het Hof in deze zaak drie vragen gesteld:

1. Verkrijgt een Duits onderdaan, die met zijn echtgenote en zijn kinderen in Denemarken woont, die als werknemer in de Bondsrepubliek werkzaam is en vandaar dagelijks naar zijn woonplaats in Denemarken terugkeert, en wiens echtgenote eveneens als werknemer in Denemarken werkzaam is, een aanspraak op kinderbijslag naar nationaal recht van de Bondsrepubliek Duitsland op grond van artikel 20 junctis de artikelen 4 en 1 van verordening nr. 1408/71 van de Raad van 14 juni 1971, in zijn hoedanigheid van «grensarbeider» in de zin van deze bepalingen van hoger Europees recht?

2. Geldt dit ook indien deze werknemer, onafhankelijk van het gemeenschapsrecht, naar nationaal recht reeds wordt behandeld als had hij zijn normale verblijfplaats in de Bondsrepubliek?

3. Wordt volgens artikel 10, lid 1, van verordening nr. 574/72 tot vaststelling van de wijze van toepassing van verordening nr. 1408/71, een nationale Duitse aanspraak op kinderbijslag van een in Denemarken wonende werknemer volledig geschorst indien zijn echtgenote in Denemarken voor deze kinderen Deense kinderbijslag (Börnetilskud) ontvangt, ofschoon volgens § 8, lid 2, van het Duitse Bundeskindergeldgesetz kinderbijslag ter hoogte van het verschil tussen de Deense en de Duitse kinderbijslag wordt betaald?

Als antwoord hierop heeft het Hof voor recht verklaard:

1. Ingevolge de bepalingen van artikel 73 juncto artikel 13, lid 2, sub a, van verordening nr. 1408/71 verkrijgt een grensarbeider die met zijn vrouw en kinderen in een andere Lid-Staat dan de staat van tewerkstelling woont, in deze laatste staat recht op gezinstoelagen uit hoofde van het gemeenschapsrecht.

2. Artikel 10, lid 1, sub a, van de gewijzigde verordening nr. 574/72 schorst het recht op gezinsuitkeringen of kinderbijslag, die ingevolge de wetgeving van de staat van tewerkstelling zijn verschuldigd, slechts tot het bedrag

dat, over dezelfde periode en voor hetzelfde gezinslid, in de staat van woonplaats wordt ontvangen door de echtgenoot die aldaar beroepswerkzaamheden uitoefent.

Zaak 130/80 — Strafzaak tegen Fabriek Kelderman BV (prejudiciële zaak) — 19 februari 1981 — *Maatregelen van gelijke werking*

De gestelde vraag is gerezen in het kader van een strafzaak tegen een importeur, die wordt vervolgd ter zake van het in Nederland verkopen van uit Frankrijk ingevoerde «brioche», die bij een vers gewicht van 400g omstreeks 300g droge stof bevat.

De Nederlandse instanties, die dit produkt als brood beschouwen, hebben vastgesteld dat dat gehalte aan droge stof niet binnen de in het Broodbesluit bepaalde waarden ligt. De nationale rechter heeft mitsdien het Hof van Justitie de navolgende vraag gesteld:

— Moet het begrip «maatregelen van gelijke werking als kwantitatieve invoerbeperkingen» van artikel 30 EEG-Verdrag aldus worden uitgelegd, dat de in artikel 10 van het Broodbesluit (Warenwet) vastgestelde eis — dat de hoeveelheid droge stof van een brood moet liggen tussen bijzondere waarden —, die tot gevolg heeft dat traditionele produkten uit andere Lid-Staten, waarvan het droge stof gehalte buiten de vastgestelde grenzen valt, in Nederland niet in het verkeer kunnen worden gebracht, onder dit begrip valt?

Het Hof herinnert aan wat het eerder al herhaaldelijk heeft verklaard, namelijk, dat belemmeringen van het intracommunautaire verkeer als gevolg van dispariteiten in de nationale wettelijke regelingen betreffende de verhandeling van de betrokken produkten, dienen te worden aanvaard voor zover die voorschriften als noodzakelijk zijn te beschouwen met het oog op dringende behoeften, onder meer verband houdend met de bescherming van de volksgezondheid, de eerlijkheid in de handel en de bescherming van de consument. Met betrekking tot de bescherming van de volksgezondheid heeft de Nederlandse regering verklaard, dat zij ervoor wenste te zorgen dat de bevolking voldoende voedingsstoffen tot zich krijgt. Zij heeft evenwel erkend dat de volksgezondheid niet in het geding was.

Voor wat de bescherming van de consument betreft, is gesteld dat het Broodbesluit voorkomt dat de consument wordt misleid aangaande de werkelijke hoeveelheid brood.

Hierop antwoordt het Hof dat de voorlichting van de consument zeer wel met andere, daartoe geëigende middelen, gelijk etikettering, kan worden verzekerd.

Het Hof meent mitsdien dat de hinderpaal die in Nederland wordt opgeworpen aan de verhandeling van brood dat in een andere Lid-Staat rechtmatig is vervaardigd en in de handel gebracht, door geen enkele overweging van algemeen belang wordt gerechtvaardigd.

Het Hof verklaart voor recht dat het begrip «maatregelen van gelijke werking als kwantitatieve invoerbeperkingen» in artikel 30 EEG-Verdrag aldus is te verstaan, dat daaronder valt de in de wettelijke regeling van een Lid-Staat gestelde eis dat de hoeveelheid droge stof in een brood moet liggen tussen bepaalde waarden, wanneer dit ook geldt bij de invoer van brood dat in een andere Lid-Staat rechtmatig is vervaardigd en in de handel gebracht.

Zaak 56/80 — Firma Weigand/ Schutzverband deutscher Wein e.V. (vereniging tot bescherming van de Duitse wijn) — 25 februari 1981 — (*Prejudiciële zaak*) — *Omschrijving en aanbestedingsvorm van wijn.*

Partijen in het hoofdgeding zijn de Firma Weigand, die handelt in wijn, en de vereniging tot bescherming van de Duitse wijn. De Firma Weigand handelt in kwaliteitswijnen die in bepaalde gebieden zijn voortgebracht (v.q.p.r.d.), die worden verkocht onder de naam «Klosterdokter» of «Schlossdokter». Beide namen zijn sinds 1930 in Duitsland als warenmerk geregistreerd.

De Vereniging heeft tegen Weigand klacht ingediend op grond dat volgens haar de betwiste benamingen misleidend zijn zowel in de zin van de Duitse wijnwet als van de wet ter bestrijding van oneerlijke concurrentie, daar zij de indruk wekken dat het om «Lageweine» gaat. Volgens haar doen de omschrijvingen «Klosterdokter» en «Schlossdokter» denken aan de plaatsbenaming «Dokter» die in de Duitse wijnbouwstreken vrij gangbaar is. De woorden «Schloss-» en «Kloster-», die het beeld van gebouwen oproepen, vormen eveneens geografische aanduidingen. De Duitse wet bepaalt dat hij die in het handelsverkeer voor concurrentiedoeleinden misleidende mededelingen doet over commerciële gegevens, en met name over de eigenschappen, de oorsprong of de produktiewijze van goederen, in rechte kan worden aangesproken tot het nalaten van het doen van deze mededelingen.

Het Oberlandesgericht te Karlsruhe heeft Weigand verboden wijn onder de benaming «Klosterdokter» of «Schlossdokter» op de markt te brengen. Voor het Bundesgerichtshof heeft Weigand evenwel betoogd dat de Duitse wet in casu niet toepasselijk is daar de gekozen omschrijvingen geoorloofd zijn volgens de communautaire voorschriften voor de omschrijving van wijn; de omschrijvingen zouden immers louter fantasiebenamingen zijn die geen verwarring kunnen doen ontstaan met enige werkelijke benaming van oorsprong.

Het Bundesgerichtshof heeft daarom het Hof de navolgende vraag gesteld: Moeten het woord «verwarring» in artikel 43, lid 1, van verordening (EEG) nr. 355/79 van de Raad van 5 februari 1979 (PB 1979, L 54, blz. 99) en/of woorden «aanduidingen die aanleiding kunnen geven tot verwarring» in artikel 8, sub c, en «gegevens die verwarring kunnen veroorzaken» in artikel 18, sub c, van deze verordening in tegenstelling tot het woord «misverstand» in artikel 43, lid 2, daarvan aldus worden uitgelegd dat zij alleen betrekking hebben op het geval dat:

- a) het merk in de handel wordt verward met een bepaald ander merk of een bepaalde andere omschrijving (in casu van de «Lage»), of
- b) moeten onder dergelijke omschrijvingen, respectievelijk aanduidingen die verwarring kunnen veroorzaken ook die omschrijvingen respectievelijk aanduidingen worden verstaan die het publiek in de waan brengen dat het de naam — of een deel van de naam — van een in werkelijkheid niet bestaand wijndorp of de omschrijving van een in werkelijkheid niet bestaande wijnbouw «lage» betreft?

Het Hof beklemtoont dat verordening 355/79 stelselmatig alle praktijken treft die met betrekking tot de eigenlijke aanbestedingswijze van en de reclame voor wijn de eerlijkheid in het handelsverkeer kunnen aantasten.

De bepalingen hebben een zelfde doel gemeen, namelijk

het voorkomen van alle misleidende handelspraktijken in het handelsverkeer van wijn, ongeacht of deze praktijken bij handelaars of consumenten verwarring kunnen doen ontstaan met bestaande produkten, dan wel de waan kunnen wekken dat het gaat om in werkelijkheid niet bestaande benamingen van oorsprong of kenmerken.

Als antwoord op de gestelde vraag verklaart het Hof voor recht: «aanduidingen die aanleiding kunnen geven tot verwarring», zoals gebezigd in de artikelen 8, sub c, en 18, sub c, van verordening nr. 355/79, evenals de woorden «verwarring» en «misverstand» in artikel 43 van dezelfde verordening, moeten aldus worden opgevat, dat zij niet enkel doelen op vermeldingen die kunnen worden verward met aanduidingen betreffende een bepaalde wijnberg («Lage»), maar ook op alle vermeldingen die het publiek in de waan kunnen brengen dat het gaat om de naam, of een gedeelte van de naam van een in werkelijkheid niet bestaande plaats waar wijn wordt verbouwd of van een in werkelijkheid niet bestaande wijnberg.

WETGEVING IN KORT BESTEK

Verzorgd door het Departement Rechten U.I.A.

Grondwetswijziging — Kiesgerechtigde leeftijd

Bij grondwetswijziging van 28 juli 1981 (*B.S.*, 1 augustus 1981) werden twee veranderingen aangebracht in artikel 47 van de Grondwet.

Vooreerst werd in het eerste lid van art. 47 de kiesgerechtigde leeftijd voor de parlementsverkiezingen van 21 jaar tot 18 jaar verlaagd. Anderzijds werd het derde lid van art. 47 opgeheven dat door de grondwetswijziging van 7 februari 1921 werd opgenomen en dat bepaalde dat met een tweederde meerderheid de wet kiesrecht aan de vrouwen kon verlenen. Ingevolge de wet van 27 maart 1948 was dit lid zonder betekenis geworden.

Zowel in de commissievergaderingen als in de openbare zitting werden naar aanleiding van de bespreking van de geplande wijziging van het eerste lid enkele belangrijke problemen besproken en beslecht.

a. Er vond een uitgebreide gedachtenwisseling plaats over de vraag of een grondwetsartikel meermaals kan worden gewijzigd door een zelfde grondwetgevende vergadering. Met zeer grote meerderheid werd aanvaard dat zulks wel kan mits de voorgestelde wijziging niet handelt over hetzelfde onderwerp. Dit betekent ter zake dat na het goedkeuren van de tekst art. 47 van de Grondwet nog wel kan worden gewijzigd waar gehandeld wordt over de kieswoonplaats, doch niet meer waar het de kiesgerechtigde leeftijd betreft. Tot staving van die stelling werd verwezen naar het eerste lid van art. 131 van de Grondwet, waarin sprake is van een «grondwettelijke bepaling» en niet van een «grondwettelijk artikel».

b. De vraag rees of de herziening van art. 47 self-executing is, dan wel of eerst nog een aanpassing van het kieswetboek betreffende de kiesgerechtigde leeftijd noodzakelijk zou zijn. Aanvaard werd dat het nieuw grond-

wettelijk artikel dadelijk van toepassing is. In het Belgisch Staatsblad van 1 augustus 1981 verscheen trouwens reeds een rondschrĳven van 29 juli 1981 betreffende het kiezersregister en de lijsten van de kiezers. Het lijkt vanzelfsprekend dat de wetgever echter onverwĳld het nodige zou doen om het kieswetboek aan de grondwettelijke bepaling aan te passen.

c. Een lid meende dat de verlaging van de kiesgerechtigde leeftijd voor de parlementsverkiezingen niet van toepassing zou zijn op de provincieraadsverkiezingen. Deze bedenking werd weerlegd met een verwijzing naar art. 1 van de provinciekieswet, dat zegt dat om kiezer van de provincieraad te zijn, men moet voldoen aan de vereiste kiezer te zijn voor de Wetgevende Kamers.

W.L.

Bestrafing van bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden

Door de wet van 30 juli 1981 (*Belgisch Staatsblad* van 8 augustus 1981) worden bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden strafbaar gesteld. Door de goedkeuring van deze wet kwam een einde aan de langdurige parlementaire procedure die werd ingezet op 1 december 1966 door het indienen van het wetsvoorstel Glinne, en kwam ons land de verplichtingen na die het op zich had genomen door de bekrachtiging, ingevolge de wet van 9 juli 1975 (*Belgisch Staatsblad* van 11 december 1975) van het internationaal verdrag dat gesloten werd te New-York op 7 maart 1966 en dat de uitbanning beoogde van alle vormen van rassendiscriminatie.

Strafbaar worden o.m. gesteld, wanneer zij worden gepleegd jegens een persoon, een groep, een gemeenschap of de leden ervan, aanzetting, in de omstandigheden van art. 444 van het Strafwetboek, tot discriminatie, haat of geweld wegens het ras, de huidskleur, de afkomst of de nationale of etnische afstamming, alsmede het publiciteit geven aan het voornemen tot rassendiscriminatie (art. 1); discriminatie bij het leveren of het aanbieden van levering van een goed of van een dienst op een plaats die voor het publiek toegankelijk is (art. 2); het behoren tot of de medewerking aan groepen of verenigingen die openlijk en herhaaldelijk rassendiscriminatie of rassenscheiding bedrijven of verkondigen in de omstandigheden van art. 444 van het Strafwetboek (art. 3); het willekeurig ontzeggen, door overheidspersonen, wegens ras, huidskleur, afkomst of nationale of etnische afstamming, van de uitoefening van rechten of vrijheden waarop personen aanspraak kunnen maken (art. 4).

Instellingen van openbaar nut en verenigingen die op de dag van de feiten sedert ten minste vijf jaar rechtspersoonlijkheid bezitten en zich statutair tot doel stellen de rechten van de mens te verdedigen of rassendiscriminatie te bestrijden, kunnen in rechte optreden in alle rechtsgeschillen waartoe de toepassing van deze wet aanleiding kan geven, wanneer afbreuk is gedaan aan hetgeen zij statutair nastreven (art. 5). Wanneer het natuurlijke personen betreft is de instemming van het slachtoffer vereist voor de ontvankelijkheid van de vordering van voornoemde verenigingen. Op dit ogenblik voldoen alleen de Belgische Liga voor de Verdediging van de Rechten van

de Mens en de Beweging tegen racisme en xenofobie aan de voorwaarden gesteld door art. 5 van de wet.

Behalve wat betreft de feiten die door overheidspersonen worden gepleegd (art. 4) zijn de straffen gematigd: de hoogste gevangenisstraf bedraagt zes maanden en de hoogste geldboete vijfhonderd frank. Bovendien zijn alle bepalingen van boek I van het Strafwetboek toepasselijk.

F.G.

Rechtsmiddelen in strafzaken — Termijnen

In het *Belgisch Staatsblad* van 27 juni 1981 werd de «wet van 15 juni 1981 tot wijziging van de termijnen van beroep in strafzaken en van de termijn waarin over het hoger beroep uitspraak wordt gedaan ter terechtzitting in dezelfde zaken» bekendgemaakt.

Krachtens deze wet worden de tot nog toe geldende termijnen gebracht van tien dagen op vijftien dagen, van vijftien dagen op vijfentwintig (hoger beroep door het openbaar ministerie), en van veertig dagen op zestig (dagvaarding na hoger beroep ingesteld door het openbaar ministerie).

Uit art. 1 van de wet blijkt dat de uitdrukking «termijnen van beroep» in een ruime betekenis dient te worden opgevat: het betreft niet alleen hoger beroep *sensu stricto*, maar eveneens verzet, beroep in cassatie, vordering tot nietigverklaring van een arrest tot verwijzing naar het hof van assisen en weerspanningheid aan de wet.

De nieuwe termijnen gelden eveneens voor de militaire rechtsmachten

F.G.

Geldboeten — Opdecimes

Krachtens art. 36 van de Programmawet van 2 juli 1981 (*Belgisch Staatsblad* van 8 juli 1981) worden de opdecimes op de strafrechtelijke geldboeten van 390 op 590 gebracht. Dit betekent in de praktijk dat het bedrag van de geldboeten die worden uitgesproken wegens feiten gepleegd op 9 juli 1981 en later met zestig moeten worden vermenigvuldigd.

F.G.

Onmiddellijke inning van een geldsom inzake wegverkeer

Krachtens art. 35 van de Programmawet van 2 juli 1981 (*Belgisch Staatsblad* van 8 juli 1981) is het maximumbedrag dat onder de voorwaarden bepaald door art. 65, § 1, van de Wegverkeerswet onmiddellĳk door de bevoegde ambtenaren kan worden geïnd de hoogste geldboete die op het misdrijf staat, voortaan vermeerderd met de opdecimes.

F.G.

Programmawet 1981 — Fiscale maatregelen

De Programmawet 1981 van 2 juli 1981 (*B.S.*, 8 juli 1981) houdt enkele belangrijke maatregelen in zowel op het vlak van de bedrijfsfiscaliteit als op dat van de particuliere inkomstenbelasting.

Maatregelen op het vlak van de bedrijfsfiscaliteit

Het K.B. van 16 maart 1977 voorzag in de mogelijkheid om de *meerwaarden* gerealiseerd op onroerende goede-

ren, outillering en deelnemingen en portefeuillewaarden die meer dan vijf jaar in het bedrijf geïnvesteerd zijn, vrij te stellen van belasting, op voorwaarde dat de verkoopopbrengst wederbelegd wordt in de exploitatie in België binnen drie jaar in onverschillig welke bestanddelen andere dan grondstoffen of kortlopende geldbeleggingen. Het was een tijdelijke maatregel. Met ingang van het aj. 1982 heeft hij een permanent karakter gekregen. Hij werd opgenomen onder art. 36 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen zelf. Eén voornaam verschilpunt met de vroegere regeling: de voorgenomen wederbelegging behoeft niet langer het akkoord van de minister van Financiën, maar de bestanddelen waarin zij wordt gedaan, moeten verkregen of tot stand gebracht zijn in nieuwe staat.

De Herstelwet van 10 februari 1981 inzake de fiscale en financiële bepalingen heeft met ingang van het aj. 1982 voor bedrijven de mogelijkheid geopend een belastingvrije *investeringsreserve* aan te leggen ten belope van maximum 5% van de winst, ongeacht of die winst al dan niet wordt uitgekeerd. Voortaan mogen vennootschappen het vrijgestelde bedrag van de investeringsreserve verhogen met maximum 30% van de gereserveerde winst. De Koning regelt bij in Ministerraad overlegd besluit de uitvoering van deze bepaling, met inbegrip van het percentage, dat rekening zal houden met selectieve criteria in het raam van het industrieel beleid. Het informeren van de ondernemingsraad over de geplande investeringen wordt als vrijstellingsvoorwaarde in het vooruitzicht gesteld.

De lopende schikkingen inzake de uitzonderlijke en tijdelijke *solidariteitsbijdrage* worden voor het aj. 1982 andermaal verlengd. Maar de coëfficiënt die het gemiddelde van de winst behaald tijdens de jaren 1972 tot 1974 moet corrigeren, wordt opgetrokken van 110/100 tot 140/100 voor de berekening van SOL I, en de verhoging van de aldus bepaalde referentiewinst wordt voor de berekening van SOL II gesteld op 125/100 (voorheen 130/100). De bevrijdingskracht die nieuwe investeringen voor de solidariteitsbijdrage hebben, wordt uitgebreid tot het verwerven van deelnemingen die de werkgelegenheid handhaven of verbeteren, en tot 400.000 fr. (SOL I) en 750.000 fr. (SOL II) per bijkomende personeelseenheid.

Ter aanmoediging van de *tewerkstelling* in de kleine en middelgrote ondernemingen wordt de winstvrijstelling waarin de Herstelwet van 10 februari 1981 inzake de fiscale en financiële bepalingen voorzag, opgevoerd van 100.000 fr. tot 150.000 fr. per bijkomend personeelslid.

Maatregelen op het vlak van de particuliere inkomstenbelasting

Zowel voor de *splitting* als voor de *decumulatie* voorzag de wet van 8 augustus 1980 in een grens die, gespreid over een aantal jaren, langzaam maar zeker zou worden opgetrokken.

Voor de *splitting* was de grens aanvankelijk bepaald op 600.000fr. en de splitsingsverhouding op 80/20. Zij golden voor het eerst voor het aj. 1980. Het K.B. van 15 december 1980 voerde ze voor het aj. 1981 op tot 750.000fr. en 73/27. De Programmawet 1981 heeft ze definitief en nog voor hetzelfde aj. 1981 verminderd tot 680.000fr. en 74/26.

Voor de *decumulatie* was de wet van 8 augustus 1980 explicieter. Zij wierp meteen als volgt de grensbakens uit: 600.000fr. voor het aj. 1980, 750.000fr. voor het aj. 1981, 1.000.000fr. voor het aj. 1982, 1.500.000fr. voor het aj. 1983 en 2.500.000fr. voor het aj. 1984. Maar reeds op 10

februari 1981 heeft de Herstelwet inzake de fiscale en financiële bepalingen de grenzen voor de ajn. 1982 t/m 1984 teruggebracht op resp. 900.000fr., 1.050.000fr. en 1.250.000fr. Ten slotte heeft de Programmawet 1981, minder dan een jaar na de basisoptie, de grens met ingang van het aj. 1981 definitief geclicheerd op 680.000fr.

Giften in geld of in natura zullen vanaf het aj. 1983 nog slechts tot 5% (voorheen 10%) van de gezamenlijke netto-inkomsten aftrekbaar zijn.

Leveringen en invoer van *goud* worden vanaf 1 september 1981 aan de B.T.W. onderworpen. Het tarief is 6% (K.B. van 29 juli 1981, B.S., 1 augustus 1981).

Ten slotte herziet de Programmawet 1981 ingevolge de verhoging van het B.T.W.-tarief van 16 tot 17% de bijzondere toelage bepaald bij de wet van 24 december 1980 ter bevordering van *nieuwbouw* en *vernieuwbouw* van woningen. Vanaf een bij koninklijk besluit te bepalen datum zal de toelage gelijk zijn aan 10% van 3/4 van de maatstaven van heffing waarover de B.T.W. tegen het verhoogde tarief werd berekend. Bij een B.T.W. van 16% bedroeg de toelage 10% van 2/3 van de maatstaven van heffing. De maxima worden gebracht van 400.000fr. op 450.000fr. voor de oprichting van een nieuwe woning, en van 200.000fr. op 225.000fr. voor vernieuwbouwwerken.

J.J.C.

Programmawet 1981 — Sociale zekerheid

De drie eerste hoofdstukken van de Programmawet 1981 (artt. 1-11) bevatten enkele bepalingen ter gezondmaking van de financiële situatie van de sociale zekerheid. Een bijzonder fonds dat in het financieel evenwicht moet voorzien van de sociale zekerheidsinstellingen wordt aangelegd en gestijfd met beschikbare sommen uit enkele sociale-zekerheidstakken. Ook worden de rijkstegemoetkomingen voor de verlopen jaren herzien. Ten slotte worden mogelijkheden geschapen om financieel bij te dragen ten voordele van de ziekenhuizen en worden cumulatiebepalingen ingevoerd in de sectoren arbeidsongevallen, beroepsziekten en pensioenen.

J.V.S.

Algemene beginselen van de sociale zekerheid

De wet van 29 juni 1981 (B.S., 2 juli 1981) definieert enkele belangrijke basisbegrippen uit ons sociale-zekerheidsrecht. Naast de definities van werknemer, werkgever, sociaal verzekerde, rechthebbende, e.d.m. wordt ook het toepassingsgebied duidelijk omschreven.

Verder bevestigt de wetgever opnieuw formeel een aantal sociale grondrechten zoals het recht op geneeskundige verzorging, het recht op een vervangingsinkomen bij werkloosheid en arbeidsongeschiktheid, het recht op gezinsbijslagen, enz. Tevens worden de grondregels geformuleerd voor de toekenning en de berekening van de prestaties. Ten slotte worden ook enkele nieuwe principes ingeschreven: de oprichting van een sociale databank, de erkenning van een recht op informatie voor de burger, een vereenvoudiging van de administratieve procedures, enz.

Het zij onderstreept dat voor het eerst formeel-juridisch de regelingen inzake arbeidsongevallen en beroepsziekten gerekend worden tot de sociale zekerheid.

Deze wet heeft een ambigu karakter. Ze bevat bepalingen die eigenlijk thuis horen in een sociale grondwet. De basisbeginselen van het sociaal zekerheidssysteem zijn niet meer dan een intentieverklaring van de wetgever, waarvoor verder nog wetgevend-uitvoerend werk nodig is. Toch is deze basiswet zeer belangrijk omdat voor het eerst de funderingen en basisprincipes van het stelsel juridisch worden vastgelegd (zie hierover J. Viaene, «De betekenis van het ontwerp van wet houdende algemene beginselen van de sociale zekerheid voor werknemers», *R.W.*, 1980-81, 2143-2149).

Een tweede reeks bepalingen heeft betrekking op het financieringsmechanisme. Het principe van bijdragen berekend op het loon, aangevuld met rijkstoelagen, blijft behouden. Wel worden deze rijkstoelagen nu ook in procenten uitgedrukt.

De wet bevat ten slotte een reeks maatregelen die betrekking hebben op de sociale-zekerheidsbijdragen voor de komende jaren, waarbij voor bepaalde werkgevers een vermindering van de patronale bijdrage wordt voorzien (de zg. «Maribeloperatie»). Van deze laatste vermindering kunnen enkel die werkgevers genieten welke handarbeiders tewerkstellen in de industriële sector en onderworpen zijn aan de sociale-zekerheidsregelingen waarvoor bijdragen worden geheven op het onbegrensde loon.

J.V.S.

Ziekteverzekering en kinderbijslagen voor jonge werklozen

De verlenging van de wachttijd van 75 naar 150 arbeidsdagen voor jonge afgestudeerden en leerjongens boven de achttien jaar in het stelsel der werkloosheidsverzekering (zie K.B. 24 dec. 1980, *B.S.*, 31 dec. 1980) had belangrijke gevolgen voor de betrokkenen in de ziekte- en invaliditeitsverzekering en in de kinderbijslagregeling.

Een K.B. van 17 juni 1981 (*B.S.*, 27 juni 1981) verlengt daarom de wachttijd voor de ziekteverzekering van jonge afgestudeerden tot zeven maanden (vroeger vier maanden), zodat de verzekeringsperiode blijft doorlopen tot het ogenblik waarop het recht op werkloosheidsuitkeringen kan beginnen lopen. Vanaf dat ogenblik immers is de betrokkene verzekerd als uitkeringsgerechtigd werkloze. Ook de kinderbijslagregeling diende aan deze gewijzigde situatie te worden aangepast. Immers, door de wijziging van de werkloosheidsreglementering konden de werkloosheidsuitkeringen voor jongeren boven de achttien jaar slechts worden uitbetaald vanaf februari (d.w.z. 150 arbeidsdagen na 1 augustus). De uitbetaling van de kinderbijslagen stopte echter in oktober. Deze «leemte» werd nu opgevuld door twee K.B.'s van 19 juni 1981 (*B.S.*, 4 juli 1981) die de kinderbijslag toekennen aan jonge afgestudeerden en leerjongens tussen 18 en 26 jaar gedurende een termijn van 180 kalenderdagen na het einde van de studies. Voor de minder dan 18-jarigen blijft de termijn op 90 kalenderdagen bepaald. Dank zij deze maatregelen, die alle ingaan op 1 januari 1981, sluiten de prestaties van de kinderbijslagregeling opnieuw aan op de uitkeringen van de werkloosheidsverzekering.

J.V.S.

Schorsing van kinderbijslag wegens militaire dienst

Krachtens het K.B. van 18 juni (*B.S.*, 4 juli 1981) wordt een bepaling ingevoegd in het K.B. van 30 december 1975 tot vaststelling van de voorwaarden waaronder kinderbijslag wordt verleend ten behoeve van het kind dat onderwijs volgt, waarin een vijftal gevallen van schorsing worden bepaald. De betaling van deze kinderbijslag wordt geschorst voor bepaalde periodes van dienstplicht en voor periodes waarin de betrokkene onder het statuut van gewetensbezwaarde valt.

J.V.S.

Uitbreiding begrip ongeval op weg van en naar het werk

De wet van 22 juli 1981 (*B.S.*, 15 augustus 1981) wijzigd de begripsomschrijving van de «weg van en naar het werk», zoals bepaald in art. 8, § 2, van de wet van 10 april 1971 (*B.S.*, 24 april 1971). Dit artikel geeft niet alleen een algemene definitie van de arbeidsweg, maar somt ook *ne-geen* gevallen van gelijkstellingen op. Zo worden bv. met de arbeidsweg gelijkgesteld: de weg van het werk naar de plaats van het eetmaal, of naar de plaats waar het loon wordt afgehaald, enz. De rechtspraak interpreteerde deze opsomming steeds *limitatief*. De nieuwe wet voegt de woorden «onder meer» toe aan art. 8, § 2, zodat deze opsomming nu *enuntiatief* wordt. Verdere uitbreiding door de rechtspraak is nu mogelijk en ook te verwachten.

Ook voegt de wet nog een *tiende* gelijkstelling toe aan de reeks, nl. het traject van het werk «naar de plaats waar hij zijn ontspanning neemt en omgekeerd, mits de werkgever het niet uitdrukkelijk verbodt».

J.V.S.

Wijzigingen in de sector gezinsbijslagen

De wet van 30 juni 1981 tot aanpassing van de kinderbijslagregeling voor werknemers aan de arbeidsduurvermindering en aan de uitoefening van deeltijdse arbeid (*B.S.*, 29 juli 1981) brengt verschillende wijzigingen aan in het stelsel van de gezinsbijslagen die noodzakelijk waren ten gevolge van de vermindering van de arbeidsduur en de wet op de deeltijdse arbeid van 18 juni 1981. Immers, vroeger werd de kinderbijslag toegekend per gepresteerde of gelijkgestelde arbeidsdag. Zodra de rechthebbende 23 (of 19 in een 5-dagen-stelsel) arbeidsdagen in rekening kan brengen werd een forfaitair maandbedrag uitbetaald. Door de nieuwe wet worden die daguitkeringen eerder uitzonderingen. De maandelijkse bedragen worden toegekend zodra de rechthebbende arbeidsprestaties levert van 16 dagen van drie uren per maand ofwel 80 uren per maand. Daardoor was een reeks technische wijzigingen noodzakelijk. Zo werd o.m. een omschrijving van gelijkgestelde uren ingevoerd. Ook kon het bijzonder stelsel voor deeltijds arbeidende vrouwen-gezinshoofd worden afgeschaft. Alle basisbedragen worden nu in verband met 5-dagen-week gesteld. Ten slotte moesten regelingen worden getroffen voor de verschillende situaties waarin twee uitbetalingsorganismen in de loop van eenzelfde maand bevoegd zouden kunnen zijn.

Ook voor de gevallen waarbij kinderbijslag wordt verleend bij inactiviteit (bv. arbeidsongeschiktheid, verlating, gedetineerden, enz.) wordt de voorwaarde om in aanmerking te komen nu telkens in maanden en niet meer in dagen

uitgedrukt. Vroeger moest de rechthebbende gedurende 150 dagen in een referteperiode van een jaar recht hebben gehad op kinderbijslag. Nu is dat zes maanden op de twaalf die de gebeurtenis van gelijkstelling voorafgaan.

In het *B.S.* van 4 augustus verscheen een trein van niet minder dan 19 *K.B.*'s, alle gedateerd op 8 juli, tot uitvoering van de nieuwe wet en tot vereenvoudiging van het stelsel. De nieuwe bepalingen werden toegepast op de beroepsrenners, de beroepsvoetballers, de artiesten en de thuiswerkers. Vroegere bijzondere regelingen voor sheregangers, rijdend personeel voor ondernemingen van taxi's en taxibestelwagens, werknemers van bosbouwondernemingen, werklieden van de handel in brandstoffen en werklieden van automatische vensterglasblazerijen, werden opgeheven.

Ten slotte werden allerlei bijzondere bijdrageregelingen teruggebracht naar een stelsel van de 5-dagen-week.

Deze nieuwe bepalingen treden in werking op 1 oktober 1981.

J.V.S.

Rechtsplegingsvergoeding

Het indexcijfer voor de maand juli 1981 bedraagt 153.72 punten (*B.S.*, 31 juli 1981). Dit betekent dat krachtens art. 8 *K.B.* 3 december 1970 het bedrag van de rechtsplegingsvergoedingen en de uitgavenvergoedingen met 140% verhoogt moet worden vanaf 1 augustus 1981.

J.L.

Wijziging van de wettelijke rentevoet

De wettelijke rentevoet werd aangepast ten einde zijn afwijking ten opzichte van de op de geld- en kapitaalmarkt toegepaste rentevoeten te verminderen. Het aanzienlijk verschil met die rentevoeten kan de schuldenaars aansporen om de betaling van hun schulden zo laat mogelijk uit te voeren en de schuldeisers te benadelen, aangezien deze laatsten verplicht worden te lenen tegen interesten die veel hoger zijn dan die welke hun na vonnis worden toegekend.

De wettelijke rentevoet van 8% wordt vervangen door de rentevoet van 12%. Deze wijziging trad in werking op 1 augustus 1981 (*K.B.* 28 juli 1981 tot wijziging van de wettelijke rentevoet, *B.S.*, 8 augustus 1981).

J.L.

Identiteitscontrole door gerechtsdeurwaarders

Voortaan mag de gerechtsdeurwaarder bij de betekening van een exploit tot een identiteitscontrole overgaan. Deze machtiging geldt ook voor al wie belast is met de afgifte van het afschrift van een zodanig exploit. Elkeen is verplicht op hun verzoek zijn identiteitskaart over te leggen (*K.B.* 30 juni 1981 tot wijziging van het *K.B.* 26 januari 1967 betreffende de identiteitskaarten; zie tevens het rondschrijven aan de provinciegouverneurs vanwege de minister van Binnenlandse zaken, *B.S.*, 15 juli 1981).

J.L.

Griffierechten

De Programmawet 1981 van 2 juli 1981 (*B.S.*, 8 juli 1981) heeft het tarief van de griffierechten aangepast. Dit tarief geldt vanaf 8 juli 1981. De wetgever achtte het blijkbaar opportuun de wetswijziging in werking te laten treden de dag waarop de wet in het Belgisch Staatsblad werd bekendgemaakt (art. 85). Een greep uit het nieuw tarief:

1. Rolrecht	
a) inschrijving op de algemene rol	
vredegerecht	585 F
vredegerecht: laatste aanleg	390 F
rechtbank van eerste aanleg	1.525 F
rechtbank van koophandel	1.525 F
hoven van beroep	3.415 F
Hof van Cassatie	6.435 F
b) register van de verzoekschriften	
vredegerecht	390 F
andere gerechten	780 F
2. Opstelrecht	
vredegerecht	455 F
andere gerechten	585 F
voorziening in cassatie (strafzaken)	1.755 F
3. expeditierecht (per bladzijde)	
vredegerecht	60 F
hoven en rechtbanken	115 F
Hof van Cassatie	195 F
4. Legalisatierecht	20 F
5. Opzoekingsrecht	40 F
	<i>J.L.</i>

Gerechtelijke stage

Voor de periode 1 augustus 1981 tot 21 juli 1982 wordt het aantal gerechtelijke stagiairs bepaald op 40 (*M.B.* 3 juli 1981 ter uitvoering van de wet 8 april 1971 tot organisatie van een gerechtelijke stage, *B.S.*, 14 juli 1981).

J.L.

Cheque

Onduidelijkheid bestond en betwisting rees met betrekking tot de interpretatie van de term «bankier» in artikel 54 van de chequewet: in de enge interpretatie van deze term worden bedoeld de instellingen die bij de Bankcommissie op de lijst der banken worden ingeschreven, terwijl met «kredietinstellingen die door een bijzondere wet worden beheerst» (art. 54, 2) openbare financiële instellingen worden bedoeld.

Vraag was waar de private spaarkassen, die sedert jaren bij het systeem van de eurocheque zijn aangesloten, moeten worden ondergebracht.

De wet van 11 juni 1980 tot wijziging van art. 54 van de wet op de cheque — die meer dan een jaar na haar aanneming in het Parlement wordt gepubliceerd (*B.S.*, 11 juli 1981) — heeft niet tot doel nieuwe instellingen toe te laten, maar wel iedere twijfel weg te nemen aangaande de toepasselijkheid van de chequewet op de cheques door of op instellingen getrokken die in feite op dat vlak een gelijkwaardige activiteit als de banken uitoefenden.

H.B.

De auteurswet, na 95 jaar, nu ook in het Nederlands

1. Op 14 juli 1981 verscheen in het Belgisch Staatsblad de wet van 26 juni 1981 tot vaststelling van de Nederlandse tekst van de auteurswet van 22 maart 1886.

Deze wet bevat de Nederlandse tekst van de auteurswet zoals die tot nu toe gewijzigd en aangevuld werd (art. 1, eerste lid).

Ook de Nederlandse tekst van de wetten die de auteurswet, na de wet van 18 april 1898 wijzigden (deze wet regelde het gebruik van de «Vlaamsche» taal in de officiële bekendmakingen), wordt vervangen door de nieuwe tekst zoals die gepubliceerd is in het Staatsblad van 14 juli 1981 (art. 1, tweede lid). De Nederlandse tekst van deze wetten is weliswaar wel authentiek, maar in taalkundig en juridisch opzicht is hij niet altijd correct. Van daar dat de bevoegdheid van de Commissie belast met de voorbereiding van de Nederlandse tekst van de Grondwet, de wetboeken en de voornaamste wetten en besluiten niet beperkt bleef tot het louter vertalen van die wetten of wetsartikelen (zie G. Van Dievoet, «De Commissie belast met de voorbereiding van de Nederlandse tekst van de Grondwet, de wetboeken en de voornaamste wetten en besluiten», *R.W.*, 1980-81, 2361 e.v.).

Artikel 1, derde lid, van de wet van 26 juni 1981 bepaalt dat twistvragen, gegrond op eventuele verschillen tussen de Nederlandse en de Franse tekst, worden opgelost naar de wil van de wetgever, die bepaald wordt volgens de gewone interpretatieregels, zonder voorrang van de ene tekst op de andere.

2. Over de kwaliteit van deze vertaling van de auteurswet kan men wellicht van mening verschillen. In het bestek van deze bijdrage kunnen de volgende overwegingen volstaan.

Ter bevordering van de eenheid van de Nederlandse rechtstaal, houdt de bovengenoemde Commissie rekening met de terminologie van de Noordnederlandse wetten en besluiten. Zo spreekt de Nederlandse versie van onze auteurswet nu, in navolging van de Nederlandse auteurswet van 1912, van «de maker van een werk van letterkunde of kunst» (zie o.a.: art. 1, W. 1886 en art. 1, Ned. A.W. 1912), van «verveelvoudigen» enz... Deze terminologie doet wel wat ouderwets aan; de moderne, Belgische en Noordnederlandse rechtsleer spreekt van «de auteur van een literair of van een artistiek werk», van «reproducen» ...

In tegenstelling tot de meeste vrije vertalingen (zie bijvoorbeeld de vertaling van de auteurswet, gepubliceerd in de F.B.W. onder III, nr. 4), werd de Franse tekst niet letterlijk gevolgd, maar heeft de Commissie getracht een vlotte Nederlandse tekst samen te stellen.

3. In ieder geval, na 95 jaar heeft de auteurswet dan eindelijk ook een officiële Nederlandse versie. Maar daarmee zijn nog niet alle wetten op het gebied van de intellectuele eigendom vertaald. Immers, van de wet van 24 mei 1854 op de uitvindingsoctrooien bestaat nog steeds geen authentieke Nederlandse versie. De regering is evenwel niet meer van plan om de octrooiwet nog te laten vertalen. De wet van 24 mei 1854 is immers sterk verouderd en dient aangepast te worden aan het Europees Octrooioverdrag van 5 oktober 1973 en aan het Gemeenschapsoctrooioverdrag van 15 december 1975 (goedgekeurd door de wet van 8 juli 1977, *B.S.*, 30 september 1977). Door de ministerraad van 4 juli 1979 werd

een ontwerp van nieuwe wet op de octrooien goedgekeurd, en werd de Raad van State om advies gevraagd (Vraag nr. 61bis van de heer van Grembergen, 26 november 1980, *Parl. Vr., Kamer*, 1980-81, 780). Hopelijk wordt dit ontwerp spoedig door het parlement goedgekeurd, zodat wij, in de nabije toekomst, over een moderne octrooiwet kunnen beschikken.

G.H.

Beheer van afvalstoffen

Het decreet van de Vlaamse Raad van 2 juli 1981 betreffende het beheer van afvalstoffen verscheen in het Belgisch Staatsblad van 25 juli 1981.

De Vlaamse Raad is ter zake bevoegd krachtens artikel 6, § 1, II, 2°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen.

Het decreet streeft een drievoudig doel na:

- 1) de bescherming van de gezondheid van de mens;
- 2) de vrijwaring van het leefmilieu tegen de schadelijke invloeden veroorzaakt door afvalstoffen;
- 3) het tegengaan van de verspilling van grondstoffen en energie.

Middelen daartoe zijn: 1) het voorkomen van het ontstaan van afvalstoffen; 2) de aanmoediging van het kerngebruik; 3) het vermijden van risico's bij de verwijdering.

De definities die in het decreet gegeven worden zijn grotendeels overgenomen uit de Europese richtlijn betreffende de afvalstoffen van 15 juli 1975.

Het decreet legt de grondslag voor de oprichting — binnen zes maanden na de bekendmaking van dit decreet — van één afvalstoffenmaatschappij van het Vlaamse Gewest onder de vorm van een parastatale instelling. Zij zal een databank oprichten. Een plan met verordenende kracht (!) inzake de verwijdering van afvalstoffen zal door de Vlaamse Executieve worden vastgesteld. Dienaangaande wordt in een ruime inspraakmogelijkheid voorzien van de openbare besturen en voor alle burgers. Een uitgebreide vergunningsprocedure is eveneens voorgeschreven. Aparte regelen gelden voor bijzondere categorieën van afvalstoffen: voertuigwrakken, afvalolie, landbouwafvalstoffen, gevaarlijke afvalstoffen en bijzondere afvalstoffen.

Het decreet bevat ook beginselen over de milieuheffing. De afvalstoffenmaatschappij zal haar werkmiddelen krijgen uit het systeem van heffingen en retributies volgens het principe «de vervuiler betaalt». Maar tijdens de eerste jaren zullen deze werkmiddelen vooral uit de begroting van de Vlaamse Gemeenschap moeten worden verkregen.

De strafbepalingen zijn strenger dan die welke bepaald zijn in de vergelijkbare wetgeving. Bovendien kan diegene die afvalstoffen achterlaat in strijd met de bepalingen van het decreet, door de rechter veroordeeld worden tot het verwijderen ervan binnen een door hem vastgestelde termijn.

Juridisch-technisch nieuw is de bepaling (artikel 50) dat de bouwvergunning voor een inrichting waarvoor krachtens dit decreet een vergunning nodig is, opgeschort wordt zolang de vergunning krachtens dit decreet niet is verleend.

Het decreet behoeft meerdere uitvoeringsbesluiten. Wellicht daarom is gesteld dat de bepalingen ervan door beslissing van de Vlaamse Executieve ten laatste binnen drie jaar na de bekendmaking in werking zullen treden.

W.L.

Wet van 2 juli 1981 houdende de Programmawet 1981 (B.S. 8 juli 1981)

Hoofdstuk V: Tewerkstelling en arbeid (artt. 12 tot en met 21)

Een eerste maatregel betreft het Fonds voor de *kredieturen*; in afwijking van wat art. 13 van de Kredieturenwet van 10 april 1973 bepaalt, neemt de overheid voor het begrotingsjaar 1981 enkel het tekort voor zijn rekening dat voorkomt op de begroting van het Ministerie van Arbeid en Tewerkstelling (art. 12).

Voorts brengt de wet verandering aan het artikel dat de wijze bepaalt waarop het *brugpensioen* wordt samengesteld. Art. 74, § 1, van de wet van 22 december 1977 betreffende budgettaire voorstellen 1977-1978 werd zodoende gewijzigd. De twee delen van het pensioen zijn de werkloosheidsuitkering, waarop de werknemer aanspraak zou kunnen maken zo hij ontslagen was en de helft van het verschil tussen de werkloosheidsuitkering en het refereteloon. Buiten de indexering blijft de mogelijkheid bestaan van herwaardering aan de hand van door K.B. vast te stellen herwaarderingscoëfficiënten. Het netto-refereteloon stemt overeen met het tot 40250F begrensde bruto-maandloon (berekend in overeenstemming met de laatste twaalf maanden die de ingangsdatum van het brugpensioen voorafgaan), vermeerderd met de persoonlijke bijdragen voor sociale zekerheid en de bedrijfsvoorheffing. Het refereteloon is geïndexeerd (art. 13).

Art. 14 verhoogt de bedragen van de geldboeten vervat in de artikelen 1, eerste lid, 1bis, 1°, 1bis, 2°, 1, eerste lid, 11, tweede lid, 12, eerste lid en 12, tweede lid van de wet van 30 juni 1971 betreffende de *administratieve geldboeten*.

Art. 15 verhoogt het bedrag van de geldboeten vervat in de artikelen 64, § 1, 64, § 2, en art. 7 van de wet van 22 december 1977 betreffende budgettaire voorstellen 1977-1978.

Een aantal andere maatregelen betreffen het *tewerkstellen van buitenlandse werknemers*. Het K.B. nr. 34 van 20 juli 1967 wordt op meerdere punten aangepast en bijgewerkt. Zo wordt het door de werkgever te betalen recht van 10fr., bij het opstellen van een aanvraag tot arbeidsvergunning, verhoogd tot 100fr. (art. 15 van K.B. nr. 34 gewijzigd door art. 17 Programmawet).

Art. 18 voegt aan de tekst van art. 15 van het K.B. nr. 34 een passage toe, waaruit blijkt dat ook de werknemer die een arbeidskaart A of C aanvraagt voortaan een recht van 100fr. zal moeten betalen. Ook de bedragen van de rechten, waarvan sprake in art. 16, eerste lid, worden opgetrokken van 15 en 35fr. tot 150 en 350fr. Daartoe schrijft art. 19 van de Programmawet dan ook de vervanging voor van de oorspronkelijke tekst van art. 16, eerste lid, door een nieuwe. Het recht waarvan sprake in art. 17 van het K.B. wordt van 5fr. tot 50fr. vermeerderd (art. 20). Art. 21 van de wet voegt ten slotte aan het K.B. nr. 34 een

art. 15ter toe, bepalend dat de in het betrokken hoofdstuk vermelde betalingen bij koninklijk besluit kunnen worden gewijzigd.

Hoofdstuk V: PTT

Afdeling I. Verplichting van storting van het loon en de toelagen op een postchequerekening

Art. 22, § 1, stelt als beginsel dat de personeelsleden van o.m. het Rijk, het Brusselse gewest, de openbare instellingen en instellingen van openbaar nut (m.u.v. financiële instellingen en kredietinstellingen) de door het Rijk gesubsidieerde provinciale en gemeentelijke onderwijsinstellingen, de door de overheid gesubsidieerde vrije onderwijsinstellingen (met inbegrip van de universiteiten), de cultuurcommissies van de Brusselse agglomeratie, de vrije P.M.S.-centra en vrije diensten voor studie- en beroepsoriëntering hun loon of wedde verplicht gestort zullen zien op een op hun naam geopende postcheque-rekening. § 2 van hetzelfde artikel laat aan de Koning de mogelijkheid open om deze verplichting uit te breiden tot andere werkgevers. In § 3 wordt omschreven wat de begrippen loon en personeelsleden dekken.

Het personeelslid kan schriftelijk verzoeken dat de uitkering geschiedt van hand tot hand (art. 22, § 4). Bij beslag of overdracht van de postcheque-rekening gebeurt de betaling aan het personeelslid van hand tot hand of door middel van een postassignatie (art. 22, § 5). Elke financiële tussenkomst toegestaan door het Rijk, het Brusselse gewest, de openbare instellingen en instellingen van openbaar nut (m.u.v. financiële instellingen), de diverse cultuurcommissies van de Brusselse agglomeratie wordt gestort op een door de begunstigde geopende postcheque-rekening. De mogelijkheid van afwijking kan enkel worden toegestaan door een in Ministerraad overlegd K.B. (art. 23). De onderschrijvers van aanbestedingen dienen ook een postchequerekening te openen, waarop de betaling van de hun verschuldigde bedragen zal geschieden (art. 24). De maatregelen zoals hierboven omschreven worden van kracht vanaf 1 juli 1981 (art. 25).

Afdeling II. Wijziging van de wetten van 2 mei 1965 op de postcheque en van 26 december 1956 op de postdienst.

Art. 26 wijzigt art. 1 van de Postchequewet; voornoemde bepaling geeft een nieuwe omschrijving van het begrip postcheque en legt de modaliteiten vast, volgens welke een postcheque voortaan moet worden gesteld. Op voordracht van de bevoegde ministers kan de Koning de voorwaarden vastleggen, waaronder een cheque op naam of aan toonder kan worden uitbetaald door de financiële en kredietinstellingen behorend tot de categorieën welke Hij bepaalt (art. 27). Het bedrag van het per postcheque gegeven order is voortaan onbeperkt. Art. 28 heeft met dit doel dan ook art. 4 van de wet van 2 mei 1956 gewijzigd. Ook art. 5 van de Postchequewet wordt gewijzigd, zodat de termijn waarbinnen een cheque ter betaling wordt aangeboden alsmede de termijn waarbinnen een postcheque op naam aan het bestuur der postcheques voor geldigmaking ervan wordt overhandigd zes maanden bedraagt, te rekenen vanaf de datum van uitgifte. Bij K.B. na voordracht van de bevoegde ministers kunnen de regelen worden vastgelegd met betrekking tot het uitbetalen van de postcheque zonder voorafgaande verificatie van het beschikbaar tegoed en met betrekking tot de uitbetaling van de

cheque aan gerechtigde of toonder, ongeacht het bedrag van het op dat moment beschikbare tegoed (art. 29).

Art. 30 wijzigt art. 12 van de Postchequewet en geeft een nieuwe omschrijving aan en legt de modaliteiten vast van de postoverschrijving. Op voordracht van de bevoegde ministers kunnen bij K.B. de regelen worden vastgelegd met betrekking tot het toestaan van kasfaciliteiten door de regie der posten aan houders van een postchequerekening, met betrekking tot het beslissen dat credit- en debetsaldo van een rekening interest kunnen opleveren en met betrekking tot het toestaan onder voorwaarde van wederkerigheid van de betaling van cheques getrokken op financiële of kredietinstellingen behorende tot de categorieën die bij K.B. worden bepaald. Art. 31 voorziet met dit doel in de aanvulling van art. 3 van de wet op de postdienst.

M.R.

Koninklijk besluit van 10 juli 1981 tot wijziging van het koninklijk besluit van 12 januari 1970 houdende reglementering van de postdienst (B.S., 17 juli 1981)

Het K.B. werd genomen in uitvoering van de Programmawet van 2 juli 1981. Het werkt de modaliteiten uit van ondermeer volgende beginselen: het feit dat het bedrag op de postchequerekening in beginsel onbeperkt is, de mogelijkheid van een debetsaldo op de rekening, waarvoor onder bepaalde voorwaarden interest moet worden betaald door de rekeninghouder; de mogelijkheid om als rekeninghouder aan het bestuur der postcheques vaste orders te geven; de invoering van een waarborgkaart, die aan de rekeninghouder analoge faciliteiten verleent als aan de houder van een «bankkaart», en dgl.. De volgende artikelen van het oorspronkelijke K.B. worden gewijzigd of vervangen; artt. 104, 108 punt 3, 121, 123, 124, 125, 126, 128 en 130. Bovendien wordt in een herschikking van de structuur van het oorspronkelijke besluit voorzien. Een aantal van de nieuw ingevoerde beginselen moeten nog verder worden uitgewerkt bij ministerieel besluit.

M.R.

BOEKEN

B. MERGITS, H. PAS, W. RAUWS en W. VAN GOETHEM, *Overzicht Rechtspraak en Rechtsleer Sociale Zekerheid*, Brugge, Die Keure

Dat tijdens de laatste jaren een niet aflatende stroom van nieuwe publikaties op het vlak van het sociaal recht in het algemeen en van de sociale zekerheidsregelingen in het bijzonder, de markt overspoelt, zal voor iedereen die met deze rechtspraak te maken heeft, geen groot nieuws zijn. Andermaal een nieuwheid aankondigen en bespreken zou dan ook wel eens dat beetje te veel van het goede kunnen zijn dat de potentiële koper koud zou laten. En of hij gelijk heeft gekregen om in de toekomst voorzichtiger met zijn middelen te gaan omspringen. De verhouding kwaliteit-prijs van een aantal recente publikaties is niet van die aard dat de gebruiker ervan in de realiteit na consultatie niet met vragen en een gevoel van onvoldaanheid blijft zitten.

Dit laatste geldt niet voor het *Overzicht Rechtspraak en Rechtsleer Sociale Zekerheid*. Blijkens de reeds verschenen afleveringen zijn de auteurs op een ernstige, wetenschappelijke en praktijkgerichte wijze tewerkgegaan: ongetwijfeld de weerslag van hun professionele activiteiten aan de balie, in de arbeidsgerechten en in het wetenschappelijk onderzoek.

De gebruikte indeling is handig en duidelijk en maakt het mogelijk onmiddellijk het gezochte te vinden. Bij de opgenomen samenvattingen van de rechtspraak over het betrokken aspect vindt men niet alleen de in de algemeen bekende tijdschriften opgenomen beslissingen weer, met, en wij willen dit onderstrepen, correcte referenties en een conforme wijze van refereren, maar bovendien belangrijke onuitgegeven of moeilijk te vinden uitspraken.

Uit de talrijke finesses die dit «Overzicht» zo bruikbaar maken, valt o.m. op dat de chronologie van verschillende beslissingen in verband met een zelfde twistpunt in het oog springend is aangegeven; wat, gelet op de evolutie in de rechtspraak, een niet te schatten hulp bij de raadpleging vormt.

Terwijl in de verwijzingen bij de beslissing zelf, uiteraard melding wordt gemaakt van eventuele noten en conclusies, wordt elk hoofdstuk nog eens besloten met een per jaar gerangschikte bibliografie, opnieuw duidelijk en volledig.

Algemeen kan men auteurs en uitgever slechts toewensen dat het *Overzicht* bij een ieder die met het sociaal zekerheidsrecht te maken heeft, de aandacht krijgt die het als goed werkinstrument verdient.

G. Vandermeulen

MEDEDELINGEN

Een nieuw scheepvaartreglement voor de Beneden-Zeeschelde

In het Staatsblad van 23 oktober 1981 (blz. 13694 e.v.) verscheen het koninklijk besluit van 3 september 1981 houdende scheepvaartreglement voor de Beneden-Zeeschelde.

Dit besluit, waardoor het koninklijk besluit van 27 september 1927, gewijzigd bij de koninklijke besluiten van 16 januari 1936, 22 februari 1939, 16 oktober 1953, 16 juli 1963, 3 januari 1969 en 20 juni 1977, wordt opgeheven, treedt in werking op 1 januari 1982.

De noodzakelijkheid om ter zake van de scheepvaart op de Schelde een aangepaste reglementering in toepassing te brengen werd reeds lang ingezien.

Toen het Nederlandse vaarreglement bij koninklijk besluit van 8 maart 1965 werd vastgesteld, kon het Binnenaanvaringsreglement uit 1926 voor wat de Westerschelde en haar mondingen betreft niet worden ingetrokken omdat de Belgische reglementen daarop waren afgestemd en overleg met België noodzakelijk was. Dit overleg heeft geleid tot een gemeenschappelijk opgestelde reglementering van de scheepvaart op de Schelde (Westerschelde en Beneden-Zeeschelde). Tussen de Belgische en Nederlandse ter zake bevoegde overheden werd overeengekomen deze reglementering ten laatste op 1 januari 1982, gelijktijdig in België en Nederland in werking te doen treden, met de motivering «dat de geadministreerden over een voldoende tijdsspanne moeten kunnen beschikken om zich in te wijden in en zich aan te passen aan de nieuwe reglementering».

Krachtens art. 48 van het reglement moet aan boord van elk vaartuig, waarop dit reglement van toepassing is, een bijgewerkt exemplaar aanwezig zijn, en op eerste aanvraag van de met het toezicht belaste ambtenaar ter inzage worden gegeven. In de praktijk zou de nakoming van dit voorschrift — dat overigens in alle scheepvaartreglementen is opgenomen — beter verzekerd zijn, indien er bevoegde overheid in België voor een officiële overal

verkrijgbare uitgave zou zorg dragen. Dezelfde overheid zou er ook moeten aan denken dat de vaarvoorschriften op de Belgische binnenwateren dringend aan een herziening toe zijn. De bestaande voorschriften zijn al lang verouderd en niet meer aangepast aan de huidige scheepvaart.

Wijziging van het erfrecht in Nederland

Bij de Nederlandse Kamer is een wetsontwerp ingediend tot wijziging van Boek 4 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek. Boek 4 bevat het erfrecht. Dit boek is al in 1969 bij de wet vastgesteld (wet van 11 september 1969, Staatsblad 392), maar nog niet in werking getreden.

Het wetsontwerp beoogt Boek 4 op een aantal belangrijke punten te wijzigen. De wijzigingen berusten mede op overleg dat gevoerd is met de vaste Commissie voor Justitie uit de Tweede Kamer en met de Koninklijke Notariële Broederschap. Zij betreffen onder meer de onderwerpen die hierna worden uiteengezet.

Naar nu geldend recht heeft de echtgenoot van de erflater recht op een kinddeel. De erflater kan hiervan echter bij testament afwijken. Al lang bestaat bij velen de overtuiging dat de erfrechtelijke positie van de echtgenoot behoort te worden versterkt, zowel tegenover de kinderen als tegenover anderen. Over de vraag hoe dit moet worden verwezenlijkt lopen de opvattingen echter sterk uiteen.

In het wetsontwerp wordt voorgesteld de echtgenoot van rechtswege het vruchtgebruik te geven van de hele nalatenschap, met inbegrip van het recht om over de goederen van de nalatenschap te beschikken. De kinderen krijgen dan pas bij het overlijden van de langstlevende echtgenoot de vrije beschikkingsmacht over die goederen, tenminste voorzover deze dan nog aanwezig zijn. Is er al over beschikt, dan hebben de kinderen een vordering tot vergoeding van de waarde, althans voorzover de langstlevende echtgenoot eigen goederen nalaat waarop die vordering kan worden verhaald.

De erflater kan in beginsel bij testament van deze regeling afwijken; bijvoorbeeld het vruchtgebruik geheel of ten dele aan de echtgenoot ontzeggen ofwel bepalen dat de boven vermelde beschikkingsbevoegdheid aan de echtgenoot niet toekomt. Tegen zo'n testament kan de echtgenoot slechts opkomen voorzover deze aantoonbaar dat hij (of zij) voor zijn (haar) verzorging behoefte heeft aan het vruchtgebruik.

Er zijn verschillende wijzigingen aangebracht in de regeling van de legitieme portie — het deel waarop de kinderen in ieder geval recht hebben. Voor een deel hangen die wijzigingen samen met de verbetering van de positie van de langstlevende echtgenoot. Zo zullen de kinderen hun legitieme portie niet geldend kunnen maken tegen de echtgenoot die het recht van vruchtgebruik heeft. Daarnaast is het recht op een legitieme portie omgezet van een aandeel in de goederen van de nalatenschap in een recht op een som geld, te voldoen uit de nalatenschap.

In het ontwerp is een aantal bepalingen opgenomen die de voortzetting vergemakkelijken van een bedrijf dat geheel of ten dele tot de nalatenschap behoort. Hierbij is aandacht besteed zowel aan de verhouding tussen de kinderen en de langstlevende echtgenoot als aan de verhouding tussen de kinderen (of hun echtgenoten) onderling.

Een vierde groep wijzigingen hangt vooreerst samen met de aanpassing van Boek 4 aan de later gereed gekomen Boeken 3 (Vermogensrecht in het algemeen), 5 (Zakelijke rechten) en 6 (Algemeen gedeelte van het verbintenissenrecht); zo bijvoorbeeld de nieuwe regeling van het erfrechtelijk bewind. Verder met de aanpassing aan andere wetten en wetsontwerpen; bijvoorbeeld het eerste deel van de Invoeringswet Boek 3 - 6, dat het burgerlijk procesrecht betreft.

Het nu ingediende wetsontwerp is het derde deel van de Invoeringswet Boeken 3 t/m 6 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek. Voor het eerste deel, de wijzigingen in het procesrecht en faillies-

sementsrecht, is op 20 januari 1981 een wetsontwerp bij de Tweede Kamer ingediend (nr. 16 593); voor het tweede deel, algemene voorwaarden, is op 28 juli 1981 een wetsontwerp naar de Kamer gegaan (nr. 16 983). Het is de bedoeling dat Boek 4 tegelijk met de Boeken 3, 5 en 6 en enige titels van Boek 7 (onder meer de titel over koop; zie wetsontwerp nr. 16 979) in werking zal treden. Naar verwachting zal dit omstreeks 1985 zijn.

Verschillende onderwerpen van Boek 4 hangen nauw samen met de schenking, in het nieuwe Burgerlijk Wetboek geregeld in titel 3 van Boek 7 (Bijzondere overeenkomsten). Een wetsontwerp voor de titel Schenking zal op korte termijn bij de Tweede Kamer worden ingediend.

Een wetsontwerp dat enkele jaren geleden werd ingediend voor een gedeeltelijke invoering van Boek 4 (wetsontwerp nr. 12 863) zal worden ingetrokken.

BERICHTEN

De Raad van State bestaat in Nederland 450 jaar

In 1531 werd door Keizer Karel V de Raad van State als hoog Staatscollege van de Nederlanden ingesteld. In alle «grote en voornaamste zaken» moest hij advies uitbrengen en als zodanig werd de Raad nauw betrokken bij het beleid van de centrale overheid.

Thans, 450 jaar later, speelt de Raad nog steeds een belangrijke rol in het Nederlandse staatsbestel. Hij adviseert over alle wetsontwerpen en algemene maatregelen van bestuur, beslist in geschillen van bestuur waarbij een beroep op de Kroon wordt gedaan en is belast met de administratieve rechtspraak.

In 1976 werd de afdeling rechtspraak opgericht terwijl sedert de inwerkingtreding van de Wet Openbaarheid van bestuur in 1980, de wetgevingsadviezen van de Raad in de regel openbaar zijn geworden. Door deze ingrijpende wijzigingen is er vooral bij degenen die betrokken zijn bij de behandeling van Kroon- en Aroberoeppen een sterk toenemende belangstelling voor het werk van de Raad van State waarneembaar. Verder kunnen nu ook parlement en pers kennis nemen van de adviezen bij wetsontwerpen.

De viering van het 450-jarig bestaan van de Raad van State was aanleiding voor het uitgeven van een «Gedenkboek 450 jaar Raad van State», waarin bijdragen van oud-Staatsraden en verschillende prominente historici en juristen zijn opgenomen.

Het boek is uitgegeven door de Nederlandse Staatsuitgeverij, postbus 20014, 2500 EA Den Haag, en kost 95 fl.

Studiedag «Dertig jaar comité's voor veiligheid en gezondheid» op vrijdag 11 juni 1982.

Op vrijdag 11 juni 1982 organiseert het Departement Rechten U.I.A. een studiedag met als thema «Dertig jaar comité's voor veiligheid». De comités voor veiligheid werden inderdaad opgericht bij de wet van 10 juni 1952. De bedoeling van dit initiatief is een evaluatie te brengen van de toepassing van deze wetgeving in de voorbije drie decennia en dit zowel op het juridische als op het sociologische vlak.

Nadere bijzonderheden over deze studiedag worden binnen afzienbare tijd verstrekt.

Vereniging voor Sociaal Wetenschappelijke Bestudering van het Recht.

Een jaar geleden is opgericht de Vereniging voor Sociaal-wetenschappelijke bestudering van het Recht (VSR), een samenwerkingsverband van Nederlandstalige rechtsanthropologen, rechtspsychologen en rechtssociologen.

De vereniging geeft o.m. het halfjaarlijkse tijdschrift «Nieuwsbrief voor Nederlandstalige Rechtssociologen» uit.

Inlichtingen over het lidmaatschap enz. kunnen worden ingewonnen bij J. Griffiths, Juridisch Instituut, Turftorenstraat 13, 9712 BM Groningen. tel. 050-117967

Op vrijdag 11 en zaterdag 12 december 1981 wordt in Groningen het jaarlijkse congres van de vereniging gehouden.

Het wetenschappelijke gedeelte zal gewijd zijn aan: «Schuld en aansprakelijkheid vanuit rechts-anthropologisch en rechts-psychologisch perspectief», en vindt plaats vrijdag 11 december, 15.30-18.00 uur, en zaterdag 12 december, 10.30 - 13.00 uur in zaal H5 van het Harmoniegebouw, Oude Kijk in 't Jatstraat 26, Groningen. Belangstellenden zijn welkom.

Interuniversitaire studiedag over het erfrecht van de langstlevende echtgenoot te Antwerpen

Op zaterdag 5 december 1981 wordt in de Aula Major van de U.I.A., Universiteitsplein 1, Wilrijk, een interuniversitaire studiedag gehouden over enkele problemen die door de nieuwe wet van 14 mei 1981 worden gesteld.

Programma:

Voormiddag

Voorzitter: prof. E. Spanoghe (R.U.G.)

9u00 Verwelkoming

Prof. R. Clara, rector U.I.A.

Inleidende referaten:

Algemene inleiding door prof. M. Coene (U.I.A.)

De wettelijke devolutie door prof. A. Vasteravendts (V.U.B.)

Het omzettingsrecht door prof. C. De Wulf (R.U.G.)

De onderhoudsvorderingen ten laste van de nalatenschap door prof. H. Casman (V.U.B.)

10u45 Koffiepauze

11u00 Discussie

12u30 Lunch

Namiddag

Voorzitter: prof. A. De Bougne (K.U.L.)

14u00 Inleidende referaten:

Giften aan de langstlevende door prof. R. Dillemans (K.U.L.)

De reserve van de langstlevende door prof. E. Van Hove (K.U.L.)

Het overgangrecht door prof. M. Van Quickenborne (U.I.A.)

15u15 Koffiepauze

15u30 Discussie

17u00 Slotwoord door prof. W. Lambrechts, voorzitter van het departement rechten U.I.A.

De inschrijvingsprijs bedraagt 1.750 fr., incl. documentatiemap, die op voorhand wordt toegestuurd, en lunch in het restaurant van de U.I.A.

Schriftelijke vragen kunnen op voorhand en vóór 28 november 1981 worden toegestuurd aan M. Coene, Departement Rechten U.I.A., Universiteitsplein 1, 2610 Wilrijk.

Voor inlichtingen kan men terecht bij de heer Jan Facq, Departement Rechten U.I.A., tel. 031/28.25.28 binnenpost 424 of secretariaat Rechten.

TIJDSCHRIFTEN

Revue trimestrielle de droit commercial et de droit économique, 1981

nr. 1: Ghestin e.a. (groupe de travail), Contrats de vente et contrat d'entreprises en matière de sous-traitance; B. Petit, La suspension du contrat de travail des dirigeants de société ano-

nyme; J. Derrupe, A. Chavanne, J. Azema, A. Francon, E. Alfandari, M. Jeantin, M. Cabrillac, J.L. Rives-Lange, E. Du Pontavice, M. De Juglart, P. Bouzat, R. Brancher, Chroniques de législation et de jurisprudence française.

Ars Aequi, 1981, nr. 7, juli-augustus

F. Van Vugt, Non orare sed laborare, of: het Godsbesef in staatsrechtelijk verband; B.J.M. Kragting, Wet arbeid gehandicapte werknemers; D. Christe, De rechter in arbeidszaken. Bandenlapper of vormgever?; A.M. Van Kalmthout, Dienstverlening: hoe de minister beschikt en het openbaar ministerie wikt; Petri, Commentaar op de reactie op: enige van de vele misverstanden inzake het in opspraak gebrachte art. 1639 BW; A.W. Heringa en R. De Winter, Het nieuwe programma staats- en administratiefrecht voor het basisdoctoraal te Leiden; R. Tjemesen, Politie-optreden = rechten plattreden; H.M. De Kluiver, Nederlands Komitee, Buitenlandse Zaak?; P. Van Schilfgaarde, Uitleg van een schriftelijk vastgelegde overeenkomst. Normatieve uitleg? (noot bij Haviltex-arrest van H.R., 13 maart 1981); J. Wessel, Witlof-kwekerij-arrest Zevenaar (noot bij K.B. 31 mei 1974 en H.R., 30 januari 1981 — bouwvergunning en onrechtmatige daad); F.H. Van der Burg, Plakverordening Dordrecht (noot bij H.R., 2 oktober 1979 — drukpersvrijheid); B.S. Frenkel, Beantwoording rechtsvraag sociaal recht. Problemen bij een recht op wezenpensioen van een EEG-onderdaan; A.M. Donner, Beantwoording rechtsvraag staatsrecht. Moeilijkheden bij de samenstelling van Gedeputeerde Staten; Vereniging Wetswinkel Utrecht, Rechtsvraag strafprocesrecht. Rechtspositie van «beperkten» in huizen van bewaring.

Cahiers de droit européen, 1981

nrs. 2-3

E. Krings, L'application de la convention de Bruxelles de 1968 par la Cour de justice des Communautés européennes; J.-C. Séché, Le rapprochement des législations destiné à faciliter le droit d'établissement et la libre prestation des services en matière d'assurances; F. Hubeau, L'exception d'ordre public et la libre circulation des personnes en droit communautaire. Etude de la jurisprudence de la Cour de justice; G. Grimaux e.a., Chronique de jurisprudence des décisions nationales (1979); A. Robins, Chronique législative (1er novembre 1980-30 avril 1981).

Nederlands Juristenblad, 1981

nr. 27, 15 juli

J.M. Polak, de NJV 1981. Een nabeschuwing; H. Cohen Jehoram, De verhouding tussen modellenrechtelijke en auteursrechtelijke bescherming van industriële vormgeving in Continentaal West-Europa; S.M. Bartman, De welvaartstheorie als grondslag voor rechtsaanspraken; over misvattingen, misverstanden en dreigend misbruik; F. Bruinsma, Intensiteit en besluitvorming; Algemene Vergadering van de Nederlandse Juristen-Vereeniging 1981: rede van de voorzitter en notulen.

nr. 28, 15 augustus

D.J. Elzinga, Ontwerp-Wet gemeenschappelijke regelingen. Enkele punten van kritiek; A.H.M. Dolle, De kabinetsformatie en art. 106 van de Grondwet; E.M.G. Creusen en M.J. De Vries, Fiscale rechtshulp in het voorontwerp van een wet op de rechtshulp.

nr. 29, 29 augustus

C.J.J.M. Stolker, De vestigingsverordening en het verdragenrecht; S.K. Girjasing, Het Surinaams Decreet Bijzondere Rechtspleging en de Rechten van de Mens; H. Van Maarseveen, Rechten in Maastricht; A.F.M. Brenninkmeijer, De rechter en wetgevingsambtenaar (met onderschrift van J.M. Polak); J.T. Smalbraak, Verjaring van een erfdiensbaarheid in het BW en in het NBW.